

Jaarverslag 2022

Stichting

Personeelspensioenfonds APG

Inhoud

1	Voorwoord en vooruitblik	3
2	Kerncijfers	4
Bestuursverslag		
3	Fondsonwikkelingen	6
4	De beleggingen	15
5	Bestuurlijke organisatie	30
6	Ontwikkelingen wetgeving en pensioenen	35
7	Risicobeleid	39
8	Premie- en toeslagbeleid	43
9	Verkort actuariel verslag	48
Medezeggenschap, verantwoording en toezicht		
10	Rapportage Compliance Officer	53
11	Verslag Raad van Toezicht	54
12	Reactie bestuur op verslag Raad van Toezicht	56
13	Oordeel van het Verantwoordingsorgaan	57
14	Reactie van het bestuur op het oordeel van het Verantwoordingsorgaan	58
Jaarrekening		
	• Jaarrekening & Risicoparagraaf	59
Overige gegevens		
	• Actuariële verklaring	113
	• Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	115
Bijlage 1: Afkortingen en begrippen		125
Bijlage 2: Bestuursleden per 31 december 2022 en (neven)functies		129
Bijlage 3: Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)		131

1 Voorwoord en vooruitblik

Het afgelopen jaar was uitzonderlijk. Mede als gevolg van de oorlog in Oekraïne ontstond een forse inflatie. Tegelijkertijd liep de rente duidelijk op en de ontwikkeling op de beurzen was zowel voor aandelen als voor obligaties bepaald niet rooskleurig. Het rendement was - 21,7 procent. Ondanks dat laatste liep de dekkingsgraad door de stijgende rente fors op. In 2022 zijn de pensioenuitkeringen per 1 september met 2,7 procent verhoogd. Deze toeslagverlening was mogelijk door een versoepeling van de regels. Vervolgens heeft er per 1 januari 2023 een toeslagverlening van 10 procent plaatsgevonden.

Voortgang strategische speerpunten (implementatie Wet toekomst pensioen en uitbestedingsrelatie)

2022 heeft vooral in het teken gestaan van de voorbereidingen ronds de invoering van het nieuwe pensioenstelsel. Samen met sociale partners is veel werk verzet ter voorbereiding van de komende wijziging. Er zijn veel belangrijke stappen gezet waarbij is uitgegaan van zogenoemde werkhypothesen omdat de wetgeving nog niet op alle onderdelen definitief was. De planning is er op gericht om per 1 januari 2025 over te gaan naar het nieuwe stelsel.

Daarnaast heeft het tweede strategische speerpunt de professionalisering van de uitbestedingsrelatie veel aandacht gekregen. Om meer focus te brengen op het uitbestedingsbeleid is in de loop van het jaar een nieuwe commissie Uitbesteding en Financiën in het leven geroepen. Deze commissie monitort en toetst de uitvoering van het uitbestedingsbeleid en het IT- en databeleid. Verder adviseert de commissie het bestuur op het gebied van het uitbestedingsbeleid, het IT- en databeleid en de financiële huishouding van het fonds. Teneinde te kunnen voldoen aan een adequate monitoring van het IT- en databeleid is het bestuur uitgebreid met een lid dat de regierol zal nemen om dit beleid verder uit te werken. Tegelijkertijd is de Risicocommissie opgeheven.

Vooruitblik

Inmiddels is duidelijk dat PPF APG één van de twee fondsen, die door APG geadministreerd worden, kan zijn die met ingang van 1 januari 2025 zullen overgaan naar het nieuwe pensioenstelsel. PPF APG hecht er aan dat deze transitie op een beheerste en integere wijze plaatsvindt. Het fonds zal in overleg met APG bepalen aan welke condities APG en het fonds in gezamenlijkheid dienen te voldoen om dit mogelijk te maken.

Amsterdam, 19 juni 2023

Namens het bestuur van Stichting Personeelspensioenfonds APG
Tinka den Arend, werkgeversvoorzitter
Wim van Manen, werknemersvoorzitter

2 Kerncijfers

Tabel 1. Kerngegevens (bedragen in duizenden euro's)

	2022	2021	2020	2019	2018
Aantallen					
Deelnemers	2.550	2.307	2.150	1.947	2.039
Gewezen deelnemers	3.334	3.357	3.340	3.407	3.215
Invalide deelnemers	91	95	97	98	97
Pensioengerechtigden	1.972	1.897	1.829	1.750	1.707
Totaal	7.947	7.656	7.416	7.202	7.058
Toeslagverlening					
Toeslagverlening actieven ¹	12,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,66%
Inhaaltoeslagverlening actieven	0%	0%	0%	0%	0%
Toeslagverlening inactieven ¹	12,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,66%
Inhaaltoeslagverlening inactieven	0%	0%	0%	0%	0%
Pensioenuitvoering					
Premiepercentage middelloon ²	25,9%	28,4%	26,9%	22,0%	21,1%
Premiepercentage aanvullingsregeling	0%	0%	0%	0%	2,0%
Premie IP-A (tot maximum dagloon)	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%
Premie IP-B (boven maximum dagloon)	1,7%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%
Premiedekkingsgraad (per 1 januari) ³	75%	75%	73%	75%	75%
Feitelijke premie middelloonregeling	42.533	41.604	34.652	27.217	25.083
Gedempte kostendekkende premie middelloonregeling	36.979	36.539	24.359	22.841	22.472
Kostendekkende premie middelloonregeling	66.291	70.970	58.981	45.922	43.132
Pensioenuitvoeringskosten	1.932	1.909	1.760	1.512	1.432
Uitkeringen en afkoop	28.641	27.155	26.193	24.818	24.053
Beleggingsportefeuille					
Vastrentende waarden	46,5%	45,2%	44,0%	44,2%	48,2%
Aandelen (inclusief private equity)	34,4%	38,9%	39,7%	39,9%	36,2%
Vastgoed (inclusief infrastructuur)	15,7%	12,7%	11,1%	12,1%	11,9%
Overige beleggingen	3,4%	3,2%	5,2%	3,8%	3,7%
Vermogensbeheerkosten (in % gemiddeld belegd vermogen) excl. transactiekosten	0,56%	0,96%	0,82%	0,75%	0,80%
Beleggingsrendement					
Beleggingsrendement excl. Derivaten	- 9,6%	13,8%	3,3%	16,6%	-1,2%
Beleggingsrendement incl. derivaten	- 21,7%	9,3%	8,1%	18,2%	-2,8%
Benchmark incl. derivaten	- 21,4%	8,2%	7,4%	18,8%	-2,8%
Vermogen en verplichtingen					
Totaal belegd vermogen	1.675.232	1.962.721	1.952.668	1.762.481	1.421.956
Verplichting ontvangen zekerheden	40.961	62.380	101.299	83.280	57.641
Belegd vermogen +/- zekerheden	1.634.271	1.900.341	1.853.369	1.679.201	1.364.315
Beleggingsresultaten risico fonds	- 359.258	138.172	111.755	211.605	-33.304
Totale pensioenverplichtingen	1.101.580	1.378.566	1.465.133	1.285.319	1.091.916

¹ In boekjaar 2022 zijn twee toeslagbesluiten genomen. Per 1 september 2022 is een toeslag verleend van 2,7 procent. Per 1 januari 2023 is een toeslag verleend van 10,0 procent. In het overzicht met kerncijfers zijn deze toeslagpercentages bij elkaar opgeteld.

² Het premiepercentage voor de middelloonregeling betreft een percentage over de pensioengrondslag. De premiepercentages voor IP-A en IP-B betreffen percentages over het pensioengevend loon.

³ De methode van vaststellen van de premiedekkingsgraad is vanaf 2019 gewijzigd. Tot en met 2018 werd in de berekening rekening gehouden met de vaste kostenopslag in de premie. Met ingang van 2019 wordt uitgegaan van het saldo van de werkelijke directe kosten en de vrijgevallen kostenvoorziening van gedane uitkeringen.

Stichtingskapitaal en reserves (incl. Premie-egalisereserve)	211.612	273.580	29.982	95.099	71.240
Beschikbaar vermogen	1.311.461	1.652.146	1.494.348	1.380.418	1.163.156
Aanwezige dekkinggraad	119,1%	119,8%	102,0%	107,4%	106,5%
Beleidsdekkinggraad ⁴	126,7%	111,9%	96,1%	105,2%	113,1%
Minimaal vereiste dekkinggraad	104,4%	104,4%	104,5%	104,4%	104,4%
Vereiste dekkinggraad	124,5%	123,2%	122,8%	125,1%	127,1%
Reële dekkinggraad	96,0%	90,6%	78,8%	84,7%	92,1%
Grens voor volledige toeslagverlening ⁵	141,3%	125,1%	124,0%	124,5%	124,8%

⁴ De beleidsdekkinggraad is een gemiddelde dekkinggraad over de afgelopen 12 maanden

⁵ Dit betreft de grens op de peildatum van het toeslagbesluit, dus per 30 september van het voorgaande boekjaar

3 Fondsonwikkelingen

Toekomst PPF APG

Het bestuur van PPF APG heeft de afgelopen jaren in samenwerking met de werkgever verschillende toekomstscenario's voor het fonds in kaart gebracht. Hierbij is rekening gehouden met de doelstelling van het fonds om een zo goed mogelijk pensioenresultaat voor deelnemers te bewerkstelligen. Uitkomst is dat PPF APG ook de komende jaren als zelfstandig pensioenfonds optimale waarde kan bieden voor deelnemers. Verder heeft de werkgever aangegeven de regeling tot na de transitie te willen laten uitvoeren door PPF APG. Voor het fonds, dat al meer dan 60 jaar bestaat, blijft het kunnen leveren van meerwaarde voor de deelnemers de belangrijkste basis voor onafhankelijkheid.

Wetsvoorstel Wet toekomst pensioenen

In 2022 zijn samen met het PPF APG bestuur, sociale partners en APG verder stappen gezet om ons voor te bereiden op de noodzakelijke besluitvorming voor de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. Het nieuwe pensioenstelsel geeft sociale partners de mogelijkheid om te kiezen uit twee contractvormen: de solidaire premiereregeling (voorheen Het nieuwe pensioencontract) en de flexibele premiereregeling (voorheen de Wet verbeterde premiereregeling). De solidaire premiereregeling is een collectieve regeling waarbij het pensioenvermogen van de deelnemers collectief wordt belegd en ook de risico's samen worden gedeeld. De flexibele premiereregeling biedt meer keuzemogelijkheden aan deelnemers, bijvoorbeeld op het gebied van beleggingen maar er kan minder op anderen (het collectief) gerekend worden als het tegengit.

PPF APG heeft verdiepingssessies georganiseerd voor vakbondsbestuurders, kaderleden en afgevaardigden van de werkgevers die begeleid werden door pensioenspecialisten en bestuurders van het fonds. De verschillen tussen de twee premiereregelingen zijn uitvoerig met elkaar besproken. Aan de hand van eerder gezamenlijk opgestelde guiding principles hebben sociale partners gekozen voor de solidaire premiereregeling. De belangrijkste overwegingen van sociale partners om te kiezen voor de solidaire premiereregeling zijn onder meer de bevordering van een hoog en stabiel pensioen, solidariteit en transparantie.

De keuze voor de solidaire premiereregeling was een werkhypothese van waaruit de vervolkeuzes en het transitieplan nader zijn uitgewerkt. Zo hebben sociale partners werkhypotheses opgesteld over premie & ambitie en voor welke doelen de solidariteitsreserve kan worden ingezet. Het bestuur heeft werkhypotheses opgesteld over welke risicohouding passend is voor de deelnemers en voor het nieuwe beleggingsbeleid (financiële opzet) van het fonds. Deze keuzes zijn gemaakt op basis van de in 2022 bekend geworden concept uitwerking van de wetswijzigingen van de Wet toekomst pensioenen.

Nu de Tweede Kamer op 22 december 2022 akkoord is gegaan, staat de wettekst vast en kon deze naar de Eerste Kamer. De Eerste Kamer heeft geen recht van amendement en kan alleen moties indienen of een toezegging krijgen van de minister. De Eerste Kamer is gestart met de behandeling van de conceptwetgeving in januari 2023. Er wordt gestreefd om de Wet

toekomst pensioenen in te laten gaan op 1 juli 2023. De beoogde planning voor uitwerking van de benodigde lagere regelgeving sluit hierop aan.

Daarom zullen ook de komende twee jaar volop in het teken staan van voorbereidingen voor de overgang en de implementatie van een solidaire premiereregeling op basis van het nieuwe stelsel. PPF APG heeft hiervoor ook een aanpak ontwikkeld om de datakwaliteit naar het gewenste niveau te brengen.

De beoogde start van de nieuwe premiereregeling en het invaarmoment van aanspraken uit de oude regeling van PPF APG is 1 januari 2025. Via deelnemersbijeenkomsten, nieuwsbrieven en communicatie via de website, blijft PPF APG deelnemers periodiek informeren over het proces in aanloop naar de overgang. Naarmate het transitie-moment dichterbij komt kan PPF APG steeds specifiekere communicatie richting de deelnemers.

Financiële positie PPF APG

Eind 2022 had PPF APG een dekkingsgraad van 119,1 procent en een beleidsdekkingsgraad van 126,7 procent. De beleidsdekkingsgraad van PPF APG ultimo 2022 was daarmee zowel hoger dan de minimaal vereiste dekkingsgraad van 104,4 procent als hoger dan de vereiste dekkingsgraad van 124,5 procent.

Herstelplan

Als er sprake is van een tekortsituatie moet een fonds via een herstelplan aantonen dat de beleidsdekkingsgraad binnen de looptijd van het herstelplan (tien jaar) toegroeit naar het niveau van de vereiste dekkingsgraad.

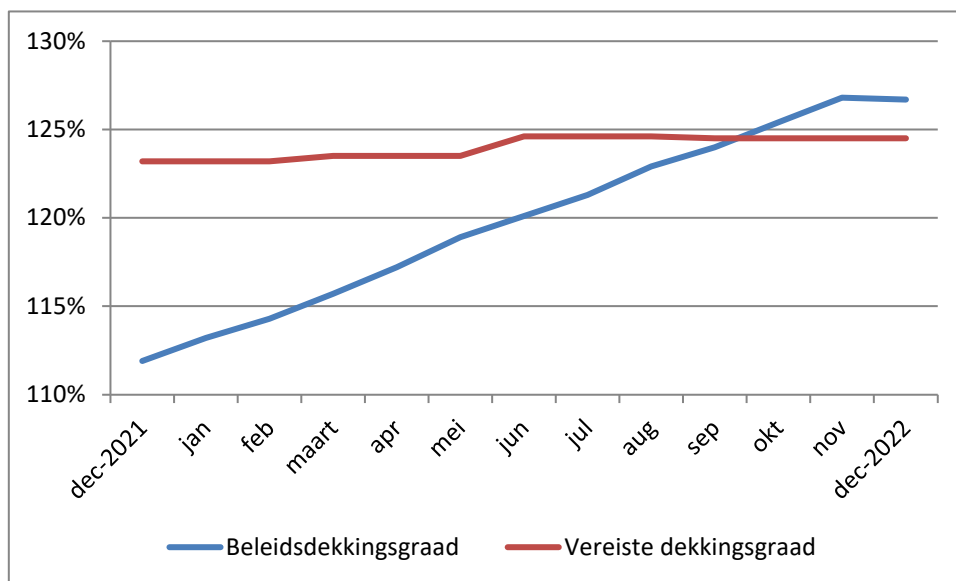
Aangezien de beleidsdekkingsgraad eind 2022 van 126,7 procent hoger is dan de vereiste dekkingsgraad van 124,5 procent, is er eind 2022 geen sprake meer van een tekortsituatie.

Het fonds hoefde daarom in 2023 geen nieuw herstelplan in te dienen bij DNB.

Ontwikkeling beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad, het (rekenkundig) twaalfmaandsgemiddelde van de vastgestelde maanddekkingsgraden, dient als uitgangspunt bij het beoordelen van de financiële positie van het fonds. Gedurende 2022 is de beleidsdekkingsgraad gestegen van 111,9 procent naar 126,7 procent. Eind 2022 was de minimaal vereiste dekkingsgraad 104,4 procent en de vereiste dekkingsgraad 124,5 procent. In figuur 1 is te zien hoe de beleidsdekkingsgraad zich in 2022 heeft ontwikkeld ten opzichte van de vereiste dekkingsgraad.

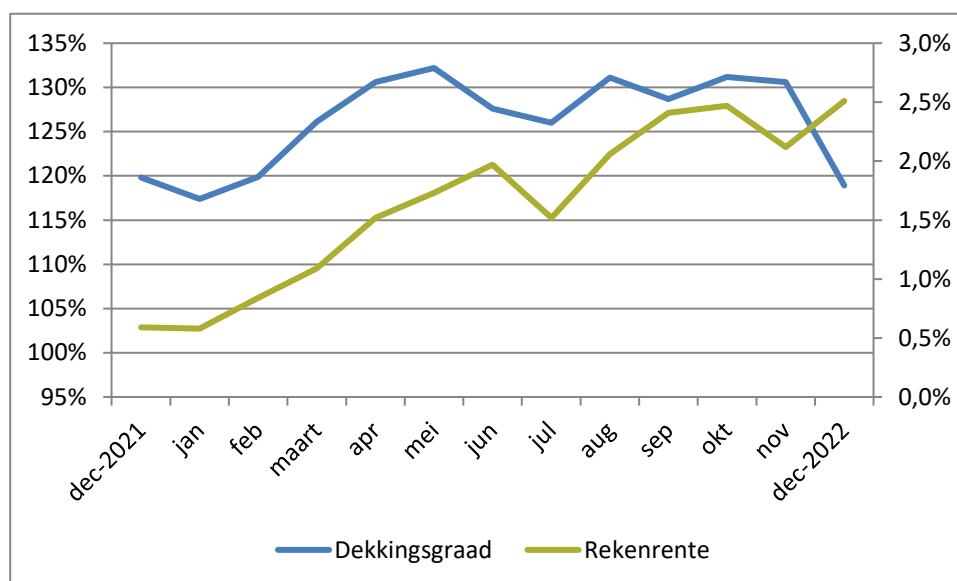
Figuur 1. Ontwikkeling beleidsdekkingsgraad ten opzichte van de vereiste dekkingsgraad

Ontwikkeling dekkingsgraad

De dekkingsgraad is in 2022 gedaald van 119,8 procent eind 2021 naar 119,1 procent eind 2022. De dekkingsgraad is in 2022 gestegen met name als gevolg van de gestegen rente, maar is uiteindelijk lager dan eind 2021. Dat komt met name door de toegekende toeslagen (2,7 procent per 1 september 2022 en 10,0 procent per 1 januari 2023). In figuur 2 is het verloop van de dekkingsgraad en de ontwikkeling van de rekenrente gedurende 2022 weergegeven.

Figuur 2 Dekkingsgraad en rekenrente 2022

In tabel 2 is de ontwikkeling van de dekkingsgraad gedurende 2022 weergegeven.

Tabel 2. Invloed van factoren op de mutatie van de dekkingsgraad over 2022

Dekkingsgraad begin 2022	Realisatie 119,8%	Herstelplan 2022 119,8%
Premiebijdrage	-/- 1,7%	-/- 1,5%
Pensioenuitkeringen	0,4%	0,4%
Toeslagverlening	-/- 16,8%	-/- 1,7%
Wijziging rentermijnstructuur	43,4%	0,0%
(Over)rendement ⁶	-/- 25,1%	4,9%
Wijziging grondslagen/regeling	-/- 1,1%	0,0%
Overige	0,2%	-/- 0,1%
Dekkingsgraad eind 2022	119,1%	121,8%

De dekkingsgraad is in 2022 afgenomen met 0,7 procentpunt. De belangrijkste wijzigingen in de dekkingsgraad zijn veroorzaakt door het negatieve beleggingsrendement, de gestegen rente en de toeslagverlening. Het negatieve beleggingsrendement (en de rentetoevoeging aan de voorziening) had een negatief effect op de dekkingsgraad van 25,1 procentpunt. Als gevolg van de in 2022 sterk toegenomen rentetermijnstructuur is de waarde van de pensioenverplichtingen afgenomen. Dit had een fors positief effect op de dekkingsgraad van 43,4 procentpunt. De toeslagverlening per 1 september 2022 (van 2,7 procent) en de toeslagverlening per 1 januari 2023 (van 10,0 procent) hebben tezamen tot een negatief dekkingsgraadeffect geleid van 16,8 procentpunt. Omdat de premiedekkingsgraad lager was dan de werkelijke dekkingsgraad aan het begin van 2022, had de premiebijdrage een negatief effect van 1,7 procentpunt op de dekkingsgraad. Door de overgang naar Prognosetafel AG2022 is ultimo 2022 de voorziening pensioenverplichtingen gestegen. Dit heeft geleid tot een afname van de dekkingsgraad van 1,1 procentpunt. De post 'Overige' bevat onder andere resultaten op overlijden en arbeidsongeschiktheid.

Reële dekkingsgraad

Een reële dekkingsgraad van 100 procent betekent dat het fonds de pensioenen naar verwachting in de toekomst volledig met de prijsinflatie kan verhogen. De reële dekkingsgraad eind 2022 bedroeg 96,0 procent. Publicatie van de reële dekkingsgraad is een wettelijke vereiste. In geval van PPF APG sluit deze parameter echter niet goed aan bij de indexatie-ambitie. De indexatie-ambitie voor actieve deelnemers is namelijk het maximum van loon en prijsinflatie. Daartoe zou nog een wat betere financiële positie wenselijk zijn.

⁶ Het effect van (over)rendement op de dekkingsgraad bevat het effect op de dekkingsgraad als gevolg van het behaalde rendement op de beleggingen verlaagd met het effect op de dekkingsgraad als gevolg van de rentetoevoeging aan de voorziening.

Haalbaarheidstoets

In 2022 is een jaarlijkse haalbaarheidstoets uitgevoerd op basis van de financiële situatie per eind 2021. In deze haalbaarheidstoets is vastgesteld dat de ondergrenzen voor het pensioenresultaat die bij de aanvangshaalbaarheidstoets zijn vastgesteld, niet werden overschreden. Dit betekende dat het financiële beleid van het fonds en de toekomstige pensioenuitkeringen (zowel onder verwachte omstandigheden als onder slechte omstandigheden) passen binnen de risicohouding van het fonds.

Nieuwe UFR

Sinds 2012 wordt de rentetermijnstructuur (RTS) van DNB voor pensioenfondsen bepaald met behulp van de Ultimate Forward Rate (UFR). In 2022 is door de Commissie Parameters geadviseerd om de UFR-methode aan te passen. Er is geadviseerd om voor looptijden tot 50 jaar uit te gaan van de marktrente en voor langere looptijden te extrapoleren op basis van de marktrente tussen 30 en 50 jaar. DNB heeft besloten het advies van de Commissie Parameters over te nemen met ingang van 2023. Het effect op de dekkinggraad per 1 januari 2023 van de overgang op de UFR50 is geschat op +/- 0,6 procentpunt (gebaseerd op de financiële situatie van het fonds ultimo 2022).

Communicatie

Communicatiebeleid 2022-2024

Eind 2021 is het communicatiebeleid voor 2022 – 2024 vastgelegd met onderstaande 4 strategische speerpunten:

1. Herkenbaar Gezicht;
2. Toekomstgericht;
3. Digitaal & Dichtbij en
4. Basis blijvend op orde.

Afgelopen jaar was het eerste jaar van deze planperiode. Hieronder de belangrijkste stappen die we in 2022 hebben gezet per strategisch speerpunt.

Strategisch speerpunt 1: Herkenbaar gezicht

- Beeldbank geactualiseerd: In 2022 zijn de foto's in de beeldbank van PPF APG aangevuld met nieuw materiaal.
- Videoreeks met bestuursleden: In 2022 zijn we met de intranetredactie gestart met een videoreeks. Deze bestaat uit drie korte afleveringen met bestuurders van PPF APG. Deze afleveringen geven een inkijk in belangrijke vraagstukken en onderliggende afwegingen binnen het bestuur. Twee van deze video's hebben we in 2022 op het intranet en de website van het fonds geplaatst. De derde aflevering plaatsen we in 2023 op het intranet en de website.
- Bekendheid met PPF APG via jumpstart@apg.nl: Het bedrijfsonderdeel FB/DWS van APG heeft in 2022 het onboardingprogramma jumpstart@apg gelanceerd voor nieuwe collega's binnen FB/DWS. In het programma is een spel opgenomen waarin deelnemers vragen moeten beantwoorden over PPF APG.

Strategisch speerpunt 2: Toekomstgericht

- Communicatie Wtp: In 2022 zijn deelnemers via de website en de deelnemersbijeenkomsten geïnformeerd over het nieuwe pensioenstelsel. In de komende jaren zal PPF APG steeds vaker over het nieuwe pensioenstelsel communiceren.

Strategisch speerpunt 3: Digitaal & Dichtbij

- Website en MijnPPF: We zagen in 2022 geen grote verschuivingen in bezoekersaantallen. Maar, we zagen wel een toename van bezoekers via zoekmachines en mobiel.
- Campagne 'Laat het je toekomst weten': Eind 2022 vond er een campagne plaats om collega's op een prikkelende manier meer pensioenbewust te maken en PPF APG onder de aandacht te brengen.

Strategisch speerpunt 4: Basis op Orde

- Tussentijdse toeslag: De tussentijdse toeslag in 2022 leidde tot een verplicht communicatiemoment, omdat het toeslagbeleid werd aangepast. In september 2022 heeft het fonds alle deelnemers geïnformeerd via e-mail of brief. Gepensioneerden ontvingen een melding op de betaalspecificatie in september en het GUPO.
- Klanttevredenheidsonderzoek
In 2022 heeft PPF APG voor het eerst een Klanttevredenheidsonderzoek (KTO) uitgevoerd. De algemene conclusie is dat PPF APG een goede basis heeft gelegd. Het fonds wordt gezien als solide en betrouwbaar. Deelnemers hechten veel belang aan communicatie en er is veel interesse in de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. Er zijn ook verbeterpunten. De vertaling naar de persoonlijke situatie van deelnemers zowel wanneer het gaat om het maken van pensioenkeuzes als de binding met het fonds en de meerwaarde van het fonds blijven achter ten opzichte van de waardering voor de inhoudelijke koers die het fonds vaart.
- Deelnemerspanel: In december 2022 zijn er 8 interviews gehouden met actieve deelnemers van PPF APG die eerder deelnamen aan het online relationeel klanttevredenheidsonderzoek (KTO). De inzichten uit het KTO en deelnemerspanel zijn belangrijke input voor de activiteiten in 2023.
- Nieuwsbrieven: In 2022 stuurde PPF APG 4 nieuwsbrieven waarin verschillende pensioeninhoudelijke en essentiële onderwerpen aan bod kwamen.
- Deelnemersbijeenkomsten: In 2022 organiseerde PPF APG in mei en december deelnemersbijeenkomsten. In mei vonden er zowel een fysieke bijeenkomst plaats in kantoor Amsterdam voor gepensioneerden als 2 online bijeenkomsten. In december vond er 1 online bijeenkomst plaats.

Vooruitblik

- De Wet toekomst pensioenen leidt tot een nieuwe pensioenregeling. PPF APG heeft de intentie om deze in 2025 uit te gaan voeren. Daarom starten we met het inrichten van de communicatie voor, tijdens en de overgang naar het vernieuwde stelsel. Hiervoor schrijven we ook het wettelijk verplichte communicatieplan.
- In 2023 doen we opnieuw een klanttevredenheidsonderzoek. Ook doen we een klantenpanel en toetsen we onze (toekomstige) communicatie bij deelnemers.
- In 2023 komt er een nieuw platform voor de website en het versturen van nieuwsbrieven. Dit legt de basis voor het verder personaliseren van de communicatie.
- In 2023 gaan we verder met het vaststellen van de fondsvoordelen en deze op een passende manier communiceren naar deelnemers.
- We starten met een campagne waar deelnemers die richting hun pensioen gaan worden geattendeerd op de keuzes die ze kunnen maken.

- In 2023 krijgen ook gewezen deelnemers een UPO. Bij de verzending van het UPO per post voegen we daarom een flyer om deelnemers te activeren om hun e-mailadres achter te laten.
- In 2023 zijn we van plan om aandacht te schenken aan PPF APG op de nieuwe website van APG voor toekomstige collega's. Op deze manier komen toekomstige deelnemers al in aanraking met het fonds en weten ze wat het fonds ze te bieden heeft.

Uitvoeringskosten

De specificatie van de pensioenuitvoeringskosten (kosten pensioenbeheer en kosten vermogensbeheer exclusief transactiekosten) is in tabel 3 opgenomen.

Onderstaande tabel geeft een totaaloverzicht van de kosten pensioenbeheer en de beleggingskosten exclusief transactiekosten (kosten vermogensbeheer). De kosten vermogensbeheer zijn ten opzichte van 2021 gedaald met 6,7 miljoen euro tot 8,2 miljoen euro. De daling van de vermogensbeheerkosten is grotendeels toe te schrijven aan de daling van de prestatievergoedingen bij de asset categorie Private Equity. De transactiekosten noteerden 1,9 miljoen euro hoger dan vorig jaar en bedroegen in 2022 4,6 miljoen euro. De grootste stijging van de transactiekosten heeft zich voorgedaan bij de Overlay portefeuille en is te verklaren door een sterke stijging van de kosten voor renteaftdekking doordat als gevolg van ontwikkelingen op de rentemarkt de renteaftdekking diverse malen moest worden aangepast.

Een uitgebreide toelichting op de kosten vermogensbeheer is opgenomen in het hoofdstuk 'Hoe beheert PPF APG het vermogen'.

Tabel 3. Specificatie pensioenuitvoeringskosten

Pensioenuitvoeringskosten in EUR	2022	2021
Kosten pensioenbeheer	1.931.894	1.909.454
Kosten vermogensbeheer (excl. transactiekosten)	8.213.000	14.917.000
Totaal	10.144.894	16.826.454

Kosten pensioenbeheer

Tabel 4. Specificatie kosten per deelnemer

Kosten per deelnemer In EUR	2022	2021
Kosten pensioenbeheer	1.931.894	1.909.454
Deelnemers (deelnemers, invalide deelnemers en pensioengerechtigden)	4.613	4.299
Kostprijs per deelnemer (in euro's)	419	444
Verschil t.o.v. vorig jaar (in euro's)	- 25	9

Kosten pensioenbeheer in EUR	2022	PPD	2021	PPD
Uitbestedingskosten pensioenbeheer APG (excl. btw)	1.309.060	284	1.330.000	310
Btw over uitvoeringskosten APG	274.903	59	279.300	64
Totaal uitbestedingskosten pensioenbeheer APG	1.583.963	343	1.609.300	374
Fondskosten	347.931	76	300.154	70
Totaal kosten pensioenbeheer (incl. btw)	1.931.894	419	1.909.454	444

De stijging van de totale kosten pensioenbeheer komt door hogere fondskosten. De fondskosten stijgen onder andere als het gevolg van de kosten die zijn gemaakt voor juridisch en fiscaal advies en kosten die betrekking hebben op het project Wet toekomst pensioenen. De overige fondskosten zijn in lijn met de kosten in 2021.

De uitbestedingskosten voor het pensioenbeheer, als onderdeel van de totale kosten pensioenbeheer, zijn gedaald ten opzichte van 2021 als gevolg van een daling van de prijs per deelnemer (PPD⁷). De daling van de PPD komt voort uit eerder gemaakte afspraken over de dienstverlening tussen PPF APG en APG DWS en FB. Tezamen zorgt dit ervoor dat de totale kosten pensioenbeheer stijgen maar dat de kosten uitgedrukt in de PPD met 25 euro zijn gedaald ten opzichte van 2021.

In het contract tussen PPF APG en APG DWS en FB is een bandbreedte afgesproken. Als gevolg van het bereiken van de bovenkant van deze bandbreedte worden de uitbestedingskosten pensioenbeheer voor 2022 gemaximeerd op 1.583.963 euro. Dit zorgt voor een extra daling van de PPD met 8 euro.

Prijsafspraken over dienstverlening

De afspraken over de prijs van de dienstverlening op basis van een PPD gelden voor de periode 2021 tot en met 2024.

In tabel 5 staat het overzicht van de afspraken over de PPD van 2021 tot en met 2024. De PPD die is afgesproken heeft betrekking op de uitbestedingskosten pensioenbeheer APG. De fondskosten vallen niet onder deze afspraak.

Tabel 5. Specificatie PPD 2021 tot en met 2024

Pensioenbeheer Jaar	Prijs per deelnemer excl. btw	Prijs per deelnemer incl. btw
2021	310	374
2022	290	351
2023*	285	345
2024*	264	319

* Vanwege de bijzonder hoge inflatie in 2022 is de, via tariefafspraken tot stand gekomen PPD, vanaf 2023 verhoogd met 5,7%.

Fondskosten

De fondskosten bestaan voornamelijk uit bestuurskosten, kosten die door toezichthouders in rekening zijn gebracht bij PPF APG (AFM, DNB), accountants- en actuariskosten, kosten die vanuit wettelijk toezicht en governance zijn gemaakt door PPF APG (zoals kosten voor Wet toekomst pensioenen, Pensioenfederatie, juridische kosten en advies en de kosten voor de

⁷ De prijs per deelnemer (PPD) is een prijs per deelnemer die in rekening wordt gebracht bij PPF APG zoals afgesproken tussen de pensioenuitvoerder APG en PPF APG. De definitie van deze PPD wijkt af van de definitie zoals DNB die gebruikt bij haar berekeningen voor de prijs per deelnemer.

risicomanager). Deze kosten worden op basis van een verdeelsleutel toegerekend naar kosten pensioenbeheer en kosten vermogensbeheer.

Kosten die rechtstreeks zijn toe te rekenen worden rechtstreeks toegerekend en kosten die niet rechtstreeks kunnen worden toegerekend, worden verdeeld op basis van 50/50. Dit wordt verder toegelicht in de jaarrekening onder paragraaf 'Pensioenuitvoeringskosten'.

Aantal deelnemers

De totale deelnemerspopulatie is met 291 personen toegenomen. Deze stijging is voornamelijk veroorzaakt door instroom van nieuwe personeelsleden.

Tabel 6. Ontwikkeling deelnemerspopulatie

Ontwikkeling deelnemerspopulatie	2022	2021
Deelnemers	2.550	2.307
Gewezen deelnemers	3.334	3.357
Invalide deelnemers	91	95
Pensioengerechtigden	1.972	1.897
Totaal	7.947	7.656

4 De beleggingen

Strategisch beleggingsbeleid

PPF APG hanteert een beleggingscyclus waarbij periodiek een uitgebreide ALM-studie plaatsvindt. In deze studie worden de belangrijkste elementen (o.a. verhouding vastrentende waarden/zakelijke waarden en renteafdekking) getoetst ten opzichte van de verplichtingen. PPF APG streeft daarbij naar een goede verhouding tussen risico en rendement, die aansluit bij de risicohouding van het pensioenfonds. Ook kosten en verantwoord beleggen spelen een belangrijke rol in het vaststellen van het strategisch beleggingsbeleid. Het vastgestelde beleggingsbeleid wordt vervolgens via het Strategisch Beleggingsplan geïmplementeerd. Jaarlijks wordt gekeken of er aanleiding is om af te wijken van het Strategische Beleggingsplan als gevolg van economische overwegingen of capaciteitsbeperkingen.

Beleggingsbeleid 2022

De strategische beleggingsmix van PPF APG die volgt uit de ALM-studie uit 2020 is het vertrekpunt geweest voor het beleggingsplan 2022. PPF APG heeft het beleggingsbeleid voor 2022 ultimo 2021 vastgesteld, na evaluatie van het beleggingsbeleid en de bijbehorende resultaten over 2021.

In de beleggingsmix is een aantal afwijkingen opgenomen ten opzichte van het Strategische Beleggingsplan 2021 – 2023. Deze zijn het gevolg van de beschikbare liquiditeit in de financiële markten en betreffen geen bewust actieve posities van PPF APG. Het betreft de volgende afwijkingen:

- Opbouw Infrastructuur, deze allocatie is licht lager dan in het Strategisch Beleggingsplan.
- Afbouw Private Equity, deze allocatie is hoger dan in het Strategisch Beleggingsplan.
- Opbouw Alternative Credits, deze allocatie is lager dan in het Strategisch Beleggingsplan.

PPF APG kiest er in het Beleggingsplan 2022 voor om voor Private Equity en Infrastructuur een implementatiepad te gebruiken dat de af- en opbouw van deze allocaties weerspiegelt.

Tabel 7 Strategische beleggingsmix 2021-2023 en beleggingsplan 2022

Beleggingscategorie	Strategische beleggingsmix 2021-2023 (in %)	Beleggingsplan 2022 (in %)
Staatsobligaties	15,5%	15,5%
Index leningen	7,5%	7,5%
Credits	19,0%	19,0%
Obligaties opkomende markten	4,0%	4,0%
Vastrentende waarden	46,0%	46,0%
Aandelen ontwikkelde markten	25,0%	25,0%
Aandelen opkomende markten	8,0%	8,0%
Aandelen	33,0%	33,0%
Vastgoed	10,0%	10,0%
Commodities	4,0%	4,0%
Private Equity	3,0%	3,0%
Infrastructuur	4,0%	4,0%
Alternative Investments	11,0%	11,0%
Totaal	100,0%	100,0%

Afdekking van het renterisico

Pensioenfondsen kunnen de rentegevoeligheid verminderen door zich tegen bewegelijkheid van de rente te beschermen. Het grootste risico voor een pensioenfonds is een rentedaling. De renteafdekking wordt ingevuld met zowel renteswap binnen de Overlay, maar ook met beleggingen binnen de Vastrentende Waarden. De rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen was eind 2022 voor 55,0 procent afgedekt (2021: 32,5 procent). De forse toename van de renteafdekking is het gevolg van de gestegen rente. PPF APG heeft in het verleden het rente afdeckingsbeleid vastgesteld en heeft bewust gekozen om bij hogere renteniveaus de renteafdekking te verhogen.

Afdekking van het valutarisico

In 2022 heeft het bestuur van PPF APG het bestaande valuta-afdeckingsbeleid aangepast. Het bestuur heeft dit besluit genomen na een uitgebreid onderzoek "herijking valutabeleid", waarin onder meer de rol van safe haven valuta's is onderzocht. Het bestuur heeft de gewenste afdekking van zakelijke waarden in 2022 voor USD, GBP, JPY en CHF naar beneden bijgesteld. De verlaging voor de GBP, JPY en CHF is wel volledig geïmplementeerd in 2022, maar de tweede stap in de verlaging voor de USD (50 procent naar 25 procent) niet.

De volgende afdekking wordt gebruikt, maar is nog niet volledig geïmplementeerd:

Strategisch valutabeleid			
Valuta	Vastrentende waarden	Zakelijke waarden (excl. grondstoffen)	Grondstoffen
USD	100%	25%	0%
GBP	100%	50%	n.v.t.
JPY	100%	25%	n.v.t.
CHF	100%	25%	n.v.t.
CAD	100%	75%	n.v.t.
AUD	100%	75%	n.v.t.
Overige valuta's	0%	0%	n.v.t.

Overige valuta worden niet afgedekt vanwege de veelal geringe omvang van de posities en omwille van een (kosten)efficiënte uitvoering van de afdekking.

Beleggingsresultaten in het verslagjaar

De beleggingsportefeuille van PPF APG behaalde over 2022 een negatief nettorendement van -21,7 procent. De benchmark realiseerde een rendement van -21,3 procent. Dit negatieve rendement is voornamelijk veroorzaakt door de stijging van de marktrente, de onzekerheid omtrent de oorlog in de Oekraïne, de fors toegenomen inflatie en de impact daarvan op de wereldwijde groei. Van deze ontwikkelingen heeft de rentestijging een positieve invloed gehad op de dekkingsgraad van het fonds, waardoor PPF APG dit jaar de pensioenen heeft kunnen indexeren.

Binnen Overlay (-12,1 procent) was de bijdrage aan het rendement van de renteswaps voor de renteafdekking -9,3 procent en de bijdrage van de valuta-afdekking -2,7 procent en overig -0,1 procent.

In tabel 8 staan de nettorendementen (na aftrek van kosten) van de beleggingscategorieën van PPF APG en bijbehorende benchmarks (die geen rekening houden met kosten).

Tabel 8 Rendement portefeuille en benchmarkgegevens

Beleggingscategorie	Rendement portefeuille	Rendement benchmark
Staatobligaties	-26,7%	-26,9%
Index leningen	-9,0%	-9,7%
Credits	-11,4%	-10,2%
Obligaties opkomende markten	-3,2%	-2,4%
Vastrentende waarden	-15,5%	-15,4%
Aandelen ontwikkelde markten	-10,8%	-10,9%
Aandelen opkomende markten	-17,8%	-14,7%
Aandelen	-12,5%	-11,9%
Vastgoed	-5,1%	4,8%
Commodities	39,2%	40,0%
Private Equity	-0,6%	-10,6%
Infrastructuur	3,8%	-5,9%
Alternative Investments	13,3%	5,4%
Overlay	-12,1%	-12,0%
Totaal	-21,7%	-21,3%

Het lag voor de hand dat 2022 het derde jaar zou worden waarin de uitbraak van het Covid-19 virus de wereldeconomie zou beheersen. Omikron bleek echter veel minder gevaarlijk dan eerdere varianten en de maatregelen werden afgebouwd. Al snel domineerde een andere ramp het wereldnieuws: de Russische inval in Oekraïne op 24 februari. Deze bovenal humanitaire ramp zetten de wereldwijde verhoudingen op scherp. Westerse landen besloten sancties tegen energieproducent Rusland af te kondigen. Daardoor kregen ze te maken met uitzonderlijk hoge olie- en gasprijzen. Doordat Oekraïne geen graan meer kon exporteren, liepen ook de voedselprijzen snel op. Dit voedde een ongekende inflatieschok, die uiteindelijk de ontwikkelingen op de financiële markten in 2022 bepaalden.

Centrale banken grijpen in

Inflatie was er in 2021 ook al, maar deze werd geacht van voorbijgaande aard te zijn. Centrale bankiers van de Fed en de ECB deden het minimale: ze kondigden eind 2021 aan te stoppen met het opkopen van obligaties en na te denken over renteverhogingen. Al snel veranderde de toon toen bleek dat ook de kerninflatie (die geschoond is voor energie en voedsel) snel opliep. Een stijgende kerninflatie is een teken dat bedrijven beginnen met het doorrekenen van hogere kosten. Ook de lage werkloosheid is een teken dat de economie

overvraagd wordt en een loon-prijsspiraal dreigt. Al in het eerste kwartaal zijn centrale banken in actie gekomen. Om de inflatie te breken verhoogde de Fed de beleidsrente met in totaal 4¼ procent, waaronder vier keer met een ongekennde stap van 0,75 procent. De ECB sloot in juli aan en verhoogde de depositorente vier keer naar een niveau van 2 procent, het hoogste punt sinds 2008.

Van groei naar recessie

Nu de schokken van het Coronabeleid in het Westen langzaam uitgewerkt raken, blijkt er een groot gebrek aan arbeidskrachten te zijn. Hoewel de logistiek eind 2022 minder knelde dan in de anderhalf jaar ervoor stond de global supply chain pressure index eind 2022 nog altijd in het 90e percentiel. Ook het aanbod van energie vormde een knelpunt, in het geval van gas zelfs de fysieke aanvoer waardoor de gasprijzen nog altijd een veelvoud bedroegen van hun langjarig gemiddelde. Dit alles leidde niet alleen tot druk op lonen en prijzen, maar ook tot een lagere productie. Sommige activiteiten waren niet meer rendabel te maken, zoals energie-intensieve productie in Europa. Anderen gingen op een lager pitje verder. Als de inflatie ook een hap uit de koopkracht van consumenten neemt en het sentiment onder kopers naar een dieptepunt daalt, lijkt een recessie in de eurozone nabij. In het Verenigde Koninkrijk was de groei in het derde kwartaal al negatief en ook in de VS lijkt een vertraging aanstaande.

Stijgende kosten en een vertragende economie, dat is slecht nieuws voor bedrijven. Inderdaad zagen we dat in 2022 de rente op bedrijfsleningen opliep: de credit spread op Amerikaanse bedrijfsobligaties verdubbelde tussen de zomers van 2021 en 2022. Aandelenmarkten lieten ook een verlies zien, met name in het segment van de groeiaandelen. Maar van paniek was geen sprake. Over het algemeen werd verwacht dat de aanstaande recessie mild zal zijn. Het risico op faillissementen bleef laag; in het vierde kwartaal van 2022 waren de credit spreads alweer gedaald en maakten aandelenmarkten een gedeelte van het verlies uit de eerste kwartalen goed.

Internationale samenwerking

De oorlog in Oekraïne heeft Europese landen dichterbij elkaar gebracht, maar de VS en China verder uit elkaar gedreven. Ondanks – of dankzij? – gedeelde belangen van de VS en de EU op het gebied van defensie zijn er de nodige conflicten op economisch gebied. Deels gaat het om extraterritoriale bemoeienis rond strategische sectoren. Ook verhoudt de Amerikaanse aanpak van klimaatproblemen met subsidies (staatssteun) zich slecht met de Europese benadering met koolstofbeprijzing. Amerikaanse bedrijven vinden juist de Europese koolstofcorrectie aan de grens (CBAM) problematisch en in strijd met vrijhandel. De economie is in 2022 (nog) politieker geworden. Van een internationaal gelijk speelveld met onder andere de Wereldhandelsorganisatie als scheidsrechter komen er toch meer hobbels in de grasmat. Economische blokken zijn zelfbewuster geworden. Dat maakt handel en kapitaalverkeer, en daarmee internationaal beleggen, lastiger.

Terugblik performance beleggingscategorieën.

Aandelen

De categorie Aandelen bestaat uit Aandelen Ontwikkelde Markten en Aandelen Opkomende markten.

Aandelen ontwikkelde markten

Per saldo kwam het rendement op Aandelen Ontwikkelde Markten in euro's uit op -10,8 procent, ten opzichte van een benchmarkrendement van -10,9 procent. Een groot deel van de totale allocatie naar Aandelen Ontwikkelde Markten bestaat uit een index invulling (replicatie van een benchmark) met een uitgebreid verantwoord beleggingsbeleid (Developed Equities RI Index). Deze index belegging gaf een rendement van -12,2 procent tegen een benchmark van -12,2 procent. Een tweede onderdeel van de Aandelen Ontwikkelde Markten betreft de Minimum Volatility index strategie. De beleggingsfilosofie is gebaseerd op empirisch bewijs dat laag-risico-aandelen in het verleden vergelijkbare aandelenmarktrendementen hebben geleverd tegen een lager risico. Er is doorgaans sprake van een stabielere rendementspad, met minder verlies in tijden van crisis en minder winst in stijgende markten. Deze Minimum Volatility portefeuille rendeerte in 2022 beter dan de vele dalende ontwikkelde aandelenmarkten en behaalde een rendement van -4,1 procent ten opzichte van de benchmark welke -4,2 procent rendeerte.

Aandelen opkomende markten

De categorie Aandelen Opkomende Markten bestaat uit een wereldwijd gespreide portefeuille van beursgenoteerde ondernemingen en aandelengerelateerde producten van ondernemingen met een notering, vestiging of de meeste activiteit in opkomende landen. Het rendement op aandelen uit opkomende markten kwam uit op -17,8 procent, ten opzichte van een benchmarkrendement van -14,7 procent. De underperformance van Opkomende Markten werd in 2022 met name veroorzaakt door actieve posities in landen in Oost-europa welke geraakt werden door de oorlog in Oekraïne. Daarnaast hadden de oplopende inflatie en rente forse impact op specifieke aandelen in opkomende landen, met een negatief resultaat als gevolg.

Alternatieve beleggingen

Alternatieve beleggingen presteerden goed, dit leidde per saldo tot een rendement van 13,3 procent. Vooral Grondstoffen (39,2 procent) kenden een uitstekend jaar. Ook Infrastructuur (3,8 procent) behaalde een positief rendement. Private Equity (-0,6 procent) boekte een licht negatief rendement in 2022, maar dit was wel een aanzienlijk beter rendement dan de beursgenoteerde equivalent.

Private Equity

Private Equity is een strategie die in de vorm van eigen of andere vormen van risicodragend vermogen investeert in niet-beursgenoteerde bedrijven. Het doel is om waarde te creëren via een beursgang of via een onderhandse verkoop aan derde partijen. Een breed scala van zeer innovatieve en jonge bedrijven vormt het universum. Maar ook bedrijven die aan een volgende (groei) fase gaan beginnen of bestaande bedrijven die in serieuze continuïteitsproblemen verkeren maken onderdeel uit van het PE universum.

In vergelijking met de zeer negatieve rendementen van de aandelenmarkten vielen de negatieve waarderingen in de Private Equity portefeuille mee. Het totale rendement in euro's kwam uit op -0,6 procent ten opzichte van de benchmark -10,6 procent. Het verschil ten opzichte van de benchmark vloeide deels voort uit vertraagde waarderingen, terwijl de benchmark is gebaseerd op beursgenoteerde aandelen die ook een uitzonderlijk slecht jaar kenden. Bij het vaststellen van de eindejaars Private Equity-waardering zijn de meest up-to-date gegevens gebruikt. PPF APG heeft in het verleden besloten om de Private Equity beleggingen af te bouwen, met name vanwege de hoge kosten. Door het illiquide karakter van de categorie gaat hier enige tijd overheen.

Grondstoffen

Deze beleggingscategorie biedt een gespreide blootstelling naar grotere grondstoffensectoren en zorgt voor diversificatie binnen de totale portefeuille en gevoeligheid voor onverwachte inflatie. De grondstofbeleggingen behaalden in 2022 een sterk positief rendement van 39,2 procent, met name gedreven door hogere energieprijzen. Hiermee toonde de categorie haar bijdrage in tijden van hoge inflatie. Met dit sterke rendement waren grondstoffen de best presterende beleggingscategorie in 2022.

Infrastructuur

Infrastructuur betreft beleggingen in infrastructurele projecten en bedrijven. De beleggingen zijn in veel gevallen van cruciaal belang voor de groei en ontwikkeling van de maatschappij. Het rendement op de beleggingen in Infrastructuur in euro's bedroeg 3,8 procent tegenover een benchmarkrendement van -5,9 procent. Dit sluit aan bij het lagere risicoprofiel van de categorie, waardoor in opgaande markten het rendement veelal achterblijft, maar in neergaande markten de categorie ook minder daalt, of juist positief blijft. Van dit lagere risicoprofiel heeft de Infrastructuur portefeuille in 2022 profijt gehad. Het benchmarkrendement was fors lager dan het portefeuillerendement. Dit komt omdat de benchmark uit liquide aandelen bestaat, welke aanzienlijk minder hebben gepresteerd dan illiquide infrastructuurbeleggingen.

Vastgoed

Vastgoed bestaat uit beleggingen in gebouwen en bouwgrond, voornamelijk in onroerend goed via eigen vermogen (en minder via onroerend goed leningen). Daarnaast wordt een deel in beursgenoteerde vastgoedaandelen belegd. De grootste segmenten waarin wordt belegd zijn winkels, woningen, logistiek/industriële en kantoren. Er wordt ook belegd in kleinere segmenten zoals hotels en verzorgingshuizen. Het rendement op de totale vastgoedportefeuille bedroeg -5,1 procent gedurende 2022. Het rendement op de benchmark was 4,8 procent. Het verschil wordt onder andere veroorzaakt doordat beursgenoteerd vastgoed slechter presteerde dan niet-beursgenoteerd vastgoed, terwijl de benchmark volledig bestaat uit niet-beursgenoteerd vastgoed. De gestegen rente had onder andere een negatieve bijdrage aan het rendement van vastgoed.

Vastrentende Waarden

Over de gehele linie zijn rentes gestegen in 2022. In het bestrijden van de inflatie hebben centrale banken hun beleidsrentes verhoogd. Dit was terug te zien in de swap rentecurve. Er is een omgekeerde rentecurve ontstaan, waarbij lange rentes onder de korte rentes liggen. Dit is een teken dat de opgelopen beleidsrentes nog steeds als tijdelijk worden gezien door de markt en de verwachting is dat de beleidsrentes in de toekomst zullen dalen.

Het gezamenlijke rendement voor Vastrentende Waarden was over 2022 negatief en kwam uit op -15,5 procent. De hogere marktrente zorgde ervoor dat Vastrentende Waarden over 2022 zeer slechte rendementen hebben behaald. Hier staat echter een grotere daling van de huidige waarde van de pensioenverplichtingen tegenover, waardoor de dekkingsgraad van PPF APG steeg.

Staatsobligaties

Staatsobligaties zijn obligaties uitgegeven door overheden. Via de portefeuille wordt wereldwijd belegd. Dit gaat om obligaties uit zowel de eurozone als Amerikaanse en Britse staatsobligaties. Tevens is het een combinatie van de meest kredietwaardige staatsobligaties en minder kredietwaardige staatsobligaties (zoals Italië en Griekenland). Tevens beleggen we in deze landen in obligaties met zowel korte als lange looptijden. Staatsobligaties kenden een uitzonderlijk slecht jaar door de opgelopen rentes. Per saldo behaalde de portefeuille met staatsobligaties een rendement van -26,7 procent ten opzichte van een benchmarkrendement van -26,9 procent.

Bedrijfsobligaties

Ook bedrijfsobligaties behaalden een negatief rendement. In 2022 liep niet alleen de rente op maar ook de credit spreads. De opgelopen credit spreads hadden een negatieve bijdrage aan het rendement van bedrijfsobligaties. Uiteindelijk is in euro's een rendement van -11,4 procent behaald op bedrijfsobligaties ten opzichte van een benchmarkrendement van -10,2 procent. Deze underperformance is vooral veroorzaakt door actieve sectorallocatie en de allocatie naar high-yield.

Obligaties uit opkomende landen

Deze beleggingscategorie bestaat uit obligaties uit opkomende landen. De focus ligt bij overheidsobligaties en overheidsgerelateerde obligaties die uitgegeven zijn in harde valuta (USD) en lokale valuta. De kredietkwaliteit van de landen waarin belegd wordt varieert van Investment Grade tot High Yield, maar is gemiddeld lager dan de categorie Bedrijfsobligaties. De portefeuille behaalde een rendement van -3,2 procent ten opzichte van een benchmarkrendement van -2,4 procent en presteerde daarmee beter dan bedrijfsobligaties. Deze underperformance is vooral veroorzaakt door actieve landenallocatie en de verdeling tussen hard- en local valuta.

Inflatiegerelateerde obligaties

Inflatiegerelateerde obligaties zijn obligaties met een reële, voor inflatie gecorrigeerde, cash flow. Hiermee bieden ze bescherming tegen onverwacht oplopende inflatie. De beleggingscategorie levert daarmee een bijdrage aan het afdekken van de reële pensioenverplichtingen, evenals een stukje liquiditeit en diversificatie in de totale portefeuille. Afgelopen jaar is de hoge inflatie de aanleiding geweest voor verkrappend monetair beleid en daarmee stijgende rentes. Zowel in de V.S. als Europa zijn de beleidsrentes van centrale banken flink gestegen. Deze stijging in rentes is, ondanks de hogere inflatie, alsnog de reden voor een negatief portefeuille rendement van -9,0 procent ten opzichte van een benchmarkrendement van -9,7 procent. Wel scoorde deze categorie fors beter dan de nominale tegenhanger.

Meerjarige rendementscijfers

Tabel 9 Meerjarige rendementscijfers

Meerjaren rendement PPF APG						
Beleggingscategorie	1 jaar		3 jaar		5 jaar	
	Portefeuille %	excess %	Portefeuille %	excess %	Portefeuille %	excess %
Vastrentende waarden	-15,5%	-0,13%	-4,3%	-0,05%	0,8%	-0,08%
Staatsobligaties	-26,7%	0,17%	-9,2%	-0,24%	-3,9%	-0,20%
Credits	-11,4%	-1,33%	-2,5%	0,04%	0,6%	0,09%
Emerging market Debt	-3,2%	-0,83%	-2,3%	-0,28%	0,8%	-0,81%
Index Linked Debt	-9,0%	0,68%	-0,3%	-0,49%	0,4%	-0,34%
Aandelen	-12,5%	-0,72%	5,2%	0,03%	6,8%	-0,50%
Ontwikkelde markten	-10,8%	0,10%	7,4%	0,31%	8,7%	-0,53%
Opkomende markten	-17,8%	-3,59%	-2,0%	-1,05%	0,6%	-0,46%
Alternative investments	13,3%	7,58%	17,1%	7,14%	14,7%	5,31%
Grondstoffen	39,2%	-0,52%	17,4%	1,24%	11,5%	0,39%
Private Equity	-0,6%	11,23%	19,7%	10,41%	19,7%	9,03%
Infrastructuur	3,8%	10,33%	6,5%	6,46%	9,4%	6,17%
Vastgoed	-5,1%	-9,48%	1,4%	-4,42%	4,7%	2,70%
Overlay	-12,1%		-4,6%		-2,9%	
Totaal belegd vermogen	-21,7%	-0,46%	-2,6%	0,33%	1,2%	0,00%

Niet iedere categorie is in elk van de afgelopen 5 jaren belegd. Bij het berekenen van de gemiddelde jaarrendementen is hiermee rekening gehouden.

PPF APG is een langetermijnbelegger en daarom is ook het rendement over een langere periode relevant. In de vorige tabel zijn de rendementen over periodes van 1, 3 en 5 jaar opgenomen. Hieruit blijkt dat PPF APG over de afgelopen 5 jaar ondanks de slechte resultaten over 2022 een gemiddeld rendement van 1,2 procent heeft behaald. Op nog langere termijn, sinds 2010, realiseert PPF APG een gemiddeld rendement van 6,2 procent. Het lange termijn rendement (3 en 5 jaars) is ten opzichte van voorgaande jaren behoorlijk verslechterd vanwege het negatieve rendement van 2022. Om ervoor te zorgen dat de lange termijn (3 en 5 jaars) (excess-)rendementen weer verbeteren heeft de vermogensbeheerder APG Asset Management een aantal wijzigingen doorgevoerd.

Kosten vermogensbeheer

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de beleggings- en transactiekosten voor de jaren 2022 en 2021. De beleggingskosten zijn gedaald met 6,7 miljoen euro tot 8,2 miljoen euro. De transactiekosten noteerden 1,9 miljoen euro hoger en bedragen in 2022 4,6 miljoen euro.

Tabel 10. Beleggingskosten 2022 en 2021

	2022		2021	
	in EUR mln.	Percentage	in EUR mln.	Percentage
Beheerfee APG	5.1	0.35%	5.3	0.34%
Beheerfee externe managers	1.6	0.11%	1.7	0.11%
Bewaarloon	0.2	0.01%	0.1	0.01%
Overige kosten	0.8	0.06%	0.8	0.05%
Totaal beheervergoedingen	7.7	0.53%	7.9	0.51%
Prestatievergoedingen	0.5	0.03%	7.0	0.45%
Totaal beleggingskosten	8.1	0.56%	14.9	0.96%
Totaal transactiekosten	4.6	0.32%	2.7	0.18%

De beleggingskosten bestaan uit beheer- en prestatievergoedingen. De beheervergoedingen zijn gedaald met 0,2 miljoen euro en zijn in lijn met een daling van het totale vermogen van het fonds. De prestatievergoedingen zijn eveneens gedaald en wel met 6,5 miljoen euro tot 0,5 miljoen euro. De lagere kosten doen zich met name voor bij de asset categorie Private Equity. In 2022 zijn de prestatievergoedingen voor deze asset categorie zelfs negatief als gevolg van negatieve rendementen. Hierdoor zijn in voorgaande jaren gevormde reserveringen voor nog te betalen prestatievergoedingen dit jaar weer gedeeltelijk teruggedraaid. De transactiekosten zijn daarentegen wel gestegen door hogere transactievolumes, een toename van marktspreadkosten voor vastrentendewaardentransacties door onrust in de markt en hogere kosten voor rente afdekking.

Aansluiting kosten vermogensbeheer

In de jaarrekening zijn de vermogensbeheerkosten verantwoord volgens de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving 610. Dit betreft de gefactureerde kosten. Niet-gefactureerde kosten van de externe vermogensbeheerders zijn in de jaarrekening gesaldeerd met beleggingsresultaten. Het gevolg is dat in de jaarrekening (Toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten, tabel Beleggingsresultaten netto) een lager bedrag aan kosten is verantwoord dan in het bestuursverslag. Tabel 11 geeft de aansluiting tussen beide weer.

Tabel 11. Aansluiting beleggingskosten bestuursverslag-jaarrekening

In EUR mln.	2022	2021
Jaarrekening		
<i>Zichtbaar in de jaarrekening</i>		
Beheervergoedingen	5.0	6.2
Overige directe kosten	0.4	0.4
Totale vermogensbeheerkosten zichtbaar in jaarrekening	5.4	6.6
<i>Niet zichtbaar in de jaarrekening</i>		
Indirecte kosten, onderdeel van de waardeontwikkelingen van beleggingen	7.4	11.1
Totale vermogensbeheerkosten en transactiekosten jaarrekening	12.8	17.7
Bestuursverslag		
Beheervergoedingen	7.7	7.9
Prestatievergoedingen	0.5	7.0
Transactiekosten	4.6	2.7
Totale vermogensbeheerkosten en transactiekosten bestuursverslag	12.8	17.7

Beleggingskosten per categorie

In tabel 12 zijn de kosten opgenomen per beleggingscategorie. De beleggingsmix is een van de belangrijkste bepalende factoren voor de hoogte van de totale beleggingskosten. Het kostenniveau van alternatieve beleggingen zoals Private Equity en Infrastructuur is hoger dan die van vastrentende waarden. Op beleggingscategorie niveau vallen met name de hoge kosten voor Private Equity op. Beide maken qua vermogen circa 10 procent van de totale portefeuille uit, maar zijn verantwoordelijk voor 27 procent van de totale beleggingskosten. De laatst uitgevoerde ALM studie heeft er toe geleid dat er geen nieuw vermogen meer wordt gealloceerd naar Private Equity. De gemiddelde kosten van het fonds zullen hierdoor op termijn dalen.

Tabel 12. Beleggingskosten per categorie

Vermogensbeheerkosten 2022 (EUR '000)	Gemiddelde NAV	Beheervergoedingen			Prestatievergoedingen			Totaal 2022		
	in '000 €	in '000 €	% per cat.	% v/h totaal	in '000 €	% per cat.	% v/h totaal	in '000 €	% per cat.	% v/h totaal
Vastgoed	154,793	1,281	0.83%	0.09%	381	0.25%	0.03%	1,662	1.07%	0.11%
Aandelen										
Ontwikkelde markten	335,378	268	0.08%	0.02%	-	0.00%	0.00%	268	0.08%	0.02%
Opkomende markten	109,561	358	0.33%	0.02%	105	0.10%	0.01%	463	0.42%	0.03%
Vastrentende Waarden										
Staatsobligaties	207,235	107	0.05%	0.01%	-	0.00%	0.00%	107	0.05%	0.01%
Bedrijfsobligaties	279,373	678	0.24%	0.05%	79	0.03%	0.01%	757	0.27%	0.05%
Obligaties opkomende landen	59,185	147	0.25%	0.01%	9	0.01%	0.00%	156	0.26%	0.01%
Inflatiegerelateerde Obligaties	110,235	101	0.09%	0.01%	-	0.00%	0.00%	101	0.09%	0.01%
Private Equity	89,555	1,686	1.88%	0.12%	153-	-0.17%	-0.01%	1,533	1.71%	0.11%
Commodities	68,061	166	0.24%	0.01%	-	0.00%	0.00%	166	0.24%	0.01%
Infrastructuur	54,299	615	1.13%	0.04%	56	0.10%	0.00%	672	1.24%	0.05%
Overlay & overig *	-13,980	1,381		0.09%	-		0.00%	1,381		0.09%
Fiduciaire dienstverlening **		947		0.07%	-		0.00%	947		0.07%
Totaal 2022	1,453,695	7,736		0.53%	477		0.03%	8,213		0.56%
Totaal 2021	1,554,671	7,885		0.51%	7,032		0.45%	14,917		0.96%

* De beheervergoeding voor de post Overlay & overig bevat naast een BTW component ter grootte van € 164 de eigen fondskosten ad € 348.

** In de post beheervergoeding fiduciaire dienstverlening is € 164 aan BTW inbegrepen.

De vermogensbeheerkosten bestaan uit beheer- en prestatievergoedingen. De beheervergoedingen kunnen door het bestuur worden gestuurd met keuzes in bijvoorbeeld

de portefeuillesamenstelling. Hierbij moet worden gedacht aan de keuze om te beleggen in liquide of illiquide asset categorieën of de keuze voor het actief beheer van portefeuilles of het beleggen in index portefeuilles. Het bestuur stuurt hierbij op een optimale verdeling tussen intern (door uitvoeringsorganisatie APG Asset Management) beheerde portefeuilles en uitbesteding aan gespecialiseerde externe managers. Met de laatste genoemde keuze zijn hogere kosten gemoeid. In 2023 is het bestuur van plan om te onderzoeken of zij ook in andere asset categorieën dan aandelen ontwikkelde markten wil beleggen middels indexproducten met relatief lagere kosten.

De prestatievergoedingen over een individueel jaar kunnen in mindere mate door het bestuur worden beïnvloed. APG Asset Management maakt in opdracht van PPF APG bij externe mandaten afspraken met individuele externe managers over de beheer- en prestatievergoedingen alsmede de rendementsdoelstellingen op de langere termijn. PPF APG betaalt prestatievergoedingen aan de externe managers over de werkelijk gerealiseerde rendementen voor het pensioenfonds. Hoe hoger dat rendement is, hoe gunstiger dat is voor de deelnemers maar ook hoe hoger de kosten zijn om in een asset categorie te beleggen.

Zolang rendementen niet zijn gerealiseerd worden er reserveringen gevormd voor in de toekomst te betalen prestatievergoedingen. Dit betekent dat prestatievergoedingen tot die tijd worden ingeschat op basis van ongerealiseerde rendementen. Bij een lager rendement over een volgende periode kan het dus gebeuren dat de reservering voor prestatievergoedingen naar beneden moet worden bijgesteld. Dit heeft tot gevolg dat een negatieve prestatievergoeding over die periode wordt gerapporteerd. In 2022 heeft dit zich voorgedaan bij de asset categorie Private Equity.

In 2022 is bij aandelen opkomende landen sprake van een negatief rendement ten opzichte van de afgesproken benchmark voor deze asset categorie. Desondanks zijn er wel prestatievergoedingen betaald. Met externe managers worden specifieke benchmark afspraken gemaakt voor de berekening van de prestatievergoedingen. Deze benchmarks wijken veelal af van de benchmark voor de asset categorie als geheel. Door rendement- en benchmarkverschillen is het mogelijk dat aan goed presterende externe managers prestatievergoedingen moeten worden betaald terwijl op totaal asset categorie niveau juist sprake is van een negatief rendement.

Van illiquide beleggingen zijn de werkelijke kosten over het vierde kwartaal niet altijd tijdig beschikbaar. Als dat het geval is, zijn de werkelijke kosten tot en met het derde kwartaal opgenomen, aangevuld met schattingen voor het vierde kwartaal, gebaseerd op de werkelijke kosten van het vierde kwartaal van het jaar daarvoor.

Transactiekosten

De transactiekosten zijn in 2022 met 1,9 miljoen euro gestegen tot 4,6 miljoen euro. In procentpunten komt dit overeen met een stijging van 0,14 procent tot 0,32 procent.

Voor liquide beleggingen en overlay bestaan de transactiekosten voornamelijk uit brokers fees (aandelen) en impliciete spreadkosten (vastrentende waarden en swaps). De transactiekosten voor illiquide beleggingen worden gevormd door betaalde advieskosten aan derde partijen en zijn gerelateerd aan uitgevoerde aan- en verkoop transacties.

De grootste stijging van de transactiekosten heeft zich voorgedaan bij de Overlay portefeuille en is te verklaren door een sterke stijging van de kosten voor renteafdekking doordat als gevolg van ontwikkelingen op de rentemarkt de renteafdekking diverse malen moest worden aangepast. Verder zijn de kosten gestegen bij vastrentende waarden door een stijging van zowel de marktspreads als de transactievolumes.

Tabel 13. Transactiekosten per categorie

Transactiekosten (EUR '000.)	Gemiddelde NAV	Totaal 2022	Gemiddelde NAV	Totaal 2021	Totaal 2022		Totaal 2021	
	in '000. €	in '000. €	in '000. €	in '000. €	Rendement (unhedged) in %	excess rendement in %	Rendement (unhedged) in %	excess rendement in %
Vastgoed	154,793	80	147,943	84	-5.1%	-9.5%	19.6%	2.3%
Aandelen	444,939	127	551,642	704				
Ontwikkelde markten	335,378	369	421,888	473	-10.8%	0.1%	29.7%	-0.6%
Opkomende markten	109,561	242	129,754	231	-17.8%	-3.6%	3.9%	-0.9%
Vastrentende Waarden	656,027	1,179	698,215	824				
Staatsobligaties	207,235	149	231,622	45	-26.7%	0.2%	-5.5%	-0.3%
Bedrijfsobligaties	279,373	743	298,347	502	-11.4%	-1.3%	3.6%	0.7%
Obligaties opkomende landen	59,185	233	53,862	176	-3.2%	-0.8%	0.8%	0.0%
Inflatiegerelateerde Obligaties	110,235	54	114,384	102	-9.0%	0.7%	5.0%	-0.3%
Private Equity	89,555	27	76,859	26	-0.6%	11.2%	47.0%	13.5%
Commodities	68,061	44	72,409	47	39.2%	-0.5%	51.6%	-0.6%
Infrastructuur	54,299	103	36,053	272	3.8%	10.3%	17.7%	8.6%
Overlay & overig	13,980	3,344	28,452	834	-12.1%	-0.1%	-4.9%	-0.5%
Totaal	1,453,695	4,595	1,554,671	2,739	-21.7%	-0.5%	9.3%	1.0%
Transactiekosten in basispunten		0.32%		0.18%				

Benchmarking

Periodiek evalueert het bestuur de totale kosten van het vermogensbeheer in relatie tot de gekozen beleggingsmix en de kosten die andere uitvoerders in rekening zouden brengen.

Verantwoord beleggen

PPF APG streeft naar een betaalbaar en waardevast pensioen voor zijn deelnemers, oud-deelnemers en gepensioneerden. Daarnaast willen we verantwoord beleggen, zodat huidige en toekomstige generaties van hun pensioen kunnen genieten in een leefbare wereld. Dat gaat goed samen; duurzaam beleggen én een goed rendement tegen een aanvaardbaar risico.

Uit onderzoek (2021) blijkt dat een meerderheid van de deelnemers van PPF APG een ambitieus beleid voor verantwoord beleggen verwacht. In 2022 heeft PPF APG het Beleid Verantwoord Beleggen verder aangescherpt. Dit betreft aanscherping van het uitsluitingsbeleid voor staatsobligaties en een nieuwe doelstelling voor de afname van de CO2-voetafdruk van aandelen en bedrijfsobligaties in 2030.

Beleggen in koplopers en beloften

PPF APG houdt bij elke beleggingsbeslissing rekening met rendement, risico, kosten én duurzaamheid. De omgang van bedrijven met milieu, maatschappij en goed bestuur wordt ook wel ESG (environment, social, governance) genoemd.

Bij beleggingen in aandelen en bedrijfsobligaties, noemen we bedrijven die voldoen aan onze ESG-vereisten Koplopers. Bedrijven die niet aan onze vereisten voldoen, noemen we Achterblijvers. In Achterblijvers kan alleen worden belegd als er perspectief is op verbetering.

Onze vermogensbeheerder APG gaat dan met het bedrijf in gesprek over de verbeteringen die we verwachten en op welke termijn. Bedrijven waarmee zo'n verbetertraject (engagement) loopt, noemen we 'Beloften'.

Ook bij alle andere beleggingen, bijvoorbeeld in vastgoed en infrastructuur, worden ESG-vereisten meegenomen in de beleggingsbeslissingen.

Beleggingen die bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen

PPF APG vindt het belangrijk om met haar beleggingen bij te dragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's: Sustainable Development Goals). Deze doelen zijn in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties en richten zich op een betere wereld. Voorbeelden zijn goed onderwijs, betaalbare en duurzame energie en duurzame steden en gemeenschappen.

Onze uitvoerder heeft een instrument ontwikkeld om vast te stellen of een belegging bijdraagt aan het realiseren van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen. Beleggingen die hieraan bijdragen, noemen we Sustainable Development Investments (SDI's).

In 2022 had PPF APG 229 miljoen euro (18 procent van het totale vermogen) belegd in SDI's. PPF APG wil een steentje bij dragen aan het behalen van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen in 2030 door een groei in deze beleggingen te realiseren. We willen vooral meer beleggen in SDG-7 (Betaalbare en duurzame energie), SDG-11 (Duurzame steden en gemeenschappen) en SDG-13 (Klimaatactie). Tegelijkertijd moeten deze beleggingen – net als alle andere beleggingen - voldoen aan onze eisen op het gebied van risico, rendement en kosten.

Uitsluiten van beleggingen

Bepaalde beleggingen sluit PPF APG bij voorbaat uit. We beleggen niet in bedrijven die betrokken zijn bij de productie van tabak, (belangrijke onderdelen van) kernwapens of wapens die verboden zijn volgens internationale verdragen waarbij Nederland is aangesloten (antipersoon-landmijnen, clustermunitie, biologische en chemische wapens). Ook beleggen we niet in staatsobligaties van landen waartegen de Europese Unie of de VN-Veiligheidsraad een bindend wapenembargo heeft ingesteld, of staatsobligaties van overheden die burgervrijheden en democratie ernstig beperken. De lijst met uitgesloten bedrijven en staatsobligaties staat op onze website.

Klimaatverandering

Klimaatverandering heeft grote impact op milieu en mens en brengt risico's en kansen met zich mee voor onze beleggingen. Onze deelnemers geven bovendien aan dat zij het tegengaan van klimaatverandering en het bijdragen aan de energietransitie heel belangrijk vinden. PPF APG streeft er daarom naar de beleggingsportefeuille in lijn te brengen met het internationale Klimaatakkoord van Parijs.

We willen tijdig inspelen op klimaatrisico's en -kansen in de beleggingsportefeuille. Van de bedrijven waarin we beleggen, verwachten we dat ze goed zicht hebben op de risico's en kansen die voortkomen uit klimaatverandering. Bedrijven die veel CO2 uitstoten, vragen we maatregelen te nemen om de uitstoot te beperken.

PPF APG wil de CO2-voetafdruk van de beleggingsportefeuille verminderen in lijn met de doelen van het Klimaatakkoord van Parijs. In 2022 was de CO2-voetafdruk van de aandelenportefeuille 62 procent lager dan in 2015. In 2022 maakte PPF APG een nieuwe, aangescherpte doelstelling bekend voor 2030: een vermindering van de CO2-voetafdruk voor aandelen én bedrijfsobligaties met 50 procent ten opzichte van 2019.

In 2022 had PPF APG 167 miljoen euro belegd in SDG-7 (Betaalbare en duurzame energie), SDG-11 (Duurzame steden en gemeenschappen) en SDG-13 (Klimaatactie). Wij hebben de ambitie om meer te beleggen in klimaatoplossingen.

Uitoefenen aandeelhoudersrechten

PPF APG wil als aandeelhouder haar stem laten horen bij de bedrijven waarin we beleggen. De inhoudelijke uitvoering, dat wil zeggen het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen, laten we over aan onze vermogensbeheerder.

In 2022 heeft APG voor ons gestemd op ruim 4.000 aandeelhoudersvergaderingen. We stemden tegen 49 procent van de beloningsvoorstellen. Dat deden we bijvoorbeeld als de variabele beloning niet passend was voor de geleverde prestatie of de prestatiecriteria onduidelijk zijn. Of omdat de variabele beloning niet deels was gekoppeld aan duurzame doelstellingen. Na afloop maakten we op onze website bekend hoe we hebben gestemd.

SFDR

PPF APG heeft in 2022 ook verder invulling gegeven aan de verplichtingen van de Europese Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR), inclusief SFDR level-2 die op 1 januari 2023 is ingegaan. De SFDR ziet toe op informatieverstrekking over duurzaamheid. De EU Verordening 2020/852, beter bekend als de Taxonomieverordening, is een leidraad voor duurzaam beleggen op milieugebied. Deze verordening verplicht pensioenfondsen transparant te zijn over de mate van duurzaamheid van financiële producten, waaronder de pensioenregeling.

Wij hebben onze pensioenregeling geclassificeerd als artikel 8 product onder de SFDR, vanwege de promotie van ecologische en/of sociale kenmerken. Dit betekent dat we in ons jaarverslag informatie moeten verstrekken over duurzaamheid. Wij verwijzen hiervoor naar Bijlage 3 SFDR bij dit jaarverslag.

Verslag Verantwoord Beleggen

PPF APG publiceert in juni 2023 op de website het Verslag Verantwoord Beleggen. Daarin staat meer informatie over hoe PPF APG belegt.

5 Bestuurlijke organisatie

Bestuur

Het bestuur van PPF APG bestond eind 2022 uit tien personen. Vijf leden vertegenwoordigen de werkgever (met 50 procent stemrecht), de overige vijf vertegenwoordigen de werknemers (ook met 50 procent stemrecht). De pensioengerechtigden zijn in het bestuur rechtstreeks vertegenwoordigd met twee zetels aan werknemerszijde. Het bestuur heeft de werkwijze van het bestuur en de commissies nader uitgewerkt in een huishoudelijk reglement.

De samenstelling van het bestuur per 31-12-2022 was:

Werknemersbestuursleden

- [Dhr. W. \(Wim\) van Manen \(werknemersvoorzitter, namens de pensioengerechtigden\)](#)
Commissie Communicatie en Pensioenbeleid
Commissie Uitbesteding en Financiën (vanaf september 2022)
- [Mw. L. \(Lieke\) van der Horst \(namens de deelnemers\)](#)
Commissie Balansbeheer en Beleggingen
- [Dhr. P. \(Pieter\) Kasse \(namens de deelnemers\)](#)
Commissie Balansbeheer en Beleggingen
Commissie Communicatie en Pensioenbeleid
- [Dhr. E. \(Emile\) Toes \(namens de deelnemers\)](#)
Commissie Communicatie en Pensioenbeleid
- [Dhr. J. \(John\) Westerbrink \(namens de gepensioneerden\)](#)
Commissie Communicatie en Pensioenbeleid (tot september 2022)
Commissie Uitbesteding en Financiën (vanaf september 2022)
Risicocommissie (maart tot september 2022)

Werkgeversbestuursleden

- [Mw. T. \(Tinka\) den Arend \(werkgeversvoorzitter\)](#)
Commissie Balansbeheer en Beleggingen
- [Mw. L. \(Loes\) Frehen](#)
Sleutelfunctiehouder Risicomanagement
- [Mw. E. \(Evelien\) Sangers](#)
Sleutelfunctiehouder Internal Audit
- [Dhr. P. \(Peter\) Wijn](#)
Commissie Balansbeheer en Beleggingen

- **Dhr. T. (Ton) van Gemert**
Commissie Uitbesteding en Financiën (vanaf september 2022)

In bijlage 2 staan de nevenfuncties en nadere gegevens van alle bestuursleden.

Voor de bestuursleden van werkgeverszijde geldt een benoemingstermijn van vier jaar met een maximale zittingsduur van twaalf jaar. Voor de bestuursleden van werknemerszijde geldt een benoemingstermijn na verkiezingen van vier jaar, met tweemaal de mogelijkheid tot herverkiezing.

Wijzigingen binnen het bestuur

Op 22 september 2022 is de eerder voorgenomen uitbreiding van het bestuur met een 10de bestuurslid gerealiseerd door de definitieve goedkeuring van DNB met de benoeming van Ton van Gemert. Vanaf februari 2022 was hij kandidaat bestuurslid en nam hij deel aan de vergaderingen van het bestuur.

Bestuurlijke commissies

Het bestuur heeft eind 2022 drie vaste commissies. Mocht het nodig zijn, dan richt het bestuur voor een specifiek doel een tijdelijke werkgroep op. Er is in 2022 besloten de (2e lijn) Risicocommissie op te heffen. Met de sleutelfunctiehouders en de Risicomanager is risicomanagement onderdeel van de reguliere bestuursaangelegenheden en als zodanig niet meer ondergebracht in een commissie. In 2022 is een nieuwe Commissie Uitbesteding en Financiën ingesteld. Doel is het verder professionaliseren van de uitbestedingsrelaties. De vaste commissies eind 2022 waren:

Commissie Balansbeheer en Beleggingen

Deze commissie adviseert het bestuur over het risico- en beleggingsbeleid. De commissie heeft het recht om namens het bestuur bepaalde besluiten te nemen over het risico- en beleggingsbeleid.

Commissie Communicatie en Pensioenbeleid

Deze commissie ondersteunt het bestuur bij het communicatiebeleid (voor de lange termijn) en adviseert hierover gevraagd en ongevraagd. De commissie heeft het recht om namens het bestuur bepaalde besluiten te nemen over communicatie. Ook is er een mandaat voor tactische actuariële zaken.

Daarnaast adviseert de commissie het bestuur over:

- het pensioenbeleid;
- de (periodieke) aanpassingen in de statuten;
- het pensioenreglement en
- de uitvoeringsovereenkomst.

Verder adviseert en informeert de commissie over de uitvoering van het pensioenreglement.

Commissie Uitbesteding en Financiën

Deze commissie adviseert, challenge, monitort en toetst het bestuur en zijn uitvoerders op het gebied van het uitbestedingsbeleid, het IT- en databeleid en de financiële huishouding van het pensioenfonds.

Studiedagen

In 2022 heeft het bestuur drie studiedagen gehouden. Op 28 maart zijn de volgende onderwerpen aan de orde gekomen:

- Visie op de rol als bestuurder en gevolgen voor bestuursondersteuning;
- De 4 strategische speerpunten;
- Het risicopreferentie onderzoek;
- Beeldvorming financiële opzet Wtp
- Oordeelsvorming Fossiel.

Op 27 juni was de agenda als volgt:

- Wtp en rol Verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht;
- Onderzoek schommelingen pensioen en pensioenpot;
- Eerste inzichten financiële opzet Wtp.

Op 24 oktober zijn de volgende onderwerpen behandeld:

- Update strategische agenda;
- Werkhypothese risicohouding;
- Werkhypothese hoofdlijnen financiële opzet Wtp.

Verantwoordingsorgaan

PPF APG heeft een Verantwoordingsorgaan. Het bestuur van het fonds legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid en de uitvoering daarvan. Ook is het Verantwoordingsorgaan bevoegd om het bestuur (on)gevraagd te adviseren over een aantal specifieke bestuursbesluiten. Het Verantwoordingsorgaan bestaat uit zeven personen die de werkgever, de werknemers en de pensioengerechtigden vertegenwoordigen.

De samenstelling van het Verantwoordingsorgaan was op 31 december 2022 als volgt:

Namens de werkgever:

- Mw. N. (Natasja) de Weijer (voorzitter)
- Mw. C. (Caroline) Bruls

Namens de deelnemers:

- Dhr. A. (Arjan) de Zeeuw (voorzitter)
- Mw. A. (Anna) Szymkiewicz
- Mw. P. (Patroesjka) Zuurhout (tot 31-10-2022)
- Vacature

De vacature is in 2023 opgevuld door Mw. A. (Anouk) Paulissen

Namens de pensioengerechtigden:

- Dhr. D. (Douwe) Swierstra
- Mw. R. (Regina) Schoutsen

In verband met het tussentijds vertrek van Patroesjka Zuurhout per 31 oktober 2022 als lid van het Verantwoordingsorgaan van PPF APG is er een vacature ontstaan. Hiervoor kon op basis van artikel 7 lid 3 van het verkiezingsreglement mw. Anouk Paulissen door de Ondernemingsraad als kandidaat worden voordragen.

Het Verantwoordingsorgaan heeft geen aanvullende taken anders dan bij wet is voorgeschreven, waardoor geen instemming van DNB is vereist.

Raad van Toezicht

PPF APG heeft voor het intern toezicht een Raad van Toezicht ingesteld. De Raad van Toezicht heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De Raad van Toezicht is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Ook legt het verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan het Verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag. Voorts staat de Raad van Toezicht het bestuur met raad en daad terzijde.

Taken Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht geeft goedkeuring aan de besluiten van het bestuur over:

- Het bestuursverslag en de jaarrekening;
- De profielschets voor bestuurders;
- Het beleid inzake beloningen, met uitzondering van de beloning van de Raad van Toezicht;
- Gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
- Liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds en
- Het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm.

De Raad van Toezicht meldt daarnaast het disfunctioneren van het bestuur aan het Verantwoordingsorgaan en aan de partij die bevoegd is tot benoeming van het bestuur. Indien de partij die bevoegd is tot benoeming van het bestuur naar aanleiding van de melding niet binnen een redelijke termijn naar tevredenheid van de Raad van Toezicht handelt, meldt de Raad van Toezicht het disfunctioneren van het bestuur aan DNB.

Een samenvatting van de rapportage van de Raad van Toezicht over het verslagjaar 2022 en de reactie daarop van het bestuur, maken deel uit van dit bestuursverslag.

Samenstelling van de Raad van Toezicht

Dhr. R.A.L. (Ronald) Heijn (voorzitter)

Dhr. D.J. (Dick) Vis

Mevr. A.J.E.M. (Annemiek) Vollenbroek

Certificerend actuaris

Sprenkels en Verschuren B.V.

Controlerend accountant

KPMG Accountants N.V.

Compliance officer

Nederlands Compliance Instituut (NCI) B.V.

Adviserend actuaris

Dhr. J.A.R. (Marc) Lalta (tot 31-12-2022)

Dhr. P.J. (Peter) Steur (met ingang van 1-1-2023)

Riskmanager

PensionRisk

6 Ontwikkelingen wetgeving en pensioenen

Wijzigingen in reglementen en statuten

Pensioenreglement

Het pensioenreglement is per 1 juli 2022 voor het laatst aangepast.

Wijzigingen per 1 juli 2022

De wijziging per 1 juli 2022 had betrekking op het toeslagenbeleid en de nieuwe factoren per 1 januari 2023.

- Er is aan de voorwaardelijke toeslagverlening een bepaling toegevoegd waarmee de mogelijkheid wordt gecreëerd om, voor zover dat mogelijk is op basis van wet- en regelgeving, toeslag op een ander moment dan per 1 januari te verlenen en om toeslag meer dan eens per jaar toe te kennen.

Statuten

De statuten zijn niet gewijzigd in het boekjaar 2022.

Reglement Raad van Toezicht

Het Reglement Raad van Toezicht is niet gewijzigd in het boekjaar 2022.

Reglement Verantwoordingsorgaan

Het Reglement Verantwoordingsorgaan is niet gewijzigd in het boekjaar 2022.

Bijlage Nettopensioen

Het nettopensioenreglement is na afloop van het verslagjaar, met ingang van 1 januari 2023 niet materieel gewijzigd. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- De actuariële factoren in het pensioenreglement zijn geactualiseerd;
- De beheerkosten zijn aangepast.

Deze wijzigingen zijn na afloop van het verslagjaar per 1 januari 2023 in werking getreden.

Huishoudelijk Reglement

Het Huishoudelijk Reglement is per 1 januari 2023 gewijzigd in verband met het opnemen van de nieuwe commissie uitbesteding en financiën.

(Overige) pensioenontwikkelingen

Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen in verband met toeslag vanwege voorgenomen transitie

Tegelijk met de indiening van het Wetsvoorstel toekomst pensioenen op 30 maart 2022 stuurde minister Schouten (Armoedebelief, participatie en pensioenen) een conceptbesluit over de verruiming van het toeslagkader in 2022 naar de Tweede Kamer. Hiermee kwam ze tegemoet aan het verzoek van de Tweede Kamer van eind 2021 om pensioenfondsen de

mogelijkheid te geven in de loop van 2022 onder soepelere voorwaarden toeslag te verlenen. De inwerkingtreding van het besluit was op 1 juli 2022.

Het besluit verruimde het toeslagkader dit boekjaar op twee elementen:

Er kan eerder toeslag worden verleend. Het werd voor pensioenfondsen mogelijk om met een lagere beleidsdekkingsgraad al toeslag te verlenen; onder het huidige financieel toetsingskader mag er toeslag worden verleend als de beleidsdekkingsgraad minimaal 110 procent is. In het besluit wordt deze eis verlaagd naar 105 procent. Een vereiste is wel dat de actuele dekkingsgraad door de toeslagverlening niet onder de 105 procent mag uitkomen. Er kan meer toeslag worden verleend, omdat de huidige eis van toekomstbestendig toeslag verlenen komt te vervallen.

Aan de overige elementen van het toeslagkader (bijvoorbeeld inhaaltoeslag) verandert het besluit niets. Wel heeft het bestuur sociale partners bij het besluit over toeslagverruiming betrokken en afgestemd over de 'intentieverklaring' tot invaren, aangezien sociale partners het verzoek daartoe zullen moeten doen. Het verruimde toeslagkader mag worden gebruikt voor toeslagverlening in 2022 en ook (maar niet automatisch) voor de toeslagverlening per 1 januari 2023.

Omdat het bestuur heeft besloten gedeeltelijk van deze verruiming gebruik te willen maken, zijn de gewijzigde toeslag bepalingen voor zover nodig opgenomen in de betreffende fondsdocumenten.

Melding op grond van artikel 96 van de Pensioenwet

In het verslagjaar was bij PPF APG geen sprake van:

- Opleggen van dwangsommen en boetes door de toezichthouder;
- Aanwijzing van de toezichthouder zoals bedoeld in artikel 171 van de Pensioenwet,
- Aanstelling van een bewindvoerder door de toezichthouder zoals bedoeld in artikel 173 van de Pensioenwet, en
- Beëindiging van de situatie, bedoeld in artikel 172 van de Pensioenwet, waarin de bevoegdheidsuitoefening van alle of bepaalde organen van een pensioenfonds is gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

In 2022 was er sprake van een geactualiseerd herstelplan. Per 1 januari 2023 was PPF APG uit herstel.

Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens

PPF APG verwerkt persoonsgegevens en hecht grote waarde aan een rechtmatige, behoorlijke en transparante verwerking en daarmee bescherming van de persoonsgegevens van haar (gewezen)deelnemers en overige pensioen- of aanspraakgerechtigden. Om dit te realiseren stelt PPF APG zich ten doel dat de relevante en toepasselijke privacy wet- en regelgeving, in het bijzonder de Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfederatie (AVG-Gedragslijn Pensioensector) wordt nageleefd.

PPF APG kan verklaren dat over het verslagjaar 2022 de AVG Gedragslijn is nageleefd. Het komende verslagjaar zal in het teken staan van consolidatie van dan wel verdere optimalisatie in het naleven van deze gedragslijn.

Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen (de Code) is opgesteld door de Stichting van de Arbeid en de Pensioenfederatie. De Code omvat 65 normen, onderverdeeld in acht thema's, over het functioneren van de verschillende organen binnen een pensioenfonds. Doel van de Code is om een goede uitvoering van de drie bestuurlijke kernfuncties te stimuleren:

- Besturen;
- Toezicht houden en
- Verantwoording afleggen over het beleid, de besluitvorming en de realisatie van het beleid.

De Code is verankerd in de Pensioenwet. De Code laat ruimte voor eigen verantwoordelijkheid van het bestuur in de (beleids)keuzes. De Code mag worden nageleefd volgens het beginsel 'pas toe of leg uit'. Dat betekent dat er ruimte is om af te wijken van de normen, zolang dit weloverwogen gebeurt.

Bij het inrichten van de governance, het dagelijks functioneren en de daaruit voortvloeiende besluitvorming, neemt het bestuur de Code in acht. Dit blijkt onder meer uit de statuten en de Actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn) van het pensioenfonds. Het bestuur voert daarnaast een periodieke zelfevaluatie uit, beheerst door de normen van de Code. De resultaten van deze evaluatie worden gedocumenteerd. Mocht dat nodig zijn, dan wordt opvolging gegeven aan de resultaten in het geschiktheidsplan.

PPF APG beschikt over een overzicht waarin per norm wordt aangegeven of hieraan is voldaan en op basis waarvan. Daarbij worden de fondsdocumenten vermeld die van toepassing zijn. PPF APG heeft ingevolge de Code een missie en visie opgesteld.

Missie, visie en beleid

PPF APG wil voor alle belanghebbenden een deelnemersgericht, integer, deskundig en toekomstbestendig en efficiënt pensioenfonds zijn. Nu en in de toekomst. We houden daarbij rekening met de ambitie om de pensioenen te verhogen (de toeslagambitie), de hoogte van de premie redelijk te houden en de beleggingsrisico's te beheersen. Hierbij hebben we oog voor maatschappelijke ontwikkelingen en de belangen van alle betrokkenen bij het fonds.

Om deze missie te kunnen bereiken is voor de komende jaren beleid ontwikkeld op het gebied van communicatie, premies, toeslag, beleggingen, uitbestedingen, IT en data, risicobeheer en integriteit.

De rapportagenormen dienen door het fonds ieder jaar te worden gerapporteerd. Hieronder geven wij per norm aan of en op welke wijze het fonds hieraan voldoet.

Norm 5: Het bestuur legt verantwoording af over het beleid

Deze norm komt bij PPF APG terug in dit jaarverslag en in de communicatie van het bestuur op de website. Een belangrijk onderdeel van de norm is evenwichtige belangenafweging. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn.. Evenwichtige belangenafweging vormt een essentieel onderdeel van het beleid wat in elke beleidsnotitie terug komt. Het bestuur geeft tevens inzicht in de risico's voor belanghebbenden op korte en lange termijn, onder meer door het organiseren van deelnemersbijeenkomsten en communicatie via de website door middel van online filmpjes of bestuursblogs. Hiermee worden de lijnen naar belanghebbenden kort gehouden.

Norm 31: Samenstelling fondsorganen vastgelegd in beleid

Deze norm komt bij PPF APG terug in het diversiteitsbeleid. Dit komt uitgebreid aan de orde in het functieprofiel voor bestuurders van het fonds. De functieprofielen zijn beschikbaar op de website. Bij benoeming en verkiezing van nieuwe leden van de fondsorganen zijn opleiding, achtergrond, persoonlijkheid, geslacht en leeftijd leidende begrippen. Dit komt terug in het geschiktheidsplan inclusief (de driejaarlijkse) evaluatiebepalingen.

Norm 33: In zowel bestuur als Verantwoordingsorgaan is er tenminste één vrouw en één jongere

Deze norm komt bij PPF APG terug in het diversiteitsbeleid. Het fonds voldoet voor beide bestuursorganen ruim aan de criteria.

Norm 47: Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak

Deze norm komt bij PPF APG terug in de Instructie / Oordeel Raad van Toezicht in dit jaarverslag.

Norm 58: Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie

Deze norm komt bij PPF APG terug in dit jaarverslag. Bovendien komt de missie, visie en strategie en de daarbij bereikte doelen ruim aan de orde op de website.

Norm 62: Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt voor beschikbaarheid voor belanghebbenden

Deze norm komt bij PPF APG terug in het Verslag verantwoord beleggen. Het fonds heeft het IMVB-convenant voor verantwoord beleggen ondertekend.

Norm 64: Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode en deze Code, alsmede over de evaluatie van het functioneren van het bestuur

Deze norm komt bij PPF APG aan de orde tijdens studiedagen, bij het geschiktheidsplan en de periodieke behandeling van de gedragscode.

Norm 65: Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is

PPF APG kent een klachtenregeling en een Reglement geschillenprocedure. Het onderwerp komt aan de orde in het jaarverslag met daarbij de vermelding dat er in 2022 slechts 2 klachten waren. Het fonds zal kritisch kijken naar de bepalingen waaraan het fonds hoort te voldoen aan de hand van de checklist uit de gedragslijn 'Goed omgaan met klachten' van de Pensioenfederatie. De toegankelijkheid en vindbaarheid van de klachtenregeling op de website is in 2022 reeds vergroot. Volgend op de toets en terugkoppeling van een volwassenheidsscan aan de gedragslijn van de Pensioenfederatie, wordt in 2023 de klachtenregeling, indien noodzakelijk, inhoudelijk aangepast.

PPF APG voldoet aan de rapportagenormen van de Code.

7 Risicobeleid

In dit hoofdstuk worden thema's benoemd die het risicobeleid in 2022 domineerden. Aan bod komen:

- Integraal risicomanagement;
- Risicohouding;
- Risicomanagement project Wet toekomst pensioenen;
- Monitoring van de financiële positie van PPF APG.

Integraal risicomanagement

Als basis voor het integraal risicomanagement gebruikt PPF APG de principes van het Enterprise Risk Management-raamwerk (ERM) van COSO (The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) uit 2017.

Het bestuur ziet de integrale aanpak van risicomanagement als een manier om waarde te creëren. Hiermee draagt deze aanpak positief bij aan het behalen van de doelstellingen. Dit betekent dat een duidelijke koppeling ligt tussen de invulling van het risicomanagement en de doelen van het fonds. Financiële doelstellingen zijn bijvoorbeeld gekoppeld aan de ontwikkeling van het pensioenresultaat van deelnemers. Een voorbeeld van een niet-financiële doelstelling is het streven van het fonds dat deelnemers PPF APG als dichtbij ervaren. Vervolgens zijn risico's in kaart gebracht die het behalen van de doelstellingen van het fonds kunnen bedreigen en is de risicobereidheid bepaald. Dit is de basis voor de integrale risicoanalyse die in 2020 en in 2021 is uitgevoerd en vervolgens 2022 is geüpdatet. Bij de risicoanalyse zijn de risico's ingeschat en beheersmaatregelen beschreven. Vervolgens worden de werking van de beheersmaatregelen en de KRI's gemonitord.

Het risicomanagement is een integraal onderdeel van vergaderingen. Gesignaleerde risico's worden aantoonbaar en serieus betrokken in de afwegingen bij de besluitvorming. Dit gebeurt door onder meer het bespreken van de risico-opinies vanuit de tweede lijn van PPF APG en ook APG schenkt in de adviezen expliciet aandacht aan de relevante risico's.

Onderdeel van het risicobeleid is ook de eigenrisicobeoordeling (ERB). Iedere drie jaar wordt er een ERB-rapportage opgesteld. Wanneer het risicoprofiel significant verandert of er een strategisch besluit wordt genomen met een materiële impact op het risicoprofiel, wordt er een tussentijdse ERB opgesteld. De ERB-rapportage is geïntegreerd in de beschrijving van het integraal risicomanagement zodat de ERB onderdeel is van het reguliere risicomanagement.

Iedere drie jaar wordt de risicostrategie en het risicobeleid geëvalueerd en geüpdatet. Jaarlijks wordt het integraal risicomanagement waar nodig geüpdatet. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat het beleid in verhouding is met en past bij de grootte van het fonds.

Met betrekking tot cultuur en integriteit heeft het bestuur PPF APG jaarlijks een awareness-sessie (november 2022) en voert het jaarlijks een systematische integriteitsrisico-analyse (SIRA) (juli 2022) uit en een jaarlijkse zelfevaluatie (juni en oktober 2022). Daarmee besteedt het bestuur ook aandacht aan de 'zachte' kant van de bedrijfsvoering.

Risicohouding

Het bestuur heeft in 2022 de risicohouding verder uitgewerkt. Alle risico's zijn kwalitatief ingedeeld met behulp van het raamwerk van Quail. Hiermee worden alle geïdentificeerde risico's onder dezelfde noemer gebracht en daarmee vergelijkbaar gemaakt. Vervolgens heeft het bestuur de risicobereidheid gekwantificeerd door voor ieder geïdentificeerd risico een aantal key risico-indicatoren (KRI's) met bijbehorende risicotolerantiegrenzen vast te stellen. Met behulp van deze KRI's en tevens een kwalitatieve duiding van de risico's is het bestuur in staat om geobjectiveerd het risicobeeld van het fonds te bepalen. Dit risicobeeld wordt ieder kwartaal door het bestuur gemonitord.

Risicomangement project Wet toekomst pensioenen (Wtp)

Het bestuur heeft als doel de Wtp beheerst en integer te implementeren. Het bestuur heeft onderzocht wat de belangrijkste risico's voor PPF APG zijn die het bereiken van dit doel kunnen bedreigen. Hierbij zijn de acht key risico's geïdentificeerd. Voor deze risico's is de risicohouding bepaald en is de risico-inschatting gedaan. Deze analyse is voor het eerst in 2021 gedaan en herhaald in 2022. In 2022 waren de uitkomsten van de risicoanalyse:

Risico's	Risicohouding	Bruto			Netto			Acceptabel?
		kans	impact	risico	kans	impact	risico	
Het bestuur en/of sociale partners hebben onvoldoende tijd en aandacht voor en kennis van de WTP om weloverwogen besluiten te kunnen nemen	Minimalistisch	3	4	12	2	3	6	Ja
APG haalt tijdlijnen van PPF APG m.b.t. project WTP niet (hieronder: uitvoering en ondersteuning)	Minimalistisch	4	3	12	4	2	8	Ja
De datakwaliteit is niet voldoende op orde (mede met het oog op invaren)	Minimalistisch	3	4	12	2	3	6	Nee
Er wordt niet tijdig een akkoord bereikt over de nieuwe regeling inclusief het invaren (waaronder: evenwichtigheid en compensatie)	Minimalistisch	3	4	12	2	3	6	Ja
De transitie naar de nieuwe regeling is niet goed uitlegbaar (bijv. als gevolg van gemaakte keuzes), waardoor het vertrouwen in en het draagvlak voor het fonds dalen	Minimalistisch	3	4	12	2	3	6	Ja
Verwachtingen, zoals indexatieverwachtingen, met betrekking tot de nieuwe regeling kunnen niet worden waargemaakt	Flexibel	3	3	9	2	3	6	Ja
Het bestuur heeft geen tijdig, adequaat en volledig inzicht in de gevolgen van de WTP voor het beleggingsbeleid	Minimalistisch	3	3	9	2	3	6	Ja
PPF APG maakt onnodige kosten of besluitvorming is onvoldoende onderbouwd doordat wetgeving niet tijdig gereed is om per de door sociale partners en bestuur gewenste datum over te gaan	Voorzichtig	4	3	12	3	3	9	Ja

Monitoring financiële positie PPF APG

Ook in 2022 is uitvoerig gemonitord hoe gevoelig de financiële positie van PPF APG is voor veranderingen van de marktrente of voor aanpassingen in het rendement. De UFR-

dekkingsgraad is gedaald van 119,8 procent ultimo 2021 naar 119,1% ultimo 2022. Gedurende 2022 steeg de UFR-dekkingsgraad. Echter, door de toeslag van de pensioenen wijkt het niveau eind 2022 beperkt af ten opzichte van eind 2021.

Onderstaand wordt inzicht geboden in de manier waarop PPF APG in het afgelopen jaar onder andere heeft gemonitord welke factoren van invloed zijn op de dekkingsgraadverandering. Ook is te zien hoe groot de marges bijvoorbeeld zijn ten aanzien van kritische niveaus.

- Startpunt van deze analyse is de (UFR-)dekkingsgraad en de situatie op de (beleggings)markten ultimo Q4 2022 (119,1 procent). Onderstaand wordt de impact van verwacht rendement en marktrente (inclusief UFR) op de dekkingsgraad een jaar later weergegeven.
- Het rendement is uitgezet langs de verticale as. Dit is het rendement tot einde Q4 2023, dus over een periode van een jaar. Langs de horizontale as staat de afstand (in procentpunten) waarover de rentecurve gedurende de rest van 2023 parallel wordt verschoven.

Figuur UFR-dekkingsgraadmatrix

Totaal rendement										
20,0%	90,8%	101,8%	113,4%	125,7%	130,7%	138,6%	152,1%	166,1%	180,6%	195,6%
15,0%	87,0%	97,5%	108,7%	120,5%	125,2%	132,8%	145,7%	159,2%	173,1%	187,4%
10,0%	83,2%	93,3%	103,9%	115,2%	119,8%	127,0%	139,4%	152,2%	165,5%	179,2%
5,0%	79,4%	89,0%	99,2%	110,0%	114,3%	121,2%	133,0%	145,3%	158,0%	171,0%
0,0%	75,6%	84,7%	94,5%	104,7%	108,8%	115,5%	126,7%	138,3%	150,4%	162,9%
-5,0%	71,8%	80,5%	89,7%	99,5%	103,4%	109,7%	120,3%	131,4%	142,9%	154,7%
-5,7%	71,3%	79,9%	89,1%	98,7%	102,6%	108,8%	119,4%	130,4%	141,8%	153,5%
-10,0%	68,0%	76,2%	85,0%	94,2%	97,9%	103,9%	114,0%	124,5%	135,3%	146,5%
-15,0%	64,2%	72,0%	80,2%	89,0%	92,5%	98,1%	107,6%	117,5%	127,8%	138,4%
-20,0%	60,4%	67,7%	75,5%	83,7%	87,0%	92,3%	101,3%	110,6%	120,2%	130,2%
Verschuiving marktcurve	-2,0%	-1,5%	-1,0%	-0,5%	-0,3%	0,0%	0,5%	1,0%	1,5%	2,0%

De combinaties van rendement en renteverschuiving waarbij gekort moet worden, zijn in rood weergegeven. Dit zijn dekkingsgraden lager dan de kritische dekkingsgraad (108,8 procent). Bij deze dekkingsgraadniveaus heeft PPF APG onvoldoende herstelkracht om zonder kortingsmaatregelen binnen tien jaar toe te groeien naar de vereiste dekkingsgraad. De kritische dekkingsgraad ligt boven de minimaal vereiste dekkingsgraad (104,4 procent) en is gestegen t.o.v. vorig jaar. Dit komt door de gestegen rente, waardoor het Vereist Eigen Vermogen (VEV) hoger is en de herstelkracht lager.

Hieronder staat in drie scenario's beschreven (op basis van de dekkingsgraadmatrix) hoe de dekkingsgraad zich zou kunnen ontwikkelen tot eind 2023. Hierbij gaan we uit van de daadwerkelijke situatie ultimo december 2022.

Scenario 1: Constante marktrente en geen rendement

Oranje (in de dekkingsgraadmatrix) betreft het scenario waarin de marktrente op het huidige niveau (per 31 december 2022) van 2,52 procent blijft. Daarnaast wordt er geen rendement behaald. De dekkingsgraad zou daarmee eind 2023 uitkomen op 115,5 procent. De UFR-dekkingsgraad daalt in dit scenario ten opzichte van het huidige niveau onder andere als gevolg van oprenting van de verplichtingen.

Scenario 2: Constante marktrente en een rendement waarbij net niet hoeft te worden gekort

Blauw (in de dekkingsgraadmatrix) betreft het scenario waarin de marktrente op het huidige niveau blijft, maar het rendement zo is dat er net niet gekort hoeft te worden. Het rendement dat dit effect zou hebben, bedraagt -5,7 procent.

Scenario 3: Geen rendement en een rentedaling, waarbij net niet hoeft te worden gekort

Groen (in de dekkingsgraadmatrix) betreft het scenario waarin geen rendement wordt behaald, maar waarbij de marktrente zo daalt dat er net niet gekort hoeft te worden. De marktrente daalt in dit scenario met 0,3 procentpunt. Opmerking hierbij is dat het niveau van de kritische dekkingsgraad meebeweegt met het renteniveau. Met deze extra gevoeligheid is in deze analyse geen rekening gehouden.

Uit deze analyses blijkt dat de financiële positie van PPF APG zeer gevoelig is voor marktbevingen.

8 Premie- en toeslagbeleid

Premies 2022

Ieder jaar stelt het bestuur de pensioenpremies vast. De premies voor 2022, die in 2021 zijn vastgesteld, waren als volgt:

- De premie voor de middelloonregeling was in 2022 25,9 procent van de pensioengrondslag.
- Het premiepercentage voor IP-A was 0,3 procent van het salaris tot het maximum dagloon.
- Het premiepercentage voor IP-B was 1,7 procent van het salaris vanaf het maximum dagloon.

De IP-A en IP-B premies zijn samen 1,1 procent van de pensioengrondslag. Het totaal van de premies in 2022 bedraagt daarmee gemiddeld 27,0 procent van de pensioengrondslag op fondsniveau.

Gedempte kostendekkende premie

De gedempte kostendekkende premie is de minimale premie die wettelijk mag worden gevraagd. Bij de vaststelling van de gedempte kostendekkende premie wordt het reële rendement vastgesteld op basis van de commissie-parameters. De feitelijke premie moet minimaal gelijk zijn aan de gedempte kostendekkende premie. Tabel 14 bevat een overzicht van de gedempte (kostendekkende) premie van de afgelopen twee jaar.

Tabel 14. Gedempte kostendekkende premie (bedragen in duizenden euro's)

	2022	2021
Feitelijke premie middelloonregeling + IP-A + IP-B	42.533	41.604
Gedempte kostendekkende premie	36.979	36.539
Kostendekkende premie op basis van rentetermijnstructuur	66.291	70.970
Feitelijke premies (percentage pensioengrondslag)		
Middelloonregeling	25,9%	28,4%
Feitelijke premies (percentage pensioengevend salaris)		
IP-A (tot maximum dagloon)	0,3%	0,3%
IP-B (vanaf maximum dagloon)	1,7%	1,5%
Totale premie (percentage pensioengrondslag)		
Middelloonregeling + IP-A + IP-B	27,0%	29,4%

Tabel 15. Overzicht feitelijke premie, gedempte kostendekkende premie, zuivere kostendekkende premie (bedragen in duizenden euro's)

	Feitelijke premie		Gedempte kostendekkende premie		Zuivere kostendekkende premie	
	2022	2021	2022	2021	2022	2021
Inkoop ouderdoms- en nabestaandenpensioen	31.588	31.929	31.588	31.613	47.538	51.698
Risico-opslag nabestaandenpensioen	1.391	1.413	1.391	1.356	1.786	1.875
Risico-opslag premievrijstelling en AOP	3.100	2.752	3.100	2.745	3.753	3.548
Solvabiliteitsopslag	0		0	0	12.314	13.024
Kostenopslagen	900	1.130	900	825	900	825
Prudentiemarge	3.823	4.380	0	0	0	0
Dotatie premie-egalisereserve	1.731	0	0	0	0	0
Totaal feitelijke premie middelloonregeling	42.533	41.604	36.979	36.539	66.291	70.970

Premiedekkingsgraad

Een grootheid voor de mate van de kostendekking van de premie is de zogenoemde premiedekkingsgraad. De premiedekkingsgraad geeft aan wat de verhouding is tussen de betaalde pensioenpremie en de stijging van de pensioenverplichtingen door nieuwe pensioenopbouw. Het is dus een verhouding voor de mate van kostendekking van de premie. In 2022 bedroeg de premiedekkingsgraad circa 75 procent. Dit betekent dat voor iedere euro nieuwe pensioenopbouw 75 cent aan premie is betaald. De resterende 25 cent wordt gefinancierd uit het eigen vermogen (waardoor de dekkingsgraad dus omlaag gaat).

Premiebeleid

Het premiebeleid is gebaseerd op verwacht reëel rendement, waarbij er sprake is van een minimale premiedekkingsgraad van 75 procent. Het verwachte reële rendement is samengesteld uit een verwacht nominaal rendement op basis van commissie-parameters en een afslag voor verwachte toekomstige toeslagen.

De premiebijdrage had in 2022 een negatief effect van 1,7 procentpunt op de dekkingsgraad, doordat de ontvangen premie lager was dan de zuivere kostendekkende premie. Dit is ook het gevolg van een premiedekkingsgraad lager dan de actuele dekkingsgraad.

De premiedekkingsgraad bedraagt minimaal 75 procent op basis van de rentetermijnstructuur van 30 september voorgaand jaar. De premie bedraagt in beginsel

maximaal 29,5 procent. Als de premie in enig jaar het maximum dreigt te overschrijden, dan meldt het bestuur dit aan cao-partijen. Die zullen zich vervolgens gaan beraden over de pensioenregeling of over de premie.

Premiebesluit 2023

Per 1 januari 2023 is de pensioenpremie (incl. IP-A en IP-B premies) ongewijzigd vastgesteld op 27,0 procent van de pensioengrondslag. De benodigde premie op basis van een premiedekkingsgraad van 75 procent was voor 2023 lager dan de gedempte kostendekkende premie (van 24,2 procent). De minimaal benodigde premie was daarmee 24,2 procent van de pensioengrondslag. Het verschil van 2,8 procent (= 27,0 procent – 24,2 procent) tussen de feitelijke premie en de benodigde premie wordt toegevoegd aan de per 1 januari 2022 ingevoerde premie-egaliseringsreserve.

De premies voor de arbeidsongeschiktheidspensioenen zijn onderdeel van de totale gemiddelde pensioenpremie van 27,0 procent. De premies voor IP-A en IP-B zijn in 2023 ongewijzigd gebleven ten opzichte van 2022. Het premiebesluit is genomen tijdens de bestuursvergadering van PPF APG van 8 december 2022.

Belangenafwegingen door het bestuur premie 2023

Het bestuur heeft bij het premiebesluit zorgvuldig gekeken naar het fondsbeleid. Daarbij heeft het bestuur bij het premiebesluit de evenwichtige belangen van de verschillende betrokkenen (deelnemers, gepensioneerden, werkgevers) meegenomen.

Voor een passende financiering streeft PPF APG naar een premiedekkingsgraad van minimaal 75 procent. De premiedekkingsgraad voor 2023 is hoger dan 75 procent, namelijk 109 procent (op basis van de rentestand per 30 september 2022). De doorslaggevende criteria in de evenwichtige belangenafweging zijn stabiliteit en toekomstbestendigheid van de premie.

De premie is voor 2023 ongewijzigd vastgesteld op 27,0 procent. Het surplus ten opzichte van de gedempte kostendekkende premie van 24,2 procent wordt toegevoegd aan de premie-egaliseringsreserve. De premie is hoger vastgesteld dan de gedempte kostendekkende premie vanwege de door cao-partijen vastgestelde bandbreedte voor de premie onder het nieuwe pensioenstelsel, in combinatie met de wens van een stabiele premie tot overgang naar het nieuwe stelsel.

Het Verantwoordingsorgaan heeft positief geadviseerd over het premiebesluit van 2023.

Toeslagbeleid

PPF APG verleent alleen toeslag als de financiële positie het toelaat. Toeslagverlening is geen recht. Aan de hand van de beleidsdekkingsgraad in september van het verslagjaar bepaalt het bestuur of aan (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden een toeslag kan worden verleend in het volgende jaar.

Het bestuur streeft ernaar om de opgebouwde pensioenen van deelnemers, gewezen deelnemers en de pensioenen van pensioengerechtigden ieder jaar te verhogen met een toeslag. Zo behouden (opgebouwde) pensioenen hun waarde. Dit hoofdstuk licht toe hoe het bestuur de toeslagverlening heeft vormgegeven. Ook is de besluitvorming van de toeslagverlening in 2022 toegelicht.

De toeslag voor actieve deelnemers is niet gewijzigd. Het fonds baseert deze op het maximum van de *Consumenten Prijs Index (CPI) alle huishoudens* (september tot september) en de collectieve loonsverhoging in het afgelopen jaar volgens de cao van APG Groep. Voor de gewezen deelnemers is de toeslag gebaseerd op de *CPI alle huishoudens* (september tot september).

Het toeslagbeleid kan als volgt worden samengevat:

- Als de beleidsdekkingsgraad lager is dan 110 procent, wordt er geen toeslag verleend.
- Als de beleidsdekkingsgraad hoger is dan de grens voor volledige (toekomstbestendige) toeslagverlening, dan wordt een volledige toeslag verleend (en een eventuele inhaaltoeslag). De grens voor volledige toeslagverlening is afhankelijk van de rentestand en de verwachte inflatie.
- Als de beleidsdekkingsgraad tussen de 110 procent en de grens voor volledige (toekomstbestendige) toeslagverlening ligt, wordt gedeeltelijk toeslag verleend.

Hierbij geldt als peildatum de financiële positie per 30 september van enig jaar.

Toeslagverlening 1 september 2022

Op 1 juli 2022 is het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen gewijzigd. Op basis van dit besluit, dat toepassing van versoepelde regels voor toeslagverlening mogelijk maakt vooruitlopend op het nieuwe pensioenstelsel, kunnen pensioenfondsen sneller en meer toeslag verlenen. Onderdeel van het verruimde toeslagkader is dat er al vanaf een beleidsdekkingsgraad van 105 procent toeslag mag worden verleend, en dat de eis van toekomstbestendige toeslag niet van toepassing is. Één van de voorwaarden om van het verruimde toeslagkader gebruik te maken is dat het pensioenfonds de intentie uitspreekt om de pensioenen 'in te varen' naar het nieuwe pensioenstelsel.

Het bestuur heeft besloten om per 1 september 2022 de opgebouwde pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers en gepensioneerden te verhogen met 2,7 procent.

Evenwichtige belangenafweging

Bij het besluit om gebruik te maken van het verruimde toeslagkader moet worden onderbouwd dat de extra toeslagverlening in het belang is van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden en moet kwantitatief inzicht worden gegeven in de generatie-effecten.

Het bestuur heeft inzicht verkregen in de generatie-effecten van de extra toeslag van 2,7 procent. De impact van de extra toeslagverlening van 2,7 procent is positief voor ouderen en negatief voor jongeren, maar het bestuur heeft geoordeeld dat deze generatie-effecten beperkt waren. Bij de beoordeling van de evenwichtigheid is in onder andere in aanmerking genomen dat in de afgelopen jaren ook herverdeling van ouderen naar jongeren heeft

plaatsgevonden, vanwege het niveau van de premiedekkingsgraad die het herstel van het fonds de afgelopen jaren heeft afgeremd (waardoor minder snel toeslag kon worden verleend). Verder heeft het bestuur diverse kwalitatieve argumenten gezien om gebruik te maken van het verruimde kader, waaronder het uitblijven van toeslag in de afgelopen jaren.

Alles overwegende heeft het bestuur de toeslag per 1 september 2022 als evenwichtig beoordeeld.

Toeslagverlening 1 januari 2023

Ook voor de toeslagverlening per 1 januari 2023 was het toegestaan om uit te gaan van het verruimde toeslagkader. Het bestuur heeft voor de toeslagverlening per 1 januari 2023 gedeeltelijk gebruik gemaakt van de verruiming en heeft besloten om de opgebouwde pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers en gepensioneerden te verhogen met 10,0 procent. Maximaal gebruik maken van de verruiming van het toeslagkader achtte het bestuur niet wenselijk, mede gelet op de benodigde dekkinggraad voor de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. Het bestuur heeft geconcludeerd dat er bij een toeslag van 10,0 procent een goede balans is in de belangenafweging.

Evenwichtige belangenafweging

Ook voor de toeslag per 1 januari 2023 heeft het bestuur inzicht verkregen in de generatie-effecten. Hierbij is gekeken naar de effecten van een toeslag op basis van de bestaande regels (maximaal 7,39 procent) en een toeslag op basis van het volledig gebruik maken van de ruimte die het verruimde toeslagkader biedt (hetgeen zou leiden tot een toeslag van 14,5 procent). Daarnaast is gekeken naar de effecten van een toeslag van 10,0 procent. Maximaal gebruik maken van de verruiming van het toeslagkader achtte het bestuur niet wenselijk, mede gelet op de benodigde dekkinggraad voor de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel en de herverdeling die daardoor zou ontstaan. Het bestuur heeft geconcludeerd dat er bij een toeslag van 10,0 procent een goede balans is in de belangenafweging. De resulterende toeslag grenst dan aan realisatie van de toeslagambitie met circa 70 procent en is naar het oordeel van het bestuur ook kwantitatief gezien gerechtvaardigd op basis van de gevolgen voor de 'invaardekkinggraad', kortingskansen en herverdeling tussen generaties.

Niet verleende toeslagen

Het fonds streeft ernaar de toeslagachterstanden later weer in te halen. Bij het verlenen van inhaaltoeslag zal het fonds aan alle deelnemers een gelijk percentage verlenen van de op individueel niveau geadmistrateerde toeslagachterstanden (pro rata-systematiek).

De inhaaltoeslag kan per deelnemer niet méér bedragen dan de op individueel niveau geadmistrateerde toeslagachterstand. Eind 2022 was de totale achterstand gelijk aan circa 146,6 miljoen euro (2021: 176,0 miljoen euro). Dit is ná de toeslag per 1 januari 2023. De maximale cumulatieve achterstand is voor actieve deelnemers 18,98 procent (2021: 16,93 procent) en voor niet-actieve deelnemers 15,62 procent (2021: 13,63 procent).

9 Verkort actuarieel verslag

9.1. Analyse van het technisch resultaat

Volgens de staat van baten en lasten van PPF APG bedraagt het resultaat over 2022 62,0 miljoen euro negatief. De samenstelling van dit resultaat wordt verklaard door de afzonderlijke veronderstellingen van de resultaatbronnen die ten grondslag liggen aan de technische voorzieningen, te vergelijken met de realisaties in het verslagjaar. In tabel 16 zijn de afzonderlijke resultaten opgenomen. De bedragen in dit hoofdstuk zijn weergegeven in duizenden euro's, tenzij anders aangegeven.

Tabel 16 Technisch resultaat van het fonds (in duizenden euro's)

	2022	2021
Beleggingen/marktrente en RTS	90.123	244.157
Premies	-/- 11.647	-/- 15.085
Waardeoverdrachten	-/- 449	23
Kosten	201	305
Uitkeringen	28	-/- 57
Overlevingskansen	2.660	3.703
Arbeidsongeschiktheid	652	640
Toeslagverlening	-/- 136.126	0
Wijziging regeling/grondslagen	-/- 7.801	10.101
Andere oorzaken /actuariële mutaties	391	-/- 189
Totaal	-/- 61.968	243.598

9.2 Toelichting op het technisch resultaat

In deze paragraaf lichten wij de volgende resultaten toe: resultaat op beleggingen/marktrente en RTS, premies, waardeoverdrachten, kosten, overlevingskansen, arbeidsongeschiktheid, toeslagverlening en wijziging regeling/grondslagen.

Beleggingen/marktrente en RTS (resultaat 90.123 positief)

Het rendement op de beleggingen was in 2022 21,7 procent negatief. Door de gestegen rente is een negatief rendement behaald op vastrentende waarden en rentederivaten, daar staat echter tegenover dat de voorziening pensioenverplichtingen eveneens sterk is afgenomen als gevolg van de gestegen rente.

Daarnaast is een negatief rendement gemaakt op zakelijke waarden. Per saldo is het resultaat positief, omdat de afname van de voorziening (als gevolg van de rentestijging) groter was dan de afname van het vermogen als gevolg van het negatieve beleggingsrendement.

Tabel 17 Resultaat op beleggingen/marktrente en RTS (in duizenden euro's)

Beleggingen/marktrente en RTS	2022	2021
Intrest risico fonds	6.890	7.956
Intrest risico deelnemer	262	-/ 217
Wijziging RTS	442.491	98.029
Beleggingen	-/ 359.520	138.389
Resultaat Beleggingen/marktrente	90.123	244.157

Premies (resultaat 11.647 negatief)

Het resultaat op premies wordt bepaald door het saldo van de premiebijdragen (verminderd met opslagen voor premievrijstelling en kosten) en de benodigde middelen voor de opbouw van pensioenaanspraken in de basisregeling. Daarnaast is het resultaat op inkoop vanuit de Nettopensioenregeling in de basisregeling onderdeel van het resultaat op premies. Het totaal resultaat op premies over 2022 komt uit op 11.647 negatief. Dit resultaat is opgenomen in tabel 18:

Tabel 18 Resultaat op premie (in duizenden euro's)

	2022	2021
Beschikbaar		
Premie werkgevers en werknemers	42.533	41.604
Beschikbaar gestelde VPL-middelen	0	1.302
Risico-opslag premievrijstelling en AOP	-/ 3.753	-/ 3.548
Kostenopslag	-/ 1.101	-/ 1.130
Totaal beschikbaar	37.679	38.227
Benodigd		
Actuariële inkoop opbouw	-/ 47.538	-/ 51.698
Risico-opslag nabestaandenpensioen	-/ 1.786	-/ 1.875
Nettopensioen		
Omgezette kapitalen eerdere jaren	0	251
Omgezette kapitalen in boekjaar	41	110
Verhoging TV risico fonds door omzetting	-/ 43	-/ 101
Totaal	-/ 11.647	-/ 15.085

Het negatieve resultaat op premie wordt veroorzaakt doordat er sprake is van een lagere premiedekkingsgraad dan 100 procent (75 procent in 2022). De ontvangen premie is daardoor lager dan de toevoeging aan de voorziening als gevolg van nieuwe pensioenopbouw.

Waardeoverdrachten (resultaat 449 negatief)

Omdat de wettelijke tarieven voor waardeoverdracht in 2022 gemiddeld genomen lager waren dan de tarieven op basis van de rente in de voorziening (ultimo 2021), resulteert op inkomende waardeoverdrachten een verlies en op uitgaande waardeoverdrachten een winst. Omdat het grootste deel van de waardeoverdrachten inkomende waardeoverdrachten betreft, is per saldo sprake van een verlies.

Kosten (resultaat 201 positief)

Vanaf 2022 is de kostenopslag in de premie verlaagd van 0,8 procent naar 0,7 procent van de pensioengrondslagsom en komt ook de in 2021 verlaagde excassokostenopslag (verlaagd van 4,0 procent naar 3,6 procent) voor het eerst tot uiting in het resultaat op kosten. Mede als gevolg hiervan is het resultaat op kosten in 2022 minder positief dan in 2021.

Tabel 19 Resultaat op kosten (in duizenden euro's)

	2022	2021
Werkelijke kosten	-/- 1.932	-/- 1.909
Werkelijke kosten nettopensioen	-/- 3	-/- 3
Beschikbaar uit premie	1.101	1.130
Beschikbaar uit premie nettopensioen	3	3
Vrijval uit de voorziening	1.032	1.084
Totaal	201	305

Overlevingskansen (resultaat 2.660 positief)

Het resultaat op sterfte bestaat uit twee delen: het resultaat op langlevens- en kortlevensrisico's.

Het langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer leven dan verwacht (op basis van de gehanteerde sterftegrondslagen). Dit speelt een rol bij de ouderdomspensioenen en de in uitkering zijnde nabestaanden- en arbeidsongeschiktheidspensioenen. Het kortlevensrisico is het risico dat deelnemers korter leven dan verwacht. Dit speelt een rol bij de niet ingegane nabestaandenpensioenen.

Tabel 20 Resultaat op overlevingskansen (in duizenden euro's)

	2022	2021
Risico van langlevens		
- Risicopremie langlevens	-/-10.165	-/- 10.304
- Door overlijden vrijgevallen	11.898	10.110
	1.733	-/- 194
Risico van kortlevens		
- Toevoeging ingegaan partnerpensioen	-/-5.402	-/- 3.796
- Vrijval opslag wezenpensioen	92	189
- Mutaties wezenpensioen	-/-201	-/- 7
- Door overlijden vrijgevallen	1.860	2.621
- Risicokoopsom overlijden	1.786	1.875
- Risicopremie kortlevens	2.792	3.015
	927	3.897
Resultaat op overlevingskansen	2.660	3.703

In 2022 is sprake van zowel een positief resultaat op langleven als een positief resultaat op kortleven.

De resultaten van de afgelopen jaren zijn te verklaren door de relatief geringe omvang van het fonds. Hierdoor is het resultaat op overlevingskansen gevoelig voor uitschieters.

Arbeidsongeschiktheid (resultaat 652 positief)

Het resultaat op arbeidsongeschiktheid wordt gevormd door aanvullende arbeidsongeschiktheidsuitkeringen op de WAO en de WIA, de premievrijstelling (premiervrije pensioenopbouw) en de mutatie van de IBNR-voorziening.

Tabel 21 Resultaat op arbeidsongeschiktheid (in duizenden euro's)

	2022		2021	
Ontvangen premies invaliditeitspensioen		1.784		1.480
Invalidering / revalidering	-/-	914	-/-	678
Resultaat op invaliditeitspensioen		870		802
Ontvangen premie PVI		1.969		2.068
Invalidering / revalidering	-/-	1.486	-/-	1.727
Resultaat op PVI		483		341
Toevoeging IBNR	-/-	701	-/-	503
Resultaat op arbeidsongeschiktheid		652		640

Bij arbeidsongeschiktheid van een deelnemer ontstaan er lasten voor PPF APG. Het fonds verleent premievrijstelling voor de opbouw van het ouderdomspensioen en het fonds keert een arbeidsongeschiktheidspensioen uit. De toekomstige lasten worden in één keer gereserveerd.

Bij een eventuele revalidatie valt (een deel van) deze last vrij. Daarnaast is een deel van de premie bestemd om de lasten te dekken. Het saldo van deze baten en lasten vormt het resultaat op arbeidsongeschiktheid. Over 2022 is het resultaat op arbeidsongeschiktheid per saldo 652 positief. Met name bij het invaliditeitspensioen is een lagere invalideringslast zichtbaar ten opzichte van de beschikbare risicopremie.

Resultaat op voorwaardelijke toeslagverlening (136.126 negatief)

Per 1 juli 2022 heeft de minister (via een Algemene Maatregel van Bestuur) een tijdelijke regeling voor toeslagverlening ingevoerd, waarbij het wettelijk kader voor toeslagverlening tijdelijk is verruimd. Op basis van dit tijdelijk verruimde toeslagkader kregen pensioenfondsen de mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden gebruik maken van soepelere toeslagregels, waarbij de eis van 'toekomstbestendige toeslagverlening' komt te vervallen en waarbij er reeds vanaf een beleidsdekkingsgraad van 105 procent toeslag mag worden verleend.

PPF APG heeft gebruik gemaakt van deze mogelijkheid en heeft naar aanleiding hiervan per 1 september 2022 tussentijds een toeslag toegekend van 2,7 procent. Dit is gelijk aan de ontwikkeling van de prijsinflatie over 2021 en daarmee gelijk aan de eerder gemiste toeslag per 1 januari 2022.

Ook voor het toeslagbesluit per 1 januari 2023 heeft het bestuur van PPF APG (deels) gebruik gemaakt van het verruimde toeslagkader. De maatstaf voor de toeslagverlening bedroeg 14,50 procent. Volgens de reguliere FTK-regels zou daarmee per 1 januari 2023 een toeslag mogelijk zijn geweest van 7,39 procent. Het bestuur heeft uiteindelijk besloten om een toeslag toe te kennen van 10 procent.

Als gevolg van de toeslagverlening per 1 september 2022 is de voorziening toegenomen met 36.831. De toename als gevolg van de toeslagverlening per 1 januari 2023 bedroeg 99.295, waarmee een totale toename resulteert van 136.126. Dit leidt tot een resultaat van 136.126 negatief.

Wijziging regeling/actuariële grondslagen (7.801 negatief)

In 2022 heeft het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG) de Prognosetafel AG2022 gepubliceerd. Het fonds heeft besloten om hier bij aan te sluiten. De levensverwachting voor Nederlanders is toegenomen in vergelijking met de verwachting in de Prognosetafel AG2020. Dit heeft een toename van de voorziening tot gevolg en daarmee een resultaat van 7.801 negatief.

10 Rapportage Compliance Officer

Het Nederlands Compliance Instituut (NCI) heeft, in opdracht van het bestuur, gedurende 2022 de rol van externe compliance officer (ECO) voor Personeelspensioenfonds APG (PPF APG) vervuld. Het NCI monitoort onder andere de integere bedrijfsvoering van PPF APG waar het Integriteitbeleid en de Gedragscode een belangrijk onderdeel van uitmaken. Daarnaast treedt de ECO op als adviseur met betrekking tot compliance, integriteit, gedragsregels, belangenverstremgeling en incidentbehandeling.

In 2022 heeft PPF APG de inrichting van haar integere bedrijfsvoering versterkt door het herijken van verschillende procedures, codes en regelingen. Daarbij is ook de Gedragscode herzien en is er een risicoanalyse uitgevoerd op de beheersing van integriteitrisico's. Wij hebben hierbij een begeleidende, adviserende danwel monitorende rol vervuld. Daarnaast hebben wij de naleving van de Gedragscode door verbonden personen en insiders gemonitord.

Tijdens onze monitoring zijn geen inhoudelijke onregelmatigheden geconstateerd ten aanzien van de naleving van de Gedragscode door verbonden personen. Er zijn geen signalen van (potentiële) belangenverstremgeling of de schijn hiervan. Als incidentmeldpunt hebben wij geen meldingen ontvangen van integriteitincidenten noch zijn wij gevraagd te adviseren inzake potentiële incidenten. Wij constateren dat binnen PPF APG een integere bedrijfsvoering is ingericht en dat haar Governance is gericht op adequate beheersing van integriteitrisico's.

In afstemming met het bestuur is een jaarplanning compliance 2023 vastgesteld waarbij wij ons richten op het monitoren van de beheersing van integriteitrisico's. Hierbij kijken we onder andere naar de uitvoering van het Integriteitbeleid en de naleving van de Gedragscode. Tevens richten we ons op de versterking van de integere bedrijfsvoering door middel van awareness sessies, beoordeling van de integere bedrijfsvoering bij de uitvoerders en het adviseren over actuele ontwikkelingen op dit vakgebied met het oog op de toekomst van PPF APG.

11 Verslag Raad van Toezicht

Inleiding

De Raad van Toezicht heeft gedurende 2020-2022 het thema rolvastheid gekozen voor de toezichtagenda. Gezien de verwevenheid van PPF APG met de uitvoerings-, respectievelijk de werkgeversorganisatie is het van groot belang dat rollen zuiver worden ingevuld.

Rolzuiverheid voorkomt belangenverstremgeling of de schijn hiervan en draagt eraan bij dat besluiten zorgvuldig genomen worden vanuit de evenwichtige belangenafweging voor alle betrokkenen bij het pensioenfonds.

De Raad van Toezicht heeft de rolzuiverheid beoordeeld bij de interactie tussen:

- Het bestuur, de werkgever en de uitvoeringsorganisatie;
- Het bestuur, het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht;
- Het bestuur en de commissies;
- De eerste lijn, tweede lijn en derde lijn van het risicomanagement; en
- Het bestuur en de bestuursondersteuning.

De belangrijkste oordelen en aanbevelingen hierover zijn in deze samenvatting weergegeven. Voor de volledige verantwoording van de Raad van Toezicht over 2022 verwijst de Raad van Toezicht naar het Verslag van de Raad van Toezicht van Stichting PersoneelsPensioenfonds APG over het kalenderjaar 2022.

Professionalisering uitbestedingsrelatie

De Raad van Toezicht vindt dat het bestuur in de periode 2020 – 2022 duidelijke verbeteringen heeft gerealiseerd rond het thema rolzuiverheid. Het bestuur heeft uitbestedingsovereenkomsten geformaliseerd die tot professionalisering van de uitbestedingsrelatie tussen PPF APG en APG hebben geleid. Zo is beter inzicht gekregen in de kosten van de uitbesteding, mede in relatie tot de markt, en zijn de afspraken aangescherpt over de wijze waarop de uitbestedingsactiviteiten worden uitgevoerd, gemonitord en geëvalueerd. Het bestuur toont hiermee aan de belangen zuiver te houden tussen APG en PPF APG.

De in 2022 ingestelde commissie Uitbesteding en Financiën heeft een belangrijke rol gekregen om de uitbesteedde dienstverlening te monitoren en te evalueren. De Raad van Toezicht beveelt aan de doelstelling van deze commissie scherp te houden en kritisch te zijn op de vraag welke werkzaamheden bij deze doelstelling passen en welke prioriteiten de commissie daarbij krijgt. Ook beveelt de Raad van Toezicht aan om na te gaan of de capaciteit en bezetting van de commissie toereikend zijn en met voorrang een opvolger in de commissie te zoeken voor het vertrekkende bestuurslid met kennis van IT- en datakwaliteit.

Verder beveelt de Raad van Toezicht in het kader van de uitbestedingsrelatie na te gaan of er voldoende waarborgen zijn voor de commissie Balansbeheer en Beleggingen om onafhankelijk te kunnen opereren ten opzichte van de uitbestedingspartner APG.

In 2021 hebben bestuur, Verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht in verschillende workshops de taak- en rolverdeling afgestemd. De onderlinge verstandhouding tussen de verschillende organen is in het algemeen goed. De organen staan open voor bevindingen van elkaar en alle organen voelen zich vrij om zich daar waar nodig kritisch op te stellen over

de inhoud en doen dat ook. Door verschillende kennissessie in 2022 is het onderlinge begrip en de uitvoering van de rolverdeling tussen de organen nog verder aangescherpt.

Interactie bestuur, Verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht

Bij de interactie tussen bestuur, Verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht beveelt de Raad van Toezicht het bestuur aan na te gaan hoe het stakeholdermanagement binnen het bestuur kan worden belegd en versterkt om deze interactie verder te optimaliseren. Daarnaast beveelt de Raad van Toezicht aan een goede balans te zoeken tussen digitaal en fysiek vergaderen in de verschillende gremia teneinde een goede verbinding tussen de betrokken personen te borgen. Verder beveelt de Raad van Toezicht aan om een inwerkprogramma op te stellen voor nieuwe bestuursleden. In ieder geval om nieuwe bestuursleden vertrouwd te laten worden met de bestuurlijke rol die een andere houding vraagt dan de rol van vakdeskundige en om een basis te bieden hoe om te gaan met mogelijk conflicterende belangen op het persoonlijke vlak of op fondsniveau tussen PPF APG en uitbestedingspartner APG.

Interactie bestuur en commissies

Het bestuur heeft in de periode 2020 – 2022 de rolverdeling tussen bestuur en commissies geoptimaliseerd. In 2022 is zichtbaar dat het vertrouwen groeit bij zowel bestuur als commissies om de mandaten in de praktijk ook uit te voeren. De mandatering van commissies heeft ertoe geleid dat de bestuursagenda is ontlast en er meer strategische focus is aangebracht.

Eerste, tweede en derde lijn risicomanagement

Het risicomanagement is zorgvuldig opgezet. Opzet en bestaan zijn goed belegd en de benoemde personen voeren hun functie zorgvuldig uit en tonen de werking aan.

Jaarverslag 2022

In het kader van het jaarverslag heeft de Raad van Toezicht zich in een gezamenlijk gesprek met de adviserend actuaris, alle sleutelfunctionarissen en de externe accountant laten informeren over het proces van de totstandkoming van het jaarverslag. De Raad van Toezicht heeft gesproken met het verantwoordingsorgaan over het oordeel van dit orgaan. En de Raad van Toezicht heeft een onderhoud over het bestuursverslag gehad met de beide voorzitters van het bestuur van het fonds. De Raad van Toezicht heeft kennis genomen van de bevindingen alle partijen. De Raad van Toezicht heeft zich er van kunnen vergewissen dat het door het bestuur opgestelde jaarverslag in een gedegen proces tot stand is gekomen.

12 Reactie bestuur op verslag Raad van Toezicht

Het bestuur dankt de Raad van Toezicht voor het positieve oordeel over 2022. Het bestuur waardeert de adviezen waarmee de Raad van Toezicht het bestuur in 2022 terzijde heeft gestaan.

Het bestuur herkent zich in het verslag van de Raad van Toezicht. Met betrekking tot de aanbevelingen door de Raad van Toezicht wijst het bestuur op het volgende.

Voor de Commissie uitbesteding en Financiën onderkent het bestuur de gesignaleerde problemen. Er wordt inmiddels gezocht naar een oplossing op korte termijn door het inzetten van een gekwalificeerde secretaris. Daarnaast wordt de in 2023 ontstane vacature zo spoedig mogelijk ingevuld.

De mate waarin de Commissie Balansbeheer en Beleggingen (CB&B) onafhankelijk kan opereren is begin 2023 door de sleutelfunctiehouder risicobeheer besproken met de voorzitter van de CB&B. In dat overleg is geconstateerd dat de CB&B adequaat door Fiduciair Management wordt ondersteund; ook bij de keuzen die zijn ontstaan na het wegvallen van de FGR's. Daarnaast is een aantal acties voortgekomen uit het overleg. Deze zijn opgenomen in de IRM. Tot slot blijft dit onderwerp de aandacht hebben van de SFH vanwege de constellatie van de CB&B.

Verder zal het bestuur de komende periode een inwerkprogramma voor nieuwe bestuurders laten ontwikkelen.

13 Oordeel van het Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan oordeelt positief over het beleid en de uitvoering hiervan door het bestuur in het jaar 2022. Het Verantwoordingsorgaan constateert dat de aanbevelingen uit het Oordeel 2021 nagenoeg geheel zijn opgevolgd. Op het delen van gemaakte keuzen als het gaat om evenwichtige belangenafweging kan het nog beter. Het Verantwoordingsorgaan zal dit echter niet vormgeven in een nieuwe aanbeveling. Wanneer de noodzaak daar is zal het Verantwoordingsorgaan tijdens het lopende jaar om nadere informatie vragen m.b.t de evenwichtige belangenafweging. Het bestuur geeft blijk van een heldere visie op de inrichting van de communicatie in de komende jaren. Speciaal in de communicatie die gericht is op de transitie naar een nieuw pensioenstelsel is deze visie onontbeerlijk om het vertrouwen van de deelnemer te behouden. Het Verantwoordingsorgaan meent echter dat ESG daar ook een nadrukkelijker plek in zou moeten krijgen. Het Verantwoordingsorgaan denkt na op welke wijze de leden zich zichtbaarder kunnen maken naar de deelnemers die zij vertegenwoordigen. In de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel wil zij meer dan voorheen duidelijk maken welke rol zij vervult in het besluitvormingsproces. Het Verantwoordingsorgaan zal hierover in gesprek gaan met het bestuur.

14 Reactie van het bestuur op het Oordeel van het Verantwoordingsorgaan

Het bestuur bedankt het Verantwoordingsorgaan voor het positieve oordeel over 2022. Het is prettig om te lezen dat het Verantwoordingsorgaan heeft geconstateerd dat het bestuur de aanbevelingen uit 2021 nagenoeg geheel heeft opgevolgd. Het bestuur gaat graag in op het verzoek om in gesprek te gaan over de rol die het Verantwoordingsorgaan de komende periode zal hebben in verband met de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel.

Het Verantwoordingsorgaan benadrukt de rol van verantwoord beleggen in de integrale afweging, naast rendement, risico en kosten. Het bestuur is van mening dat deze afweging in de praktijk veelvuldig plaatsvindt, maar dat dit meer zichtbaar gemaakt kan worden in de verantwoording vanuit het bestuur.

Het bestuur zal periodiek de voortgang bespreken van de aanbevelingen van het Verantwoordingsorgaan.

Jaarrekening 2022

Stichting

Personeelspensioenfonds APG

Balans per 31 december 2022

(Na verwerking van het saldo van baten en lasten, bedragen in duizenden euro's)

ACTIVA		2022	2021
- Beleggingen voor risico pensioenfonds			
- Vastgoedbeleggingen		205.480	210.088
- Aandelen		421.736	665.430
- Vastrentende waarden		671.383	770.359
- Derivaten		305.800	244.410
- Overige beleggingen		55.805	65.522
- Geldmiddelen aangehouden voor beleggingen		15.028	6.912
Totaal beleggingen voor risico fonds	1	1.675.232	1.962.721
Beleggingen voor risico deelnemers	2	1.514	1.571
Vorderingen en overlopende activa	3	162.154	33.081
Overige activa	4	4.396	4.180
Totaal activa		1.843.296	2.001.553
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	5	211.612	273.580
Technische voorzieningen risico fonds	6	1.100.066	1.376.995
Voorziening pensioenverpl. voor risico deelnemers	7	1.514	1.571
Overige schulden en overlopende passiva	8	530.104	349.407
Totaal passiva		1.843.296	2.001.553

Staat van baten en lasten over 2022

(Bedragen in duizenden euro's)

BATEN		2022	2021
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	9	42.574	43.268
Premiebijdragen voor risico van deelnemers	10	205	113
- Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds (bruto)		- 353.361	145.111
- Af: Beleggingsresultaten aanvullingsregeling		- 500	252
- Kosten vermogensbeheer		- 5.397	- 6.687
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds (netto)	11	- 359.258	138.172
- Beleggingsresultaten voor risico deelnemers (bruto)		- 258	221
- Kosten vermogensbeheer		- 4	-4
Beleggingsresultaten voor risico deelnemers (netto)	12	- 262	217
Saldo overdracht van rechten	13	8.367	4.333
Overige baten	14	7	1
Totaal baten		- 308.367	186.104
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	15	28.641	27.155
Pensioenuitvoeringskosten	16	1.932	1.909
Mutatie technische voorzieningen uit hoofde van:			
- pensioenopbouw		47.581	51.799
- Indexering en overige toeslagen		136.126	-
- rentetoevoeging		- 6.890	- 7.956
- ontr. voor pensioenuitkeringen en - uitvoeringskosten		- 29.701	- 28.181
- wijziging marktrente		- 442.491	- 98.029
- overdracht van rechten		8.816	4.310
- wijziging actuariële grondslagen		7.801	- 8.640
- wijziging pensioenregeling		-	- 1.461
- overige		1.829	1.260
Mutatie technische voorzieningen	17	- 276.929	-86.898
Mutatie voorziening voor risico van deelnemers		- 57	331
Overige lasten	18	14	9
Totaal lasten		- 246.399	- 57.494
SALDO VAN BATEN EN LASTEN		- 61.968	243.598

RESULTAATVERDELING

	2022	2021
Algemene reserve	- 63.699	244.365
Premie-egalisereserve c.q. Premiereserve	1.731	- 767
Totaal	- 61.968	243.598

Kasstroomoverzicht over 2022

(Bedragen in duizenden euro's)

	2022	2021
Ontvangen premiebijdragen van werkg. en werkn.	42.386	41.667
Inkomende waardeoverdrachten	12.513	4.623
Uitgaande waardeoverdrachten	- 4.014	- 1.255
Uitgekeerde pensioenen	- 28.642	- 27.166
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	- 2.245	- 1.930
Overige	- 110	27
Kasstroom uit pensioenuitvoeringsactiviteiten	19.888	15.966
Verkopen en aflossingen van beleggingen	408.472	534.352
Aankopen en verstrekkingen van beleggingen	- 304.612	- 515.969
Verstrekke/ontvangen zekerheden	- 117.582	- 51.553
Ontvangen directe beleggingsresultaten	4.930	9.032
Overige	- 732	-
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten	- 9.524	- 24.138
Geldmiddelen primo periode	5.716	- 1.460
Mutatie geldmiddelen	10.364	- 8.172
GELDMIDDELEN ULTIMO PERIODE	16.080	5.716
<i>Geldmiddelen activakant</i>	19.424	11.092
<i>Geldmiddelen passivakant (schulden kredietinstellingen)</i>	- 3.344	- 5.376

Toelichting algemeen

Stichting Personeelspensioenfonds APG (hierna PPF APG), statutair gevestigd te Amsterdam, onder kamer van koophandel nummer 41199548, voert de pensioenregeling uit voor medewerkers van Algemene Pensioen Groep (APG) en gelieerde instellingen. De statutaire doelstelling luidt: PPF APG heeft ten doel voorzieningen te treffen ter zake van ouderdom, invaliditeit en overlijden ten behoeve van haar (gewezen) deelnemers en hun nagelaten betrekkingen en in verband daarmee uitkeringen te doen.

Korte omschrijving van de pensioenregeling(en)

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 67 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,738 procent van de in dat jaar geldende pensioengrondslag (waarbij een maximaal pensioengevend salaris van toepassing is). Het partnerpensioen wordt (sinds 1 juli 2021) gedurende actief dienstverband verzekerd op risicobasis (er vindt dus geen opbouw van partnerpensioen plaats). Bij uitdiensttreding of pensionering kan ervoor worden gekozen om een deel van het opgebouwde ouderdomspensioen uit te ruilen voor een partnerpensioen, zodat er ook zonder actief dienstverband een partnerpensioendekking kan worden gerealiseerd. Ook het wezenpensioen is verzekerd op risicobasis. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kwalificeert de middelloonregeling als een uitkeringsovereenkomst.

Toeslagverlening

Jaarlijks beslist het bestuur van het fonds over de mate waarin toeslagen worden verleend over de opgebouwde aanspraken. De toeslagverlening is voorwaardelijk en afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. De toeslagverlening voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden is maximaal gelijk aan de stijging van de Consumenten Prijs Index (CPI) alle bestedingen (september tot september). De toeslagverlening voor actieve deelnemers is maximaal gelijk aan het maximum van de stijging van de CPI alle bestedingen (september tot september) en de collectieve loonsverhoging in het afgelopen jaar volgens de cao van APG Groep.

Het fonds streeft ernaar de toeslagachterstanden later weer in te halen (inhaaltoeslag). Bij het verlenen van inhaaltoeslag zal het fonds aan alle deelnemers een gelijk percentage verlenen van de op individueel niveau geadmistreerde toeslagachterstanden (pro rata-systematiek). Inhaaltoeslag is alleen mogelijk als de beleidsdekkingsgraad hoger is dan de wettelijke grens voor inhaaltoeslagen.

Nettopensioenregeling

Deelnemers met een pensioengevend salaris boven het reglementaire maximum in de middelloonregeling kunnen er voor kiezen om deel te nemen in de Nettopensioenregeling. In deze regeling kan (vanuit het netto salaris) aanvullend pensioen worden opgebouwd (en/of een risicodekking worden toegepast) over het gedeelte boven het maximum. De nettopensioenregeling kwalificeert als een premieovereenkomst.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Het bestuur heeft op 19 juni 2023 de jaarrekening opgemaakt.

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Bij de samenstelling van de jaarrekening zijn onderstaande grondslagen in acht genomen:

Verslaggevingsperiode

Deze jaarrekening heeft betrekking op boekjaar 2022, dat geëindigd is op balansdatum 31 december 2022.

Continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Presentatie en functionele valuta

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, wat tevens de functionele valuta is. De bedragen in de jaarrekening zijn afgerond in duizenden euro's, tenzij anders vermeld.

Verwerking van een actief of een verplichting

- Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Activa die hier niet aan voldoen worden niet in de balans opgenomen, maar worden verantwoord als niet in de balans opgenomen activa.
- Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag betrouwbaar kan worden vastgesteld. Verplichtingen die hier niet aan voldoen worden niet in de balans opgenomen, maar worden verantwoord als niet in de balans opgenomen verplichtingen.
- Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De hiermee samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.
- Financiële activa en financiële verplichtingen worden in de balans opgenomen op het moment dat contractuele rechten of verplichtingen ten aanzien van dat instrument ontstaan.
- Kortlopende vorderingen en activa worden gewaardeerd tegen nominale waarde, eventueel onder aftrek van een voorziening voor mogelijke oninbaarheid.
- Kortlopende schulden worden gewaardeerd tegen nominale waarde.
- Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een (financieel) actief of (financiële) verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden (financiële) activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en/of betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.
- Indien de weergave van de economische realiteit ertoe leidt tot het opnemen van activa, waarvan PPF APG niet het juridische eigendom bezit, wordt dit feit vermeld.

Verwerking van baten en lasten

Baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen als een vermeerdering van het economisch potentieel heeft plaatsgevonden, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting en de omvang daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt als een vermindering van het economisch potentieel heeft plaatsgevonden, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting en de omvang daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 Burgerlijk Wetboek vereist dat het bestuur van het fonds gebruik maakt van schattingen en veronderstellingen die van invloed zijn op de toepassing van de grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in de toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft. De posten 'Beleggingen' en 'Technische voorzieningen' zijn de belangrijkste posten in de jaarrekening waar schattingen zijn toegepast bij bepaling van de waardering van deze posten.

Schattingwijziging voorziening pensioenverplichtingen

Het bestuur heeft in 2022 besloten om bij de bepaling van de Voorziening pensioenverplichtingen uit te gaan van de meest recente Prognosetafels AG2022, zoals deze in september 2022 zijn geactualiseerd en gepubliceerd. Een wijziging van de (actuariële) grondslagen kwalificeert zich als een schattingswijziging. Het verwerken van de meest recente prognosetafels leidt tot een toename van de Voorziening pensioenverplichtingen met 7,8 miljoen euro en tot een 0,8 procent lagere dekkingsgraad ultimo 2022. Een verdere toelichting over deze schattingswijziging wordt gegeven bij de mutatie van de Voorziening pensioenverplichting. De geactualiseerde prognosetafels hebben geen aanleiding gegeven om de ervaringssterfte te actualiseren.

Schattingwijziging nieuwe UFR

Sinds 2012 wordt de rentetermijnstructuur (RTS) van DNB voor pensioenfondsen bepaald met behulp van de Ultimate Forward Rate (UFR). De UFR werd tot en met 31 december 2020 gebaseerd op het (voortschrijdend) 120-maands gemiddelde van de 20-jaars forward rate. In 2019 is door de Commissie Parameters geadviseerd om de UFR-methode aan te passen, namelijk op basis van het (voortschrijdend) 120-maands gemiddelde van de 30-jaars forward rate. DNB heeft besloten deze nieuwe UFR-methode vanaf 1 januari 2021 in vier gelijke jaarlijkse stappen in te voeren. De wijziging van de UFR-methode betreft een schattingswijziging van de Voorziening pensioenverplichtingen. Het effect van de tweede stap van de UFR-wijziging zorgt per 31 december 2022 voor een toename van de voorziening met 18 miljoen en is onderdeel van de mutatie Wijziging markttrente.

Vreemde valuta

De waarde van de activa en passiva ultimo verslagjaar, gehouden buiten de eurozone, worden tegen de koersen per balansdatum omgerekend in euro's. De voor omrekening gehanteerde koersen zijn de WM-fixingkoersen van de laatste beursdag van het verslagjaar, 16 uur (GMT), zoals gepubliceerd via Reuters. De hieruit voortvloeiende omrekeningsverschillen worden in de post Beleggingsresultaten verantwoord. Baten en lasten in vreemde valuta worden omgerekend in euro's tegen de koersen per transactiedatum. Ook de verschillen tussen de transactiekoers en de koers van afwikkeling worden in het beleggingsresultaat opgenomen.

Waardering van activa en passiva

Beleggingen voor risico pensioenfonds (1)

De beleggingen worden aangehouden voor rekening en risico van het pensioenfonds en gewaardeerd tegen actuele waarde. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeontwikkelingen. Alle waardeontwikkelingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsresultaten verantwoord in de staat van baten en lasten.

PPF APG belegt voornamelijk via participaties in beleggingspools en -fondsen. Voor de waardering van de meerderheid van de financiële instrumenten in deze beleggingspools/-fondsen kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals onderhandse leningen en niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen zijn gewaardeerd door middel van waarderingmodellen en waarderingstechnieken, inclusief een verwijzing naar de huidige actuele waarde van vergelijkbare instrumenten.

De schatting van de actuele waarde is een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de op dat moment beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen bevatten onzekerheden en een significante oordeelsvorming (zoals rentestand, volatiliteit en schattingen van kasstromen). Al naar gelang de beschikbaarheid van objectieve gegevens hanteert PPF APG hiervoor achtereenvolgens de onderstaande waarderingmethodieken. Daarbij wordt volgens een getrapte benadering te werk gegaan. Pas als een hoger gelegen methodiek niet toepasbaar blijkt wordt naar de eerstvolgende waarderingmethodiek overgegaan.

Waarderingmethodieken genoteerde marktprijzen

Actieve markt

Hieronder worden de beleggingen gepresenteerd die voor de waardering gebruik maken van prijzen van onafhankelijke prijsleveranciers in een actieve markt. Dit betreft dus zowel beursnoteringen als prijzen die dagelijks worden verstrekt door onafhankelijke prijsleveranciers.

Afgeleide marktprijzen

Hieronder worden de beleggingsfondsen gepresenteerd die onderliggend overwegend beursgenoteerde beleggingen bevatten.

De onderliggende beleggingstitels worden niet alleen op basis van beursnoteringen gewaardeerd, maar ook op basis van prijzen die op dagelijkse basis worden verstrekt door onafhankelijke prijsleveranciers. Indien geen beursnoteringen of prijzen, aangeleverd door onafhankelijke prijsleveranciers, beschikbaar zijn, of indien deze gezien de marktomstandigheden niet als realistisch beschouwd worden, dan wordt de actuele waarde bepaald gebaseerd op ten minste drie door brokers opgestelde waarderingen. Indien ook broker quotes ontbreken wordt de actuele waarde benaderd op basis van door de uitvoerder beheerde waarderingmodellen.

Daarbij wordt rekening gehouden met risico's voor insolventie en illiquiditeit volgens een basis-, stress- en een extreme stress-scenario. Periodiek vindt validatie van de in de modellen gehanteerde veronderstellingen plaats.

Het gebruik van andere waarderingmodellen, veronderstellingen en parameters zou tot een andere schatting kunnen leiden. De beheersing van de waardering geschiedt door beheersmaatregelen op de waarderingmodellen; deze beheersmaatregelen zitten in de scope die is bepaald door PPF APG in het Standaard 3402-rapport van de uitvoerder.

De waarderingsmodellen zijn op algemeen aanvaarde principes gebaseerd. Daarbij wordt op basis van marktparameters als volatiliteiten, correlaties en kredietwaardigheidsopslagen gewerkt met de best mogelijke inschattingen van verwachte toekomstige kasstromen, die vervolgens verdisconteerd worden tegen passende rentecurves. Ter inschatting van de volatiliteiten en correlaties wordt gebruik gemaakt van gegevens afkomstig uit openbare bronnen. Voor de inschatting van het kredietrisico worden veelal spreads van credit default swaps gehanteerd.

Standaarden zoals de interbancaire rentes en genoteerde rentecurves van swap en future markets staan aan de basis van de gehanteerde rentecurves.

De waarderingsmodellen worden met name gebruikt voor renteswapcontracten en valutatermijncontracten. Bij de waardering van de renteswapcontracten worden rentecurves van prijsleveranciers gebruikt voor de verdiscontering van de toekomstige kasstromen. Voor onderhandse leningen worden eveneens rentecurves van prijsleveranciers gebruikt. Daarbij wordt een variabele spread gehanteerd die afhankelijk is van de sector van de leningnemer; tevens wordt rekening gehouden met een van de markt afgeleide inflatiecurve. Voor de hypotheekportefeuilles wordt de euro swap gehanteerd alsmede een variabele spread op basis van consumententarieven.

Geen genoteerde marktprijzen

Onafhankelijke taxaties

Hieronder worden de beleggingen in direct vastgoed gepresenteerd die op basis van onafhankelijke taxaties worden gewaardeerd. De actuele waarde van het directe vastgoed wordt jaarlijks per jaareinde vastgesteld door onafhankelijke externe taxateurs.

De waardering is gebaseerd op de marktwaarde en marktinformatie waarbij activa kunnen worden gewisseld tussen een goed geïnformeerde bereidwillige koper en een goed geïnformeerde bereidwillige verkoper in een zakelijke, objectieve transactie op de datum van de waardering, in overeenstemming met de richtlijnen van de Stichting ROZ Vastgoedindex Nederland (IPD Property Index) van toepassing in Nederland.

Deze taxaties worden uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van het 'Royal Institute of Chartered Surveyors Appraisal' en de Valuation Standards (the Red Book).

Overige waarderingsmodellen en –technieken

Hieronder worden niet-beursgenoteerde beleggingen gepresenteerd, en die beleggingsfondsen die overwegend niet-beursgenoteerde beleggingen bevatten; het betreft onder andere private equity en infrastructuur.

In het geval van beleggingsfondsen betreft dit fondsen waar niet op maandbasis in- en uitgetreden kan worden. Indien voor de titels in een beleggingsfonds geen beursnoteringen (of prijzen die dagelijks worden verstrekt door onafhankelijke prijsleveranciers), broker quotes, of modelwaardering voorhanden zijn, wordt de actuele waarde bepaald aan de hand van door externe partijen opgeleverde periodieke schattingen van de actuele waarderungen van de betreffende beleggingen.

In opdracht van het fonds stuurt de uitvoerder (APG) eenmaal per jaar een onafhankelijk bepaalde waardering voor deze titels waarvan de waarde bepaald is op basis van een schatting. In alle gevallen worden de ontvangen schattingen eenmaal per jaar door de uitvoerder vergeleken met de waarden zoals opgenomen in de door de accountant gecontroleerde jaarrekening van het desbetreffende fonds.

Als er verschillen van materieel belang worden geconstateerd tussen de waarde bepaald op basis van de schatting en de waarde volgens de gecontroleerde jaarrekening wordt de waarde gecorrigeerd zodat deze overeenkomt met de waarde volgens de gecontroleerde jaarrekening.

Hieronder wordt in het kort de waarderingsgrondslagen van de verschillende beleggingscategorieën toegelicht.

Vastgoedbeleggingen

Deze post is samengesteld uit de beleggingscategorieën direct vastgoed, indirect vastgoed en infrastructuur.

Direct vastgoed

Het directe vastgoed bestaat uit vastgoedbeleggingen die worden aangehouden om huuropbrengsten en/of waardeinstijgingen te realiseren en die niet dienen voor eigen gebruik.

De eerste waardering van een vastgoedbelegging geschiedt tegen de verkrijgingsprijs, inclusief de transactiekosten.

Na de eerste verwerking worden de vastgoedbeleggingen gewaardeerd tegen actuele waarde. De actuele waarde wordt bepaald door externe taxateurs, volgens de bepalingen zoals opgenomen in de in dit hoofdstuk opgenomen waarderingsmethodieken.

Indirect vastgoed en infrastructuur

De beleggingen in indirect vastgoed en infrastructuur worden gehouden door middel van participaties in beleggingspools.

De participaties in beleggingspools worden gewaardeerd tegen de nettovermogenswaarde, waarbij de nettovermogenswaarde wordt bepaald op actuele waarde volgens de waarderingsmethodieken zoals in dit hoofdstuk opgenomen.

Aandelen

Deze post is samengesteld uit de beleggingscategorieën aandelen en private equity (overige kapitaalbelangen). Zowel de beleggingen in aandelen als private equity worden gehouden door middel van participaties in beleggingspools. De participaties in beleggingspools worden gewaardeerd tegen de nettovermogenswaarde, waarbij de nettovermogenswaarde wordt bepaald op actuele waarde volgens de waarderingsmethodieken zoals in dit hoofdstuk opgenomen.

De beleggingspools waarin wordt belegd waarderen beleggingen in aandelen tegen actuele waarde, waar voorhanden tegen beurswaarde. Is er geen sprake van een beursnotering, dan wordt de actuele waarde op basis van rendementswaarde (projectie van contant gemaakte toekomstige winsten) bepaald.

De beleggingspools waarin wordt belegd in private equity waarderen deze beleggingen tegen actuele waarde. Deze actuele waarde wordt in beginsel bepaald op basis van de jaarrapportage over het verslagjaar 2022, waarin dezelfde grondslagen worden gehanteerd als de beleggingspools. Als de jaarrapportage nog niet beschikbaar is wordt de actuele waarde bepaald op basis van de meest recente periodieke rapportage van het desbetreffende fonds, zo nodig gecorrigeerd voor gewijzigde (markt)omstandigheden.

Vastrentende waarden

Obligaties

De beleggingen in obligaties betreffen beleggingen in obligaties en alternative inflation en worden

nagenoeg geheel gehouden door middel van participaties in beleggingspools. De participaties in beleggingspools worden gewaardeerd tegen de nettovermogenswaarde, waarbij de nettovermogenswaarde wordt bepaald op actuele waarde volgens de waarderingsmethodieken zoals in dit hoofdstuk opgenomen.

De beleggingspools waarin wordt belegd waarden beleggingen in obligaties tegen actuele waarde, waar voorhanden tegen beurswaarde. Voor niet-beursgenoteerde vastrentende waarden wordt de waarde bepaald aan de hand van de contante waarde van de toekomstige kasstromen, contant gemaakt op basis van de geldende markttrente.

Deposito's en kasgeldleningen

Deposito's en kasgeldleningen worden gewaardeerd op actuele waarde, dit is de contante waarde van de toekomstige kasstromen, contant gemaakt op basis van de geldende markttrente. De actuele waarde wordt benaderd door de nominale waarde.

Overige beleggingen

De overige beleggingen bestaan uit beleggingen in commodities en worden gehouden door middel van participaties in beleggingspools. De participaties in de beleggingspools worden gewaardeerd tegen de nettovermogenswaarde, waarbij de nettovermogenswaarde wordt bepaald op actuele waarde volgens de waarderingsmethodieken zoals in dit hoofdstuk opgenomen.

De beleggingspools waarin wordt belegd waarden overige beleggingen tegen actuele waarde, waar voorhanden tegen beurswaarde. Voor niet-beursgenoteerde overige beleggingen wordt de waarde in beginsel bepaald op basis van de jaarrapportage over het verslagjaar 2022, waarin dezelfde grondslagen worden gehanteerd als de beleggingspools. Als deze nog niet beschikbaar is, is de actuele waarde bepaald op basis van de meest recente periodieke rapportage van het desbetreffende fonds, zo nodig gecorrigeerd voor gewijzigde (markt)omstandigheden.

Derivaten

Valutatermijncontracten

PPF APG maakt voor het afdekken van valutarisico's gebruik van valutatermijncontracten. De valutatermijncontracten worden gewaardeerd op actuele waarde. Deze wordt bepaald door de waarde van de vreemde valuta tegen de termijnkoersen op afsluitmoment af te zetten tegen de waarde van de vreemde valuta tegen de termijnkoersen op balansdatum. Het verschil tussen deze twee waarden is de marktwaarde van de valutatermijncontracten. De termijnkoers op de balansdatum wordt berekend op basis van de 16:00 (GMT) WM Fixing ultimo boekjaar.

Renteswapcontracten

Het fonds gebruikt renteswapcontracten voor het afdekken van het renterisico.

De renteswapcontracten worden gewaardeerd op actuele waarde. De marktwaarde is de resultante van de contante waarde van de toekomstige kasstromen, contant gemaakt op basis van de geldende swapcurve. Daar waar er bij de transacties sprake is van uitwisseling van zekerheden in de vorm van liquide middelen of liquiditeiten, is de contractueel overeengekomen rentecurve gehanteerd.

Derivaten met een negatieve waarde ultimo boekjaar worden opgenomen onder 'Overige schulden en overlopende passiva'.

Futures

Het fonds maakt gebruik van futures voor het afdekken van marktrisico's op posities in vastrentende waarden en aandelen. De futures worden gewaardeerd tegen reële waarde. Omdat de aangehouden futures beursgenoteerd zijn, wordt de reële waarde bepaald op basis van de beurswaarde.

Geldmiddelen uit hoofde van beleggingen

De geldmiddelen uit hoofde van beleggingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Beleggingen voor risico van deelnemers (2)

Voor de deelnemers aan de regeling Netto pensioen worden specifieke beleggingen aangehouden via participaties in een aantal beleggingspools.

Voor de beleggingen voor risico van deelnemers gelden dezelfde waarderingsgrondslagen als voor de beleggingen voor risico pensioenfonds.

Vorderingen en overlopende activa (3)

De waardering vindt plaats tegen nominale waarde, eventueel onder aftrek van een voorziening voor mogelijke oninbaarheid.

Verstreckte zekerheden uit hoofde van derivaten

Verstreckte zekerheden betreffen verstreckte borgstellingen (cash collateral) voor aangegane transacties inzake derivaten. Cash collateral is gewaardeerd tegen nominale waarde.

Overige activa (4)

De overige activa bestaan volledig uit geldmiddelen. De geldmiddelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Stichtingskapitaal en reserves (5)

Het eigen vermogen van het pensioenfonds bestaat uit het stichtingskapitaal en verschillende reserves. Het stichtingskapitaal en de reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle activa en verplichtingen, inclusief technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen zijn verwerkt in de balans. De grondslagen voor de verschillende componenten van het eigen vermogen worden hieronder nader toegelicht.

Algemene reserve

De Algemene reserve is bestemd voor eventuele toekomstige pensioenverbeteringen en het opvangen van tegenvallers zoals negatieve waardeontwikkelingen inzake beleggingen en de eventuele nadelige gevolgen die voortvloeien uit wijzigingen in de levensverwachting of samenstelling van het deelnemersbestand.

Premiereserve

De premiereserve was gevormd in 2020 en is bestemd en gebruikt in 2021 om de premie 2021 te dempen. De premiereserve wordt niet meegenomen in de berekening van de dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad. In 2021 is de premiereserve volledig aangewend.

Premie-egalisereserve

In 2022 is er een premie-egalisereserve (PER) gevormd met als doel om de feitelijke premie te

stabiliseren tot aan de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel, mede met het oog op de voorzienbare stapsgewijze verlaging van de UFR. De premie-egalisereserve wordt niet meegenomen in de berekening van de dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad.

De PER wordt gevormd vanuit de resultaatbestemming op basis van premieoverschot en onttrekkingen gebeuren op basis van premietekorten.

Technische voorzieningen voor risico fonds (6)

De post 'Technische voorzieningen' betreft de voorziening pensioenverplichtingen.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

De voorziening pensioenverplichtingen is het bedrag dat nodig is om dekking te bieden voor door verzekerden verworven pensioenrechten. De voorziening pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door de DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Voorziening voor zieke deelnemers

De voorziening pensioenverplichtingen bevat tevens de zogenaamde Incurred but not reported ("IBNR") voorziening. Deze voorziening dient ter dekking van mogelijke schades als gevolg van deelnemers die wel ziek zijn, maar nog niet arbeidsongeschikt zijn in de zin van het pensioenreglement. De IBNR voorziening wordt bepaald op tweemaal de opslagen voor invaliditeitspensioen en premievrijstelling in de premie. Voor de hoogte van de IBNR voorziening per einde jaar wordt daarbij uitgegaan van de betreffende opslagen in de geschatte premie voor het komende jaar.

De voorziening is vastgesteld met gebruikmaking van de navolgende actuariële grondslagen en veronderstellingen.

Rekenrente

De gehanteerde rekenrente is de rentetermijnstructuur ultimo jaar zoals gepubliceerd door DNB. Hierin wordt rekening gehouden met de Ultimate Forward Rate (UFR) methodiek. Hierin is nog geen rekening gehouden met de wijziging van de UFR-methodiek die per 1 januari 2023 van kracht is.

Overlevingstafels

De Prognosetafel AG2022 wordt gehanteerd, waarbij de sterftekansen worden gecorrigeerd met een leeftijdsafhankelijke en geslachtsafhankelijke fondsspecifieke ervaringssterfte die in 2020 is vastgesteld.

Leeftijdsverschil

Voor de berekening van de voorziening voor het partnerpensioen wordt de man verondersteld 3 jaar ouder te zijn dan de vrouw.

Toekomstige uitvoeringskosten

De voorziening pensioenverplichtingen is verhoogd met 3,6 procent (2021: 3,6 procent), ter dekking van toekomstige uitvoeringskosten.

Arbeidsongeschiktheid

Bij het optreden van arbeidsongeschiktheid wordt een voorziening aangehouden voor arbeidsongeschiktheidspensioen. Daarnaast wordt een voorziening aangehouden voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid. Deze is gelijk aan de contante waarde van de in de toekomst te verwerven pensioenaanspraken (en voor arbeidsongeschikten ook de risicodekking van het partnerpensioen).

Wezenpensioen

In de voorziening pensioenverplichtingen is een opslag van 0,2 procent (2021: 0,2 procent) op de voorziening voor het niet-ingegaan ouderdomspensioen opgenomen ter financiering van opgebouwd wezenpensioen.

Partnerfrequentie

Ten behoeve van het partnerpensioen bij niet ingegane ouderdomspensioenen wordt tot de leeftijd van 67 jaar gereserveerd op basis van het onbepaalde-partner-systeem. Hierbij wordt uitgegaan van partnerfrequenties afhankelijk van leeftijd en geslacht. De partnerfrequentie op de pensioenleeftijd van 67 jaar is gelijk aan 1. Na de leeftijd van 67 wordt gereserveerd op basis van het bepaalde-partner-systeem.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van deelnemers (7)

Dit betreft de voorziening voor de regeling Nettospensioen. De voorziening muteert met de bijdragen van deelnemers door premiestortingen, onttrekkingen of door toe- of afname als gevolg van rendement. De voorziening voor de regeling Nettospensioen is gelijk aan de waarde van de beleggingen van de deelnemers aan deze regeling.

Overige schulden en overlopende passiva (8)

Derivaten met een negatieve waarde

De waardering van de post derivaten met een negatieve waarde is overeenkomstig aan de waardering van derivaten met een positieve actuele waarde.

Ontvangen zekerheden

De terugbetalingsverplichting uit hoofde van ontvangen zekerheden (collateral) wordt gewaardeerd tegen actuele waarde. De collateralstand muteert dagelijks als gevolg van de waardeontwikkeling van de derivaten en eventuele nieuwe transacties. Hiermee bestaat er een dagelijkse muterende terugbetalingsverplichting. Er wordt tussen de transactiepartijen cash uitgewisseld die gesetteld wordt op de eerstvolgende werkdag. Over het collateral wordt rente verrekend conform de Credit Support Annex (CSA) waarin de collateral voorwaarden zijn vastgelegd.

Deposito's en kasgeldleningen

De waardering van de post Deposito's en kasgeldleningen met een negatieve waarde is

overeenkomstig aan de waardering van deposito's en kasgeldleningen met een positieve waarde.

Van cao-partijen vooruitontvangen gelden (voorheen Schuld inzake aanvullingsregeling (VPL))

Op grond van de overeenkomst van de Aanvullingsregeling voert PPF APG, namens de cao-partijen, de aanvullingsregelingen uit. Onderdeel van deze overeenkomst is dat PPF APG de VPL-gelden ontvangt en beheert totdat deze worden omgezet in onvoorwaardelijke pensioenen bij PPF APG voor de deelnemer.

Eind 2018 zijn de liggende aanspraken toegekend en is er geen premie meer nodig voor de financiering van de aanspraken. De bestemming van de resterende VPL-schuld wordt bepaald door sociale partners. Tot het moment van bestemming ontwikkelt de resterende VPL-schuld zich vanaf 1 januari 2019 met het rendement en eventuele correcties en kosten. Een deel van de resterende VPL-gelden is in 2021 gebruikt ter financiering van pensioenopbouw in 2021. Er is nog geen bestemming voor de Van cao-partijen vooruitontvangen gelden die na 2022 resteren.

Aan de post Van cao-partijen vooruitontvangen gelden wordt het rendement toegevoegd op basis van het over het verslagjaar gerealiseerde fondsrendement.

Overige

Overige schulden en overlopende passiva worden tegen de nominale waarde gewaardeerd.

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het fonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

Bij het berekenen van de reële dekkingsgraad van het fonds wordt ten behoeve van deze berekening de voorziening pensioenverplichtingen herrekend, rekening houdend met de verwachte prijsinflatie.

De beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds is de gemiddelde dekkingsgraad van de 12 maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling.

Resultaatbepaling

Premiebijdragen van werkgevers en werknemers (9)

De premiebijdragen worden ten gunste van het resultaat gebracht in de periode waarin de daarmee samenhangende pensioenrechten worden opgebouwd.

Premiebijdragen voor risico van deelnemers (10)

Het in de staat van baten en lasten opgenomen bedrag betreft de van deelnemers ontvangen bijdragen voor de regeling Nettopensioen.

Beleggingsresultaten

De beleggingsresultaten bestaan uit het saldo van de directe beleggingsresultaten, indirecte beleggingsresultaten en de in rekening gebrachte kosten van vermogensbeheer.

Onder de directe beleggingsresultaten worden verantwoord:

- de netto exploitatieresultaten uit onroerende zaken;
- de interest van de vastrentende beleggingen;
- de ontvangen dividenden alsmede de door de beleggingspools herbelegde dividenden.

De indirecte beleggingsresultaten betreffen zowel de ongerealiseerde als de gerealiseerde waardeontwikkelingen. De beleggingsresultaten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben

Beleggingsresultaten voor risico van pensioenfonds (11)

De beleggingsresultaten voor risico van pensioenfonds zijn de resultante van de totale beleggingsresultaten, dit zijn de bruto beleggingsresultaten waarop de kosten vermogensbeheer in mindering zijn gebracht, minus de beleggingsresultaten die worden toegerekend aan de Schuld inzake aanvullingsregelingen.

Beleggingsresultaten voor risico van deelnemers (12)

De beleggingsresultaten voor risico van deelnemers betreft de beleggingsresultaten van deelnemers van de regeling Nettopensioen. Deze beleggingsresultaten zijn de resultante van de bruto beleggingsresultaten waarop de kosten vermogensbeheer in mindering zijn gebracht. Deze beleggingsresultaten vallen volledig ten bate of ten laste van de deelnemers aan de regeling Nettopensioen.

Saldo overdracht van rechten (13)

Bedragen uit hoofde van overdrachten/overnames van rechten zijn tegen de nominale waarde opgenomen en aan de periode toegerekend waarin ze zijn geëffectueerd.

Pensioenuitkeringen (15)

Pensioenuitkeringen zijn aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten (16)

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie technische voorzieningen (17)

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw wordt aan de periode toegerekend waarin de opbouw van pensioenrechten plaatsvindt.

Indexering en overige toeslagen

De indexeringslast wordt in de staat van baten en lasten opgenomen als een bestuursbesluit op of voor balansdatum is genomen.

Rentetoevoeging

De rentetoevoeging vindt plaats op basis van de nominale rente met een looptijd van 1 jaar zoals opgenomen in de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur van interbancaire swaps ultimo vorig boekjaar. De rente wordt over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar berekend.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en -uitvoeringskosten

De vrijval uit de voorziening pensioenverplichtingen voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten wordt ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht in de periode waarin de pensioenuitkeringen en kosten bij de berekening van deze voorziening waren voorzien.

Wijziging marktrente

Het effect van de overgang van de één jaar verschoven rentetermijnstructuur ultimo vorig verslagjaar naar de rentetermijnstructuur ultimo huidig verslagjaar op de voorziening pensioenverplichtingen is ultimo verslagperiode bepaald en in de staat van baten en lasten opgenomen.

Overdracht van rechten

Overdracht van rechten worden aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben.

Wijziging grondslagen

Het effect van de aanpassing van de actuariële grondslagen op de voorziening pensioenverplichtingen wordt ultimo verslagperiode bepaald en in de staat van baten en lasten opgenomen.

Overige

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen worden aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode. Kasstromen worden aan de kasstroom genererende activiteiten toegerekend. De geldmiddelen bestaan uit de liquide middelen uit hoofde van pensioenuitvoeringsactiviteiten zoals opgenomen onder de post 'overige activa' en liquide middelen uit hoofde van beleggingen.

Ontvangsten en uitgaven in vreemde valuta uit hoofde van beleggingsactiviteiten worden omgerekend in euro's tegen de koersen per transactiedatum. De verschillen tussen de transactiekoers en de koers van afwikkeling worden in de post beleggingsresultaten (netto) opgenomen. Voor beleggingen in het buitenland gelden dezelfde voorschriften.

Alle ontvangsten en uitgaven uit hoofde van pensioenactiviteiten vinden plaats in euro's waardoor er bij deze activiteiten geen sprake is van valutakoersverschillen.

Toelichting op de balans per 31 december 2022

(Bedragen in duizenden euro's, tenzij anders vermeld)

Activa

Beleggingen voor risico pensioenfonds (1)

De beleggingen zijn als volgt onderverdeeld:

	2022	2021
Vastgoedbeleggingen	205.480	210.088
Aandelen	421.736	665.430
Vastrentende waarden	671.383	770.359
Derivaten	305.800	244.410
Overige beleggingen	55.805	65.522
Subtotaal beleggingen voor risico pensioenfonds	1.660.204	1.955.809
Geldmiddelen aangehouden voor beleggingen	15.028	6.912
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	1.675.232	1.962.721

Er wordt door PPF APG niet belegd in premiebijdragende ondernemingen.

Voor de waarde van de renteswapcontracten, verwerkt onder de post 'Derivaten', is als zekerheid cash collateral ontvangen. De ontvangen zekerheden ultimo 2022 bedragen 41,0 miljoen euro (2021: 62,4 miljoen euro) en zijn opgenomen onder de 'Kortlopende schulden en overlopende passiva' onder de post 'ontvangen zekerheden'. Het ontvangen cash collateral is herbelegd volgens de beleggingsmix.

Daarnaast is er voor 123,6 miljoen euro (2021: 27,4 miljoen euro) aan zekerheden verstrekt. Deze zijn opgenomen onder de 'Vorderingen en overlopende activa'.

Waarderingsmethodieken

Zoals vermeld in de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling zijn de beleggingen gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Op basis van de actuele waarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

	Genoteerde marktprijzen		Niet genoteerd		Totaal
	Actieve markt	Afgeleide marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	Overige waardering-modellen en technieken	
Per 31 december 2022					
Vastgoedbeleggingen	-	7.386	136.649	61.445	205.480
Aandelen	-	338.089	-	83.647	421.736
Vastrentende waarden	140.338	531.045	-	-	671.383
Derivaten	136	305.664	-	-	305.800
Overige beleggingen	-	55.805	-	-	55.805
Totaal 2022	140.474	1.237.989	136.649	145.092	1.660.204
Per 31 december 2021					
Vastgoedbeleggingen	-	27.660	137.046	45.382	210.088
Aandelen	-	574.026	-	94.404	665.430
Vastrentende waarden	120.774	649.585	-	-	770.359
Derivaten	219	244.191	-	-	244.410
Overige beleggingen	-	65.522	-	-	65.522
Totaal 2021	120.993	1.560.984	137.046	136.786	1.955.809

Voor een nadere toelichting op de verschillende categorieën waarin de beleggingen zijn onderverdeeld wordt verwezen naar het hoofdstuk 'Waardering van activa en passiva' in de jaarrekening. Voor een nadere toelichting op de verschillende categorieën waarin de beleggingen zijn

Het verloop van de beleggingen voor risico pensioenfonds 2022 is als volgt te specificeren:

	Waarde begin van het jaar	Aankopen en verstrekkingen	Verkopen en aflossingen	Waarde-ontwikkelingen	Waarde einde van het jaar
2022					
Vastgoedbeleggingen	210.088	24.700	- 21.740	- 7.568	205.480
Aandelen	665.430	27.716	- 203.258	- 68.152	421.736
Vastrentende waarden	770.359	442.269	- 360.583	- 180.662	671.383
Derivaten ⁸	34.593	-	62.600	- 181.686	- 84.493
Overige beleggingen	65.522	-	- 34.600	24.883	55.805
Subtotaal beleggingen	1.745.992	494.685	- 557.581	- 413.185	1.269.911
Derivaten met neg. waarde	209.817				390.293
Geldmiddelen uhv beleggingen	6.912				15.028
Totaal beleggingen	1.962.721				1.675.232

⁸ Het bedrag dat is opgenomen onder de 'Verkopen en aflossingen' heeft betrekking op vroegtijdig afgewikkelde derivatencontracten. Het bedrag dat is opgenomen onder 'Waardeontwikkelingen' heeft betrekking op de derivaten met een positieve én negatieve waarde.

Het verloop van de beleggingen voor risico pensioenfonds 2021 is als volgt te specificeren:

2021	Waarde begin van het jaar	Aankopen en verstrekkingen	Verkopen en aflossingen	Waardeontwikkelingen	Waarde einde van het jaar
Vastgoedbeleggingen	166.024	16.332	-4.733	32.465	210.088
Aandelen	592.053	378.517	-449.447	144.307	665.430
Vastrentende waarden	724.310	408.177	-353.192	-8.936	770.359
Derivaten ⁹	85.605	-	20.807	-71.819	34.593
Overige beleggingen	59.855	16	-24.297	29.948	65.522
Subtotaal beleggingen	1.627.847	803.042	-810.862	125.965	1.745.992
Derivaten met neg. waarde	313.530				209.817
Geldmiddelen u/v belegging	11.291				6.912
Totaal beleggingen	1.952.668				1.962.721

De 'Aankopen en verstrekkingen' en 'Verkopen en aflossingen' bij de Aandelen waren in 2021 hoger dan in 2022. Dit was met name het gevolg van het uittreden uit de Developed Market Equity Pool (verkoop 406 miljoen euro) en het toetreden tot de Developed Equities RI Index Pool (aankoop 366 miljoen euro).

Bij de waardering van de renteswapcontracten onder de post 'Derivaten' worden rentecurves van prijsleveranciers gebruikt voor de verdiscontering van de toekomstige kasstromen. Hierbij wordt rekening gehouden met de van toepassing zijnde rentecurve. Verschillen in de waardering die voortkomen uit aanpassing van de rentecurve (in 2021 was dit de wijziging naar de IBOR) zijn afgerekend op het moment dat de aanpassing is doorgevoerd, waardoor dit per saldo resultaatneutraal is verwerkt.

Om aansluiting te houden met de beleggingen van het fonds zijn de derivaten met een negatieve waarde opgeteld. Voor een toelichting op de verdeling van de beleggingen naar valuta wordt verwezen naar het hoofdstuk 'Beheersing van de risico's'.

De post derivaten in het verloopoverzicht is een gesaldeerde post van de derivaten met een positieve waarde en met een negatieve waarde. In de onderstaande tabel is de uitsplitsing naar de derivaten met een positieve en met een negatieve waarde weergegeven:

	2022	2021
Derivaten met positieve waarde	305.800	244.410
Derivaten met negatieve waarde	- 390.293	- 209.817
Totaal derivaten gesaldeerd	- 84.493	34.593

Vastgoedbeleggingen

⁹ Het bedrag dat is opgenomen onder de 'Verkopen en aflossingen' heeft betrekking op vroegtijdig afgewikkelde derivatencontracten. Het bedrag dat is opgenomen onder 'Waardeontwikkelingen' heeft betrekking op de derivaten met een positieve én negatieve waarde.

	2022	2021
Direct vastgoed	19.290	18.080
Indirect vastgoed	124.745	146.625
Infrastructuur	61.445	45.383
Totaal vastgoedbeleggingen	205.480	210.088

Het directe vastgoed is gewaardeerd door een onafhankelijke taxateur.

Aandelen

	2022	2021
Aandelen	338.089	574.026
Overige kapitaalbelangen	83.647	91.404
Totaal aandelen	421.736	665.430

Onder de Overige kapitaalbelangen zijn beleggingen in private equity opgenomen.

De beleggingen in Aandelen betreffen beleggingen in participaties in beleggingspools die niet-beursgenoteerd zijn. Voor een toelichting op de verdeling van de onderliggende beleggingen in deze beleggingspools naar 'Beursgenoteerde aandelen' en 'Niet-beursgenoteerde aandelen' wordt verwezen naar het hoofdstuk 'Beheersing van de risico's' in de jaarrekening.

Vastrentende waarden

	2022	2021
Obligaties	582.045	732.360
Deposito's en kasgeldleningen	89.338	37.999
Totaal vastrentende waarden	671.383	770.359

PPF APG heeft ultimo 2022 stukken uitgeleend aan derden voor 76,4 miljoen euro (marktwaarde) uit hoofde van central clearing (2021: 7,1 miljoen euro).

Obligaties

De beleggingen in Obligaties betreffen beleggingen in participaties in beleggingspools die niet-beursgenoteerd zijn. Voor een toelichting op de verdeling van de onderliggende beleggingen in deze beleggingspools naar 'Beursgenoteerde obligaties' en 'Niet-beursgenoteerde obligaties' wordt verwezen naar het hoofdstuk 'Beheersing van de risico's' in de jaarrekening.

Deposito's en kasgeldleningen

Deze categorie bestaat uit geldmiddelen (Deposito's en kasgeldleningen) die voor korte termijn zijn uitgezet (overnight tot maximaal 4 maanden).

Derivaten

De derivaten met een positieve waarde betreffen valutatermijncontracten, renteswapcontracten en futures.

	2022	2021
Renteswapcontracten	285.091	243.189
Valutatermijncontracten	20.573	1.002
Futures	136	219
Totaal derivaten met een positieve waarde	305.800	244.410

In de jaarrekening worden de derivaten gesplitst in derivaten die een positieve waarde hebben (opgenomen onder de 'Beleggingen') en derivaten die een negatieve waarde hebben (opgenomen onder de 'Overige schulden en overlopende passiva').

	2022			Saldo
	Notionals	Positieve waarde	Negatieve waarde	
Renteswapcontracten	7.404.801	285.091	- 388.860	- 103.769
Valutatermijncontracten	603.968	20.573	- 333	20.240
Futures	48.213	136	-1.100	- 964
Totaal	8.056.982	305.800	- 390.293	- 84.493
	2021			Saldo
	Notionals	Positieve waarde	Negatieve waarde	
Renteswapcontracten	6.470.569	243.189	-198.981	44.208
Valutatermijncontracten	913.034	1.002	-10.052	-9.050
Futures	49.758	219	-784	-565
Totaal	7.433.361	244.410	-209.817	34.593

Voor het afdekken van renterisico's maakt PPF APG gebruik van renteswaps. Deze worden afgesloten met marktpartijen. Periodiek wordt de blootstelling aan renterisico in lijn gebracht met het afdekkingsbeleid. Daarbij worden lopende renteswapcontracten doorgaans niet ontbonden, maar worden voor de benodigde wijziging in de renteafdekking additionele renteswaps afgesloten. Dit leidt tot balansverlenging.

Overige beleggingen

De Overige beleggingen betreffen beleggingen in commodities.

	2022	2021
Commodities	55.805	65.522
Totaal overige beleggingen	55.805	65.522

Geldmiddelen aangehouden voor beleggingen

Dit betreft gelden aangehouden voor beleggingen. Het saldo van deze rekeningen kan tijdelijk negatief zijn door activiteiten vanuit cash-management ten aanzien van de beleggingen.

Beleggingen voor risico van deelnemers (2)

De beleggingen voor risico van deelnemers van 1,5 miljoen euro (2021: 1,6 miljoen euro) hebben betrekking op de beleggingen die aangehouden worden voor de Nettopensioenregeling. Vanwege het geringe bedrag dat wordt aangehouden aan beleggingen zijn deze beleggingen niet verder verdeeld naar de beleggingscategorieën.

Vorderingen en overlopende activa (3)

Deze post wordt als volgt gespecificeerd:

	2022	2021
Verstreckte zekerheden	123.634	27.411
Beleggingsdebiteuren	37.540	4.721
Te ontvangen overdrachtswaarde	338	470
Te ontvangen uitkeringen	25	24
Nog te ontvangen premies werkgevers	442	455
Overlopende activa	175	-
Totaal vorderingen en overlopende activa	162.154	33.081

Alle Vorderingen en overlopende activa hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

In bovenstaande tabel is de vordering uit hoofde van gegeven cash collateral (verstreckte zekerheden) opgenomen.

Overige activa (4)

De overige activa bestaan volledig uit geldmiddelen van 4,4 miljoen euro (2021: 4,2 miljoen euro) en betreffen de saldi van de bankrekeningen van het fonds. De geldmiddelen staan ter vrije beschikking.

Ultimo 2022 heeft PPF APG bij ING Bank N.V. een kredietfaciliteit van 1,5 miljoen euro (2021: 1,5 miljoen euro). Hiervan werd ultimo 2022 geen gebruik van gemaakt.

Passiva

Stichtingskapitaal en reserves (5)

Deze post bestaat ultimo 2022 uit de Algemene reserve van 209,9 miljoen euro (2021: 273,6 miljoen euro) en de in 2022 gevormde premie-egalisereserve (PER) van 1,7 miljoen euro. Zie hieronder hoe deze zijn samengesteld. In 2022 is de PER gevormd met als doel om de feitelijke premie te stabiliseren tot aan de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel, mede met het oog op de voorzienbare stapsgewijze verlaging van de UFR.

De premiereserve van 767 duizend euro die ultimo 2020 was gevormd was in 2021 volledig aangewend om een deel van de premie 2021 te financieren.

	Algemene reserve	Premie-egalisereserve	Totaal
Stand per 1 januari 2022	273.580	-	273.580
Uit resultaatbestemming	- 63.699	1.731	- 61.968
Stand per 31 december 2022	209.881	1.731	211.612

	Algemene reserve	Premiereserve	Totaal
Stand per 1 januari 2021	29.215	767	29.982
Uit resultaatbestemming	244.365	- 767	243.598
Stand per 31 december 2021	273.580	-	273.580

Het saldo van de staat van baten en lasten wordt, na verwerking van de mutatie aan de PER, toegevoegd aan de Algemene reserve.

De Algemene reserve is bestemd voor eventuele toekomstige pensioenverbeteringen en het opvangen van tegenvallers zoals negatieve waardeontwikkelingen inzake beleggingen en de eventuele nadelige gevolgen die voortvloeien uit wijzigingen in de levensverwachting.

De premie-egalisereserve wordt niet meegenomen in de berekening van de dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad.

Bestemming van het saldo van baten en lasten

Krachtens het besluit van het bestuur van PPF APG in de bestuursvergadering, genomen op 19 juni 2023, is het saldo van baten en lasten over 2022, na verwerking van de mutatie aan de PER, verwerkt in de Algemene Reserve.

Dekkingsgraad

De actuele dekkingsgraad, waarop de toereikendheid van het fonds wordt getoetst, wordt als volgt vastgesteld:

		2022	2021
Beleggingen voor risico pensioenfonds	1	1.675.232	1.962.721
Beleggingen voor risico deelnemers	2	1.514	1.571
Vorderingen en overlopende activa	3	162.154	33.081
Geldmiddelen	4	4.396	4.180
Premie-egaliseringsreserve	5	- 1.731	-
Kortlopende schulden en overlopende passiva	8	- 530.104	-349.407
Beschikbaar vermogen		1.311.461	1.652.146
Technische voorzieningen voor risico fonds	6	1.100.066	1.376.995
Voorziening voor risico deelnemers	7	1.514	1.571
Totaal voorzieningen		1.101.580	1.378.566
Dekkingsgraad		119,1%	119,8%

Solvabiliteit

	2022	2021
Vereist eigen vermogen (o.b.v. feitelijke mix)	260.015	327.133
Vereist eigen vermogen (o.b.v. strategische mix)	269.434	319.190
Minimaal vereist eigen vermogen	48.879	60.982
Aanwezige solvabiliteit	209.881	273.580

Het fonds maakt voor de berekening van het vereist eigen vermogen gebruik van het standaardmodel van DNB. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen in het hoofdstuk 'Beheersing van de risico's'.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is het 12-maands gemiddelde van de maanddekkingsgraden. De beoordeling van de financiële positie vindt plaats op basis van deze beleidsdekkingsgraad. Per 31 december 2022 is de beleidsdekkingsgraad gelijk aan 126,7 procent (2021: 111,9 procent). De vereiste dekkingsgraad is gelijk aan 124,5 procent (2021: 123,2 procent) en de minimaal vereiste dekkingsgraad is gelijk aan 104,4 procent (2021: 104,4 procent).

Per 31 december 2022 is de beleidsdekkingsgraad van PPF APG hoger dan de vereiste dekkingsgraad. Het fonds heeft hiermee geen tekort.

Herstelplan

In 2022 is een herstelplan ingediend. Dit herstelplan is akkoord bevonden door DNB. Volgens het in 2022 ingediende herstelplan zou de dekkingsgraad van PPF APG eind 2022 gelijk zijn aan 121,8 procent en zou de beleidsdekkingsgraad gelijk zijn aan 121,5 procent. In werkelijkheid is de dekkingsgraad eind 2022 gelijk aan 119,1 procent en is de beleidsdekkingsgraad gelijk aan 126,7 procent. Over 2022 is aanzienlijk meer toeslag verleend dan in het herstelplan was voorzien. Hierdoor is de dekkingsgraad eind 2022 lager dan volgens het herstelplan werd verwacht. Het effect van de toeslagen komt echter niet direct tot uiting in de beleidsdekkingsgraad.

De beleidsdekkingsgraad is in 2022 sneller hersteld dan verwacht op basis van het herstelplan 2022. Ultimo 2022 is er geen sprake meer van een tekortsituatie. In 2023 is daarom geen herstelplan ingediend bij DNB.

Technische voorzieningen risico fonds (6)

Het verloop van de technische voorzieningen voor risico fonds is als volgt:

	2022	2021
Stand per 1 januari	1.376.995	1.463.893
Mutatie technische voorzieningen risico fonds, uhv:		
- pensioenopbouw	47.581	51.799
- Indexering en overige toeslagen	136.126	-
- rentetoevoeging	- 6.890	- 7.956
- onttrekking pensioenuitkeringen en -	- 29.701	- 28.181
- wijziging markrente	- 442.491	- 98.029
- overdracht van rechten	8.816	4.310
- wijziging actuariële grondslagen	7.801	- 8.640
- wijziging pensioenregeling	-	- 1.461
- overige mutaties	1.829	1.260
Stand per 31 december	1.100.066	1.376.995

De post 'pensioenopbouw' betreft de reguliere pensioenopbouw en omzetting van nettopensioenkapitalen in aanspraken in 2022.

De post 'indexering en overige toeslagen' bevat een toename van de technische voorzieningen van 36,8 miljoen als gevolg van de tussentijdse toeslagverlening per 1 september 2022 (van 2,7 procent). Daarnaast is hierin de toename van de technische voorzieningen van 99,3 miljoen opgenomen als gevolg van de toeslagverlening per 1 januari 2023 (van 10,0 procent). Voor beide toeslagen geldt dat de bestuursbesluiten voor balansdatum zijn genomen. Voor de toeslag per 1 september 2022 is gebruik gemaakt van het (tijdelijk) verruimde toeslagkader op basis van de algemene maatregel van bestuur die per 1 juli 2022 in werking is getreden.

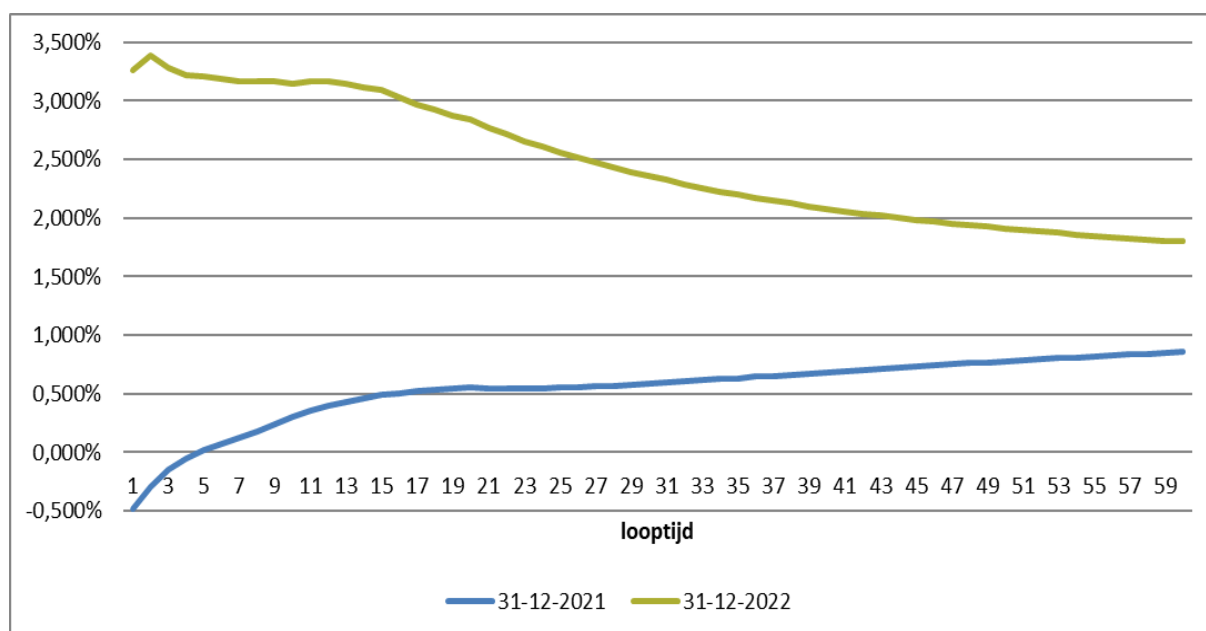
De post 'rentetoevoeging' betreft de toevoeging van de eenjaarsrente. In 2022 was deze 0,486 procent negatief (2021: 0,533 procent negatief).

De post 'onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten' bestaat uit pensioenuitkeringen van 28,7 miljoen euro (2021: 27,1 miljoen euro) en de onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten van 1,0 miljoen euro (2021: 1,1 miljoen euro).

De marktrente die het fonds dient te gebruiken om de verplichtingen te waarderen, is in 2022 fors gestegen ten opzichte van 2021. Een stijging van de marktrente leidt tot een daling van de technische voorzieningen doordat betalingen in de toekomst tegen een hogere rente worden verdisconteerd. De technische voorzieningen zijn in 2022 gedaald met 442 miljoen euro (2021: gedaald met 98,0 miljoen euro) als gevolg van een hogere rentetermijnstructuur.

De wijziging van de UFR (tweede stap per 1 januari 2022) is onderdeel van het effect 'Wijziging marktrente'. De totale afname van 442 miljoen euro bestaat uit een toename van 18 miljoen euro als gevolg van de UFR-stap per 1 januari 2022 en uit een afname van 460 miljoen euro als gevolg van de reguliere wijziging van de rentetermijnstructuur in 2022.

Onderstaand treft u aan de ontwikkeling van de rentetermijnstructuur.

Onder overdracht van rechten is het saldo opgenomen van inkomende en uitgaande waardeoverdrachten.

Eind 2022 is het fonds overgestapt op de meest recente Prognosetafel van het AG. De voorziening is hierdoor toegenomen met 7,8 miljoen euro en dit effect is opgenomen onder 'wijziging grondslagen'.

De post 'Wijziging pensioenregeling' betrof in 2021 de wijziging van de voorziening van arbeidsongeschikte deelnemers (voor premievrijstelling) als gevolg van de wijziging van de pensioenregeling per 1 juli 2021 (waarbij de financiering voor het partnerpensioen is gewijzigd van spaarbasis naar risicobasis).

De post 'overige mutaties' betreft mutaties van de voorziening als gevolg van sterfte, arbeidsongeschiktheid en overige correcties.

	2022	2021
- Mutaties in verband met sterfte	- 874	- 1.828
- Mutaties in verband met arbeidsongeschiktheid	3.101	2.908
- Overige mutaties	- 398	180

Totaal overige mutaties	1.829	1.260

Technische voorziening pensioenverplichtingen

Verdeling over de categorieën deelnemers

	2022	2021
Deelnemers (incl. invalide deelnemers)	389.008	523.496
Gewezen deelnemers	318.724	433.245
Pensioengerechtigden	392.334	420.254
Totaal	1.100.066	1.376.995

Voorziening voor risico van deelnemers (7)

Dit betreft de voorziening voor de regeling Nettopensioen.

	2022	2021
Stand op 1 januari	1.571	1.240
Premiestortingen	246	224
Rendement	-262	217
Onttrekkingen	-41	-110
Stand op 31 december	1.514	1.571

Overige schulden en overlopende passiva (8)

De kortlopende schulden en overlopende passiva zijn als volgt te specificeren:

	2022	2021
Derivaten met een negatieve waarde	390.293	209.817
Ontvangen zekerheden	40.961	62.380
Deposito's en kasgeldleningen	52.875	64.159
Crediteuren beleggingen	39.915	4.162
Schulden kredietinstellingen	3.344	5.375
Schulden uit hoofde van beleggingen	527.388	345.893
Van cao-partijen vooruitontvangen gelden	1.802	2.302
Te betalen administratiekosten	311	668
Te betalen belastingen	603	544
Totaal kortlopende schulden en overlopende	530.104	349.407

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Derivaten met een negatieve waarde

De derivaten met een negatieve waarde betreffen valutatermijncontracten, renteswapcontracten en futures.

	2022	2021
Valutatermijncontracten	- 333	-10.052
Renteswapcontracten	- 388.860	-198.981
Futures	- 1.100	-784
Totaal derivaten met een negatieve waarde	- 390.293	- 209.817

Ontvangen zekerheden

Voor de waarde van de renteswapcontracten is als zekerheid cash collateral ontvangen. De ontvangen zekerheden ultimo 2022 bedragen 41,0 miljoen euro (2021: 62,4 miljoen euro). Het ontvangen cash collateral is herbelegd volgens de beleggingsmix.

De collateralstand muteert dagelijks als gevolg van de waardeontwikkeling van de derivaten en eventuele nieuwe transacties. Hiermee bestaat er een dagelijkse muterende terugbetalingsverplichting. Er wordt tussen de transactiepartijen cash uitgewisseld die gesetteld wordt op de eerstvolgende werkdag. Over het collateral wordt rente verrekend conform de Credit Support Annex (CSA) waarin de collateral voorwaarden zijn vastgelegd.

Deposito's en kasgeldleningen

De deposito's en kasgeldleningen hebben betrekking op deposito's met een zeer kortlopend karakter (overnight). De einde looptijd van deze deposito's was 5 januari 2023.

Van cao-partijen vooruitontvangen gelden (voorheen: Schuld inzake aanvullingsregelingen (VPL))

Op grond van de overeenkomst van de Aanvullingsregelingen voert PPF APG, namens de cao-partijen, de aanvullingsregelingen uit. Onderdeel van deze overeenkomsten is dat PPF APG VPL-gelden ontvangt en beheert totdat deze worden omgezet in onvoorwaardelijke pensioenen voor de deelnemer bij PPF APG.

Eind 2018 heeft het bestuur besloten om alle aanspraken onvoorwaardelijk te maken. Het betreft de jaarlagen 2018, 2019 en de aanspraken van de deelnemers met 55- rechten die na 2020 62 jaar worden.

Het verloop van deze post is als volgt:

	2022	2021
Stand op 1 januari	2.302	3.352
Onttrekking/toevoeging rendement	- 500	252
Overige	-	- 1.302
Stand op 31 december	1.802	2.302

Het bedrag in de post 'Overige' in 2021 betrof het deel van deze post dat was gebruikt om een deel van de premie van dat jaar te financieren zoals was afgesproken met cao-partijen.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

	2022	2021
Vastgoedbeleggingen		
Verplichting vastgoedbeleggingen	12.100	15.333
Verplichting infrastructuur	15.230	31.014
Aandelen		
Verplichting private equity	17.064	21.691
Vastrentende waarden		
Bedrijfsobligaties	1.814	5.101
Totaal	46.208	73.139

De aangegane verplichtingen vastgoedbelegging, infrastructuur en private equity betreffen kapitaaltoezeggingen die PPF APG zal gebruiken en inzetten om langetermijnbeleggingen te financieren. De commitments kunnen 'gecalled' worden op het moment dat passende beleggingskansen zich voordoen.

Contractuele verplichtingen

Inzake de uitvoering van pensioen- en vermogensbeheeractiviteiten is PPF APG verplichtingen aangegaan met derden tot onbepaalde tijd. De hieraan verbonden kosten zijn afhankelijk van diverse variabelen, zoals omvang van het belegd vermogen, behaalde rendementen en aantal deelnemers. Voor 2023 bedragen de verwachte kosten uit deze overeenkomsten tezamen circa 7,1 miljoen euro (2022: 6,5 miljoen euro).

Transacties met verbonden partijen

Transacties met verbonden partijen vinden plaats tegen marktconforme condities.

Toelichting op de staat van baten en lasten over 2022

(Bedragen in duizenden euro's, tenzij anders vermeld)

Baten

Premiebijdragen van werkgevers en werknemers (9)

Premiebijdragen van werkgevers en werknemers

	2022	2021
Premiebijdragen werkgevers en werknemers	42.533	41.604
Overig	41	1.664
Totaal premiebijdragen werkgevers en werknemers	42.574	43.268

Het premiepercentage wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld in de vorm van een percentage van de pensioengrondslag. Hierbij wordt gestreefd naar een stabiele premielast. De feitelijke premie voor de basisregeling bestaat uit een premie voor de middelloonregeling en voor invaliditeitspensioen. De premie voor de middelloonregeling uitgedrukt in een percentage van de pensioengrondslag bedroeg in 2022 25,9 procent (2021: 28,4 procent).

De premie voor invaliditeitspensioen is voor 2022 gelijk aan 0,3 procent (2021: 0,3 procent) over het salaris tot het maximumdagloon en 1,7 procent (2021: 1,5 procent) over het salaris boven het maximumdagloon. Uitgedrukt als percentage van de pensioengrondslag bedragen de IP-A en IP-B premies tezamen gemiddeld 1,1 procent.

Het totaal van de premies bedraagt daarmee gemiddeld 27,0 procent in 2022 en in 2021 29,4 procent van de pensioengrondslag op fondsniveau.

Het bedrag in de post 'Overige' bestond in 2021 voor 1,3 miljoen euro uit overige premiebijdragen die afkomstig waren vanuit de 'Schuld inzake aanvullingsregelingen (VPL)' (met ingang van 2022 heet deze post in de jaarrekening 'Van cao-partijen vooruitontvangen bedragen'). Met cao-partijen was afgesproken dat een deel van de resterende Schuld inzake aanvullingsregelingen in 2021 zou worden gebruikt om een deel van de premie te financieren. Daarnaast bestond het bedrag voor 362 duizend euro uit overgeboekte bedragen afkomstig van deelnemers aan de nettopensioenregeling die in de afgelopen jaren waren gestopt vanwege overlijden en pensionering. Deze gelden zijn overgeheveld naar het fonds.

Met premiebedragen ter grootte van 42,5 miljoen euro zou sprake zijn van een premiedekkingsgraad die hoger is dan 75 procent. Er is daarom een bedrag ter grootte van 1,7 miljoen euro gedoteerd aan de premie-egalatiereserve. Er was daarmee een premie van 40,8 miljoen euro beschikbaar voor pensioenopbouw. Op basis hiervan was er sprake van een premiedekkingsgraad van 75 procent.

In onderstaande tabel worden de verschillende premies gepresenteerd.

	2022	2021
Feitelijke premie middelloonregeling	42.533	41.604
Gedempte premie middelloonregeling	36.979	36.539
Kostendeekkende premie middelloon	66.291	70.970

De feitelijke premie was in 2022 hoger dan de gedempte kostendeekkende premie. Geconcludeerd wordt dat de feitelijke premie voldoet aan de wettelijke eisen.

Het belangrijkste verschil tussen de gedempte kostendeekkende premie en de zuivere kostendeekkende premie is de discontovoet. De discontovoet bij de gedempte kostendeekkende premie wordt gebaseerd op een reëel rendement van gemiddeld 1,9 procent in 2022 (2021: 1,9 procent).

Bij de zuivere kostendeekkende premie wordt gerekend met de rentetermijnstructuur. De zuiver kostendeekkende premie is hoger dan de feitelijke premie. Dit betekent dat op basis van de rente ultimo 2021 er niet voldoende premie binnen is ontvangen om de inkoop direct te financieren. De gedempte premie is gebaseerd op een verwacht reëel rendement.

De tabellen hieronder laten zien hoe de feitelijke premie middelloonregeling, gedempte premie middelloonregeling en kostendeekkende premie middelloonregeling zijn samengesteld.

Feitelijke premie middelloonregeling

	2022	2021
Inkoop ouderdoms- en nabestaandenpensioen	31.588	31.929
Risico-opslag nabestaandenpensioen	1.391	1.413
Risico-opslag premievrijstelling en AOP	3.100	2.752
Kostenopslagen	900	1.130
Prudentiemarge	3.823	4.380
Dotatie premie-egalisaties (uit resultaatbestemming)	1.731	-
Totaal feitelijke premie middelloonregeling	42.533	41.604

De feitelijke premie is conform beleid minimaal gelijk aan de gedempte kostendeekkende premie. Onderdeel van het premiebeleid is verder dat er sprake is van een premiedekkingsgraad van minimaal 75 procent. Als gevolg hiervan resulteert een prudentiemarge ten opzichte van de gedempte kostendeekkende premie. Voor de vaststelling van de kostenopslagen in de kostendeekkende premie is aangesloten bij de methodiek van de staten. De kostenopslag is vastgesteld als de werkelijke kosten minus de vrijval uit de voorziening (als gevolg van uitkeringen).

Gedempte premie middelloonregeling

	2022	2021
Inkoop ouderdoms- en nabestaandenpensioen	31.588	31.613
Risico-opslag nabestaandenpensioen	1.391	1.356

Risico-opslag premievrijstelling en AOP	3.100	2.745
Kostenopslagen	900	825
Totaal gedempte premie middelloonregeling	36.979	36.539

Kostendekkende premie middelloonregeling

	2022	2021
Inkoop ouderdoms- en nabestaandenpensioen	47.538	51.698
Risico-opslag nabestaandenpensioen	1.786	1.875
Risico-opslag premievrijstelling en AOP	3.753	3.548
Solvabiliteitsopslag	12.314	13.024
Kostenopslagen	900	825
Totaal kostendekkende premie middelloonregeling	66.291	70.970

Premiebijdragen voor risico van deelnemers (10)

Dit betreft de door deelnemers per saldo afgedragen premie voor de Nettopensioenregeling 205 duizend euro (2021: 113 duizend euro). Hiervan heeft 246 duizend euro (2021: 224 duizend euro) betrekking op opbouw van het kapitaal.

	2022	2021
Premie voor risico deelnemer		
Premie voor opbouw kapitaal	246	224
Premie voor herverzekering	78	66
Premie voor uitvoeringskosten	3	3
Totaal premiebijdragen	327	293
Lasten uitvoering nettopensioen		
Lasten herverzekeraar	78	66
Lasten uitvoering regeling	3	3
Ottrekking voor inkoop in de basisregeling	41	111
Totaal lasten uitvoering nettopensioen	122	180
Totaal	205	113

Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen (11)

De beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen zijn per beleggingscategorie als volgt te specificeren:

	2022				2021
	Direct beleggingsresultaat (bruto)	Indirect beleggingsresultaat (bruto)	Kosten vermogensbeheer en exploitatiekosten vastgoed	Totaal	Totaal
Vastgoedbeleggingen	2.945	- 7.568	- 1.699	- 6.322	33.602
Aandelen	2.508	- 68.152	- 1.320	- 66.964	144.780
Vastrentende waarden	10.014	- 129.233	- 1.173	- 120.392	318
Derivaten	4.233	- 194.305	- 739	- 190.811	-70.008
Overige beleggingen	335	24.883	- 139	25.079	30.173
Subtotaal	20.035	- 374.375	- 5.070	- 359.410	138.865
Af: toegerekende alg. kosten vanuit pensioenuitvoering				348	441
Af: rendementstoevoeging schuld inz. aanvullingsregeling				- 500	252
Beleggingsresultaat risico fondsen				- 359.258	138.172

De kosten vermogensbeheer bestaan (in de jaarrekening) uit de door de vermogensbeheerder APG gefactureerde beheerfee 5,0 miljoen euro (2021: 6,2 miljoen euro), exploitatiekosten vastgoedbeleggingen 22 duizend euro (2021: 33 duizend euro) en algemene kosten die toegerekend zijn vanuit pensioenuitvoeringskosten aan de kosten vermogensbeheer 348 duizend euro (2020: 441 duizend euro).

De rendementstoevoeging betreffende de aanvullingsregelingen worden toegevoegd aan de 'Kortlopende schulden en overlopende passiva' bij de Schuld inzake aanvullingsregeling. Om de Beleggingsresultaten voor risico van pensioenfondsen te bepalen is de rendementstoevoeging onttrokken aan dit beleggingsresultaat.

Naast deze kosten komen er nog kosten voor rekening van het fonds die direct ten laste van de beleggingsopbrengsten gebracht worden en daarom in de jaarrekening niet zichtbaar zijn waaronder transactiekosten. De transactiekosten bestaan uit in- en uitstapkosten bij beleggingsfondsen, aan- en verkoopkosten bij directe beleggingen in beleggingstitels en aankoopkosten. De transactiekosten over 2022 bedroegen 4,6 miljoen euro (2021: 2,7 miljoen euro) en zijn gepresenteerd in het hoofdstuk 'Hoe beheert PPF APG het vermogen' in het bestuursverslag.

Beleggingsresultaten voor risico van deelnemers (12)

De netto beleggingsresultaten voor risico van deelnemers van - 262 duizend euro (2021: 217 duizend euro) bestaan uit de resultaten voor de Nettopensioenregeling. De netto beleggingsresultaten voor risico van deelnemers zijn vanwege het geringe bedrag niet verder verdeeld naar de beleggingscategorieën.

Saldo overdrachten van rechten (13)

Deze post wordt als volgt gespecificeerd:

	2022	2021
Overgenomen pensioenverplichtingen	12.381	5.093
Overgedragen pensioenverplichtingen	4.014	760
Saldo overdracht van rechten	8.367	4.333

Overige baten

De overige baten bestaan uit overige baten van 7 duizend euro (2021: 1 duizend euro).

Lasten

Pensioenuitkeringen (15)

De uitkeringen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2022	2021
Ouderdomspensioenen	23.149	21.588
Nabestaandenpensioen	4.704	4.721
Invaliditeitspensioenen	788	846
Totaal pensioenuitkeringen	28.641	27.155

Pensioenuitvoeringskosten (16)

De pensioenuitvoeringskosten bestaan uit de door APG DWS en Fondsenbedrijf in rekening gebrachte administratiekosten en fondskosten. Een deel van de fondskosten wordt toegerekend aan de kosten vermogensbeheer. Het deel van de fondskosten dat direct verband houdt met vermogensbeheer of pensioenbeheer wordt toegerekend aan de kosten vermogensbeheer respectievelijk pensioenbeheer, de rest van de fondskosten wordt voor 50 procent toegerekend aan de kosten vermogensbeheer en voor 50 procent aan (fonds-)kosten pensioenbeheer. De kosten pensioenbeheer ('fondskosten' in onderstaande tabel) en de door APG in rekening gebrachte administratiekosten gaan mee in de berekening van de kosten per deelnemer.

Onderstaand een overzicht van de pensioenuitvoeringskosten, bestaande uit in rekening gebrachte administratiekosten en fondskosten en de toerekening van de fondskosten aan de kosten vermogensbeheer.

	2022	2021
Administratiekosten	1.584	1.609
Fondskosten	696	741
	2.280	2.350
Af: fondskosten toegerekend aan vermogensbeheer	348	441
Totaal pensioenuitvoeringskosten	1.932	1.909

Bestuurdersbeloningen

Bestuurdersbeloningen zoals hieronder vermeld vallen onder de fondskosten.

De pensioengerechtigden in het bestuur en het Verantwoordingsorgaan ontvangen voor hun werkzaamheden vacatiegeld. De regeling voor vacatiegelden is gebaseerd op de regeling van de Sociaal-Economische Raad. De overige bestuursleden en de overige leden van het Verantwoordingsorgaan worden niet voor hun werk betaald. De pensioengerechtigden in het bestuur ontvingen in 2022 totaal 25 duizend euro (2021: 22 duizend euro) vacatiegeld.

De leden de Raad van Toezicht ontvingen in 2022 totaal 44 duizend euro vacatiegeld (2021: 46 duizend euro).

De leden van het Verantwoordingsorgaan ontvingen in 2022 totaal 5 duizend euro vacatiegeld (2021: 5 duizend euro).

Accountantskosten

De accountantskosten, onderdeel van de hiervoor vermelde fondskosten, zijn als volgt verdeeld:

	2022			2021
	KPMG Accountants	Overig KPMG-netwerk	Totaal KPMG-netwerk	Totaal KPMG-netwerk
Onderzoek van de jaarrekening	41	-	41	37
Andere controle- en assuranceopdrachten	-	-	-	-
Adviesdiensten op fiscaal terrein	-	-	-	-
Andere niet-controlediensten	-	-	-	-
Totaal	41	-	41	37

Aantal personeelsleden

PPF APG heeft geen werknemers in dienst. De administratie van het fonds is uitbesteed aan APG DWS en Fondsenbedrijf nv en APG Groep nv. Het vermogensbeheer van het fonds is uitbesteed aan APG Asset Management nv.

Mutatie technische voorzieningen (17)

De mutatie van de technische voorzieningen is als volgt te specificeren:

	2022	2021
Toevoeging pensioenopbouw	47.581	51.799
Indexering en overige toeslagen	136.126	-
Rentetoevoeging	- 6.890	- 7.956
Onttrekking voor pensioenuitkering en - pensioenuitvoeringskosten	- 29.701	- 28.181
Wijziging marktrente	- 442.491	- 98.029
Mutatie overdracht van rechten	8.816	4.310
Wijziging actuariële grondslagen	7.801	- 8.640
Wijziging pensioenregeling	-	- 1.461
Overige mutaties	1.829	1.260
Totaal mutatie	- 276.929	- 86.898

Overige lasten (18)

De overige lasten bestaan uit bankkosten en koersverschillen van 10 duizend euro (2021: 9 duizend euro) en overige lasten van 4 duizend euro (2021: 0 duizend euro).

Toelichting op het Kasstroomoverzicht over 2022

(Bedragen in duizenden euro's, tenzij anders vermeld)

Algemeen

De mutaties in het kasstroomoverzicht zijn tot stand gekomen door de bedragen uit de staat van baten en lasten tezamen te nemen met de mutaties in de balansposities. Een directe relatie tussen de bedragen in de staat van baten en lasten en het kasstroomoverzicht is hierdoor niet te maken.

Het kasstroomoverzicht laat de aansluiting zien op de geldmiddelen van de pensioenuitvoeringsactiviteiten en de beleggingsactiviteiten tezamen.

Het verloop is als volgt:

	2022	2021
Stand op 1 januari geldmiddelen	5.716	13.888
Geldmiddelen pensioenbeheer	4.180	3.325
Geldmiddelen vermogensbeheer	6.912	11.291
Schulden aan kredietinstellingen	- 5.376	- 728
Stand op 31 december geldmiddelen	16.080	5.716
Geldmiddelen pensioenbeheer	4.396	4.180
Geldmiddelen vermogensbeheer	15.028	6.912
Schulden aan kredietinstellingen	- 3.344	- 5.376

Het verschil tussen de kasstromen van Aankopen, Verkopen en Directe beleggingsopbrengsten in het kasstroomoverzicht en in het verloopoverzicht van de beleggingen wordt voor het grootste deel veroorzaakt door dividenduitkeringen in stukken, mutaties in beleggingsfondsen in stukken en mutaties in deposito's.

Beheersing van de risico's

In het bestuursverslag is ingegaan op de beleidsmatige aspecten van risicobeleid- en beheer. In deze paragraaf worden de kwantitatieve en kwalitatieve toelichtingen op de posten in de balans opgenomen.

De kwantitatieve toelichtingen in deze paragraaf zijn op basis van het 'doorkijk'-principe. De mate van doorkijk verschilt enigszins per onderdeel. Voor de solvabiliteitstoets wordt volledige doorkijk gehanteerd conform de eisen van DNB voor de Wettelijke staten. Voor de overige toelichtingen vindt voor de beleggingspools doorkijk plaats tot op het niveau van de onderliggende beleggingen binnen de beleggingspools, waarbij geen verschuivingen tussen hoofdbeleggingscategorieën plaatsvinden.

Solvabiliteitsrisico

Het solvabiliteitsrisico van het fonds is het risico dat PPF APG niet beschikt over voldoende vermogen om te kunnen voldoen aan haar (toekomstige) pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten volgens de richtlijnen die bepaald zijn door de toezichthouder, opgenomen in het Financieel Toetsingskader (FTK). Deze richtlijnen richten zich op de beschikbaarheid van buffers ter dekking van de diverse risico's die impact hebben op de mate waarin PPF APG in staat wordt geacht te kunnen voldoen aan haar toekomstige verplichtingen. De methodiek toont de gevoeligheid voor een samenloop van negatieve scenario's, zoals een daling van de rente of een daling van de aandelenkoersen.

De solvabiliteit wordt gemeten conform de richtlijnen die bepaald zijn door de toezichthouder aan de hand van de beleidsdekkingsgraad en het vereist eigen vermogen. De financiële positie op basis van de beleidsdekkingsgraad is beschreven in hoofdstuk 'Premie- en toeslagbeleid' in het bestuursverslag. Onderstaand is de solvabiliteit van het fonds weergegeven op basis van de dekkingsgraad per 31 december 2022. Hierbij wordt het aanwezige eigen vermogen (behorende bij de dekkingsgraad) afgezet tegen zowel het Vereist Eigen Vermogen (VEV) als het Minimaal Vereist Eigen Vermogen (MVEV). Bij de toetsing van de financiële positie wordt uitgegaan van de strategische allocaties conform het beleggingsplan 2023. Waarbij rekening wordt gehouden met het tactische valutabeleid. Hiermee wordt beoordeeld of het fonds nog voldoende solvabel is voor het aankomende jaar.

Bij de toepassing van het standaardmodel worden de volgende solvabiliteitsbuffers onderkend:

De rapportage over de solvabiliteit in onderstaand overzicht is conform de richtlijnen van de jaarrekening en wijkt hierdoor enigszins af van de bestuurlijke beoordeling van de solvabiliteit in het bestuursverslag, die is gebaseerd op het beleggingsplan 2023.

- S₁:** de solvabiliteitsreserve voor het opvangen van renterisico (het effect van de meest ongunstige wijziging van de rentetermijnstructuur). Hierin is ook het effect meegenomen van een renteschok op de beleggingen in alternative inflation en inflation linked bonds;
- S₂:** de solvabiliteitsreserve voor het opvangen van marktrisico op zakelijke waarden. Het effect van een daling van de zakelijke waarden aan de hand van een daling van de waarde van:
- aandelen in ontwikkelde markten met 30 procent;
 - aandelen in opkomende markten met 40 procent;
 - private equity met 40 procent;
 - hedge funds en alternative inflation met 40 procent;
 - direct vastgoed met 15 procent;
 - beursgenoteerd vastgoed en infrastructuur met 30 procent, en;
 - niet-beursgenoteerd vastgoed met 15 procent, gecorrigeerd voor de mate van

leverage in de vastgoedfondsen waarin wordt belegd.

- S₃:** de solvabiliteitsreserve voor het opvangen van valutarisico (het effect van een daling van alle valutakoersen in ontwikkelde markten ten opzichte van de euro met 20 procent en opkomende markten met 35 procent);
- S₄:** solvabiliteitsreserve voor het opvangen van risico op commodities (het effect van een daling van de waarde van commodities met 35 procent);
- S₅:** solvabiliteitsreserve voor het opvangen van kredietrisico (het effect van een toename van de actuele credit spread afhankelijk van de ratingklasse);
- S₆:** solvabiliteitsreserve voor het opvangen van verzekeringstechnisch risico (door middel van een verzekeringsrisico-opslag wordt het verzekeringstechnisch risico gefinancierd);
- S₇:** de solvabiliteitsbuffer voor het opvangen van liquiditeitsrisico (deze is op nihil gesteld); de beheersing van het liquidatierisico geeft geen aanleiding voor een verhoogd risico. De solvabiliteitsbuffer voor liquiditeitsrisico wordt nihil verondersteld;
- S₈:** de solvabiliteitsbuffer voor het opvangen van concentratierisico. In het beleggingsbeleid wordt nadrukkelijk rekening gehouden met het beperken van concentratierisico door actief te monitoren op het concentratierisico. De solvabiliteitsbuffer voor concentratierisico wordt nihil verondersteld;
- S₉:** de solvabiliteitsbuffer voor het opvangen van operationeel risico. De beheersing van de operationele risico's geven geen aanleiding voor een verhoogd risico. De solvabiliteitsbuffer voor operationeel risico wordt nihil verondersteld;
- S₁₀:** de solvabiliteitsbuffer voor het opvangen van actief beheer risico. Het actief beheer risico is op basis van een handreiking van DNB vastgesteld; aanvullend hierop wordt ook voor de beleggingen in 'credits' actief beheer risico toegepast.

Diversificatie-effect: In de solvabiliteitstoets wordt verondersteld dat niet alle risico's zich op hetzelfde moment zullen manifesteren. Het vereist eigen vermogen is daarom lager dan de som van de buffers voor alle risicocategorieën afzonderlijk. Dit noemen we het diversificatie-effect.

Solvabiliteit op FTK-grondslagen (in miljoenen euro):

	2022		2021	
	Strategisch	Feitelijk	Strategisch	Feitelijk
Technische voorziening pensioenverplichting risico fonds (a)	1.100,1	1.100,1	1.377,0	1.377,0
Technische voorziening pensioenverplichting risico deelnemer	1,5	1,5	1,6	1,6
Buffers voor het opvangen				
S1 Renterisico	40,4	41,1	27,7	28,7
S2 Risico zakelijke waarden	197,3	195,4	244,5	253,5
S3 Valutarisico	97,2	70,6	91,0	79,5
S4 Commodityrisico	19,2	19,7	23,8	24,5
S5 Kredietrisico	50,4	51,3	71,5	75,4
S6 Verzekeringstechnisch	39,0	39,0	50,9	50,9
S7 Liquiditeitsrisico	-	-	-	-
S8 Concentratierisico	-	-	-	-
S9 Operationeel risico	-	-	-	-
S10 Actief beheer risico	14,4	7,0	18,1	11,2
Diversificatie-effect	- 188,5	- 164,1	- 208,3	- 215,5
Totaal S (vereiste buffers)	269,4	260,0	319,2	308,2
Vereist vermogen (a+b)	1.369,5	1.360,1	1.696,2	1.685,2
Beschikbaar vermogen	1.311,5	1.311,5	1.652,1	1.652,1
Solvabiliteitstekort	- 58,0	- 48,6	- 44,1	- 33,1

Het vereist eigen vermogen wordt gevormd door de som van de solvabiliteitsreserves gecorrigeerd voor het diversificatie-effect. Het vereist eigen vermogen is de toetswaarde waartegen het aanwezige eigen vermogen (behorende bij de beleidsdekkingsgraad) van het fonds wordt afgezet. Eind 2022 was het eigen vermogen op basis van de beleidsdekkingsgraad groter dan het vereist eigen vermogen. Het werkelijk aanwezige eigen vermogen (op basis van de actuele dekkingsgraad) was lager dan het vereist eigen vermogen

S1 Renterisico

Het renterisico wordt bepaald door de rentegevoeligheid (de duration) van de beleggingen en pensioenverplichtingen. Hoe groter de duration van de verplichtingen, hoe groter de gevoeligheid voor een renteverandering. De effectieve duration van de beleggingen exclusief derivaten bedraagt 3,1 (2021: 3,3) en inclusief derivaten 10,0 (2021: 6,8). De duration inclusief derivaten staat in relatie tot de omvang van de vastrentende waarden exclusief derivaten. De modified duration van de verplichtingen bedraagt 19,1 (2021: 21,4).

Rentegevoeligheid (duration):

	2022	2021
Duration beleggingen inclusief derivaten	10,0	6,8
Duration (pensioen)verplichtingen	19,1	21,4

De meeste pensioenfondsen kennen een langere looptijd voor hun verplichtingen dan voor hun bezittingen. Vanwege deze mismatch op de balans loopt een fonds renterisico. Bij de bepaling van S1 wordt vastgesteld hoe hoog het eigen vermogen dient te zijn om dit risico op te kunnen vangen. Om het vereist eigen vermogen voor renterisico te bepalen, dienen eerst de rentegevoelige kasstromen van de beleggingen en de verplichtingen te worden verzameld. Vervolgens worden deze kasstromen contant gemaakt met de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Daarna worden voorgeschreven looptijdafhankelijke renteschokken gebruikt, die inzichtelijk maken welke impact een renteschok omhoog en omlaag heeft op de hoogte van het eigen vermogen van het fonds.

De voor PPF APG meest nadelige schok (een rentedaling) dient als buffer voor het renterisico te worden gebruikt. Het renteniveau is ultimo 2022 hoger dan ultimo 2021, waardoor een relatieve renteschok een grotere impact heeft ten opzichte van boekjaar 2021. Een hogere rente leidt (op basis van het standaardmodel) dus tot een hoger renterisico. Daarnaast is de mate van renteafdekking van invloed op de benodigde buffer voor het renterisico. De (strategische) renteafdekking is ten opzichte van 2021 toegenomen van 35 procent naar 55 procent. Een hogere renteafdekking leidt juist tot een afname van het renterisico. Per saldo is de benodigde buffer ultimo 2022 gestegen ten opzichte van 2021 (van 28 miljoen euro naar 40 miljoen euro).

Obligaties

	2022	2021
Beursgenoteerde obligaties	512.694	651.818
Niet-beursgenoteerde obligaties	69.351	80.542
Totaal	582.045	732.360

De verdeling 'Beursgenoteerde obligaties' en 'Niet-beursgenoteerde obligaties' is gebaseerd op de beleggingen van de fondsen waarin wordt geparticipeerd.

De beleggingen in Obligaties zijn onderdeel van de totale beleggingen in Vastrentende waarden. De beleggingen in Deposito's en Kasgeldleningen, die ook onderdeel zijn van de Vastrentende waarden, maken geen deel uit van bovenstaande tabel.

S2 Marktrisico (Risico zakelijke waarden)

Het marktrisico op zakelijke waarden heeft betrekking op aandelen, vastgoedbeleggingen en alternatieve beleggingen. Marktrisico's ontstaan doordat de waarde van de beleggingen fluctueert met de macro-economische ontwikkelingen en de markt. PPF APG streeft naar een goede afweging tussen risico en rendement en kiest ervoor het marktrisico te beperken. Dat doen we door binnen de beleggingsportefeuille een evenwichtige verdeling en spreiding over beleggingscategorieën toe te passen.

In het hoofdstuk 'Hoe beheert PPF APG het vermogen' in het bestuursverslag is de beleggingsmix met de spreiding weergegeven. Daarbij wordt gebruikgemaakt van de vastgestelde bandbreedtes voor de liquide beleggingscategorieën. Op het gebied van de beleggingen in aandelen is gezorgd voor een evenwichtige verdeling over regio's en sectoren. Er zijn begrenzings gesteld op het gebied van de instrumenten waarin is belegd en de maximale posities die zijn ingenomen.

Het bestuur wordt hierover in de beleggingsrapportages van de vermogensbeheerders geïnformeerd.

De regioverdeling van de aandelenportefeuille ultimo 2022 is als volgt (in procenten):

	2022	2021
Europa	15,9	17,2
Verenigde Staten	54,3	56,5
Japan	4,7	5,5
Pacific (exclusief Japan)	1,1	1,4
Opkomende markten	24,0	19,4
Totaal	100,0	100,0

De spreiding van de aandelenportefeuille over de verschillende sectoren ultimo 2022 is als volgt (in procenten):

	2022	2021
Consumptiegoederen	19,4	20,3
Financiële instellingen	20,6	17,8
Energie	5,9	4,2
Farmacie	11,1	10,9
Industrie en transport	7,5	7,8
ICT en telecom	28,5	32,0
Basisindustrie	4,8	4,4
Overig	2,2	2,6
Totaal	100,0	100,0

Aandelen

	2022	2021
Beursgenoteerde aandelen	339.265	572.806
Niet-beursgenoteerde aandelen	82.471	92.624
Totaal	421.736	665.430

De verdeling 'Beursgenoteerde aandelen' en 'Niet-beursgenoteerde aandelen' is gebaseerd op de beleggingen van de fondsen waar in wordt geparticipeerd.

PPF APG spreidt haar beleggingen in vastgoed en overige beleggingen. Zo beleggen we in indirect beursgenoteerd, indirect niet-beursgenoteerd en direct vastgoed.

De regioverdeling van de vastgoedportefeuille ultimo 2022 is als volgt (in procenten):

	2022	2021
Europa	49,7	48,6
Verenigde Staten	27,8	31,1
Japan	0,8	1,0
Pacific (exclusief Japan)	6,9	5,0
Opkomende markten	14,8	14,3
Totaal	100,0	100,0

De verdeling direct en indirect vastgoed ultimo 2022 is als volgt:

	2022	2021
Direct	19.290	18.080
Indirect	186.190	192.008
Totaal	205.480	210.088

Binnen de overige beleggingen beleggen we in verschillende categorieën, zoals commodities, private equity en infrastructuur. Hier vindt ook spreiding plaats over strategieën, regio's, sectoren etc. Zie voor een toelichting daarop het hoofdstuk 'Hoe beheert PPF APG het vermogen' in het Bestuursverslag.

S3 Valutarisico

PPF APG voert een gedifferentieerd strategisch valuta-afdekkingsbeleid voor vastrentende waarden en zakelijke waarden. Het strategisch valuta-afdekkingsbeleid is opgenomen in onderstaande tabel.

Valuta	Vastrentende waarden	Zakelijke waarden
Amerikaanse dollar	100%	25%
Britse pond	100%	50%
Japanse yen	100%	25%
Zwitserse frank	100%	25%
Canadese dollar	100%	75%
Australische dollar	100%	75%
Overige valuta's	0%	0%

Overige valuta worden niet afgedekt vanwege de veelal geringe omvang van de posities en omdat (kosten-)efficiënte uitvoering van de afdekking slecht mogelijk is. Daarnaast is vanwege diversificatie het valutarisico van meerdere kleine posities gering.

Eind 2022 resteerde een valutarisico van 30,5 procent (2021: 27,0 procent) op het belegd vermogen.

De valutapositie voor het totale belegd vermogen voor en na afdekking kan als volgt worden weergegeven:

	2022			2021
	Beleggingen in vreemde valuta (%)	Valuta-afdekking	Netto positie (%)	Netto positie (%)
Amerikaanse dollar	37,0	22,9	14,1	11,2
Britse pond	3,7	2,5	1,2	0,8
Japanse yen	1,6	0,6	1,0	0,5
Zwitserse frank	0,7	0,4	0,3	0,3
Canadese dollar	0,9	0,6	0,3	0,7
Australische dollar	1,6	1,2	0,4	0,3
Overige valuta	13,2	-	13,2	13,2
Totaal	58,7	28,2	30,5	27,0

Via de beleggingsrapportages vindt monitoring van deze afdekking plaats.

S4 Commodityrisico

Beleggingen in beleggingsfondsen die in commodities beleggen maken deel uit van de alternatieve beleggingen van PPF APG. Hierbij vindt spreiding plaats over type commodities en strategieën. Een commodity is een bulkgoed, een massa-geproduceerd ongespecialiseerd product, (veelal) een vervangbaar goed als commodities en agrarische producten.

Het commodityrisico komt tot uitdrukking in de onderliggende waarde van de beleggingen in commodity termijncontracten (notionals).

De beleggingsportefeuille bestaat voor 57,6 miljoen euro (2020: 67,8 miljoen euro) uit beleggingen in grondstoffen (commodities) en heritage-portefeuilles die beleggen in grondstoffen.

De exposure welke samenhangt met deze beleggingen valt te verdelen over basismaterialen 20,3 miljoen euro (2021: 10,7 miljoen euro), energie 22,3 miljoen euro (2021: 38,9 miljoen euro) en dagelijkse goederen 15,0 miljoen euro (2021: 18,2 miljoen euro). Tegenover deze exposures die voortvloeien uit de commodity posities worden deposito's aangehouden voor een bedrag van 48,7 miljoen euro (2021: 59,2 miljoen euro).

S5 Kredietrisico

Het kredietrisico is het risico dat een debiteur niet aan haar rente- en aflossingsverplichtingen van een vastrentende waarde kan voldoen. De mate van kredietwaardigheid wordt uitgedrukt in de rating van een debiteur. Dit heeft voor PPF APG met name betrekking op debiteuren uit hoofde van beleggingen. Het beleid van PPF APG is vooral te beleggen in partijen met een hoge rating; binnen de classificaties van AAA tot en met BBB. Dat is de *investment grade*-categorie. In de categorie *non-investment grade* (lager dan BBB) is beperkt geïnvesteerd.

De mate waarin kredietrisico's worden beheerst is afhankelijk van de risicobereidheid van het fonds. Beheersing van dit risico door het fonds vindt plaats door (1) het werken met geaccordeerde tegenpartijen, (2) het stellen van kredietlimieten aan tegenpartijen, (3) het vragen van extra zekerheden zoals onderpand voor specifieke beleggingsproducten (derivaten) en (4) het verzekeren van een deel van het kredietrisico.

Verdeling vastrentendewaardenportefeuille (in procenten)

	2022	2021
AAA	31,1	28,4
AA	25,1	25,6
A	11,1	11,3
BBB	20,6	21,8
Lager dan BBB	9,9	11,2
Geen rating	2,2	1,7
Totaal	100,0	100,0

S6 Verzekeringstechnisch risico

De belangrijkste verzekeringstechnische of actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden en arbeidsongeschiktheid.

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers gemiddeld langer blijven leven dan eerder verondersteld bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van actuele prognosetafels met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico, naar de huidige inzichten, geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds mogelijk te lage voorzieningen zijn getroffen.

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het arbeidsongeschikt worden van een deelnemer met als gevolg dat het fonds voorzieningen moet treffen vanwege de premiestelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ('schadereserve'). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke schade wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek getoetst en eventueel herzien. Daarnaast wordt voor zieke deelnemers een Incurred But Not Reported (IBNR) voorziening aangehouden. Deze dekt, in het scenario dat er geen premie meer binnenkomt, de verwachte schade voor deelnemers die op balansdatum ziek zijn, maar nog niet arbeidsongeschikt.

S7 Liquiditeitsrisico

De beleggingsportefeuille van het fonds bestaat grotendeels uit beleggingsfondsen die voor een groot deel in liquide beleggingen in de vorm van beursgenoteerde staatsobligaties en aandelen beleggen.

De beleggingsportefeuille bestaat echter ook uit minder liquide beleggingen en beleggingen die niet of nauwelijks direct verkoopbaar zijn. Liquide beleggingen bedragen circa 83 procent van de totale beleggingsportefeuille, de overige circa 17 procent betreft illiquide beleggingen.

Het liquiditeitsrisico bestaat eruit dat bezittingen of beleggingen van het fonds in deze minder liquide

categorieën verkocht moeten worden om door het fonds benodigde liquiditeiten vrij te maken, wat enkel tegen hoge kosten mogelijk is.

Als gevolg van de noodzaak tot het leveren van onderpand voor derivaten zoals renteswaps en valutatermijncontracten of het afrekenen van deze derivatenposities, kan op enig moment liquiditeitsbehoefte ontstaan. Aan de liquiditeitsbehoefte kan veelal volledig worden voldaan door verkoop van liquide beleggingscategorieën, echter door onevenredig veel liquide beleggingen te verkopen zal het relatieve gewicht van andere beleggingscategorieën groter worden. Dit kan tot een ongewenste verdeling van het vermogen over beleggingscategorieën leiden. In de liquiditeitsbehoefte ten behoeve van pensioenuitkeringen kan door middel van de premie-inkomsten en de kasstromen uit beleggingen worden voorzien. Het liquiditeitsrisico van de verplichtingen is gering aangezien met redelijk grote zekerheid te voorspellen valt wat de uitgaande kasstromen zijn.

Liquiditeitsbehoefte vloeit voornamelijk voort uit posities in derivaten die het fonds gebruikt om ongewenste risico's af te dekken, zoals valutatermijncontracten en renteswaps. Op basis van historische stressomstandigheden krijgt het fonds periodiek inzicht in de liquiditeitsbehoefte voortvloeiend uit de derivatenposities. Tevens is het saldo van de premie-inkomsten en de pensioenuitkeringen van invloed op de liquiditeitspositie. In het geval de liquiditeitsbehoefte onder normale omstandigheden, dan wel een stress scenario hoger is dan de stand van de liquide middelen, kan het noodzakelijk zijn om (liquide) beleggingen te verkopen om aan de onderpandverplichtingen te voldoen. Eind 2022 zijn er voldoende beleggingen aanwezig die op korte termijn en zonder noemenswaardige waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om een onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren.

Het toe- en uitreden tot de beleggingsfondsen kan conform de geldende contractuele voorwaarden.

Met betrekking tot de kredietfaciliteit die PPF APG heeft bij de ING Bank N.V. wordt verwezen naar de toelichting op de overige activa in deze jaarrekening.

S8 Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2 procent van het balanstotaal uitmaakt.

Indien het concentratierisico van een bepaalde belegging onder de 2 procent komt wordt het bedrag niet gepresenteerd in de onderstaande tabel. Ultimo 2022 zijn in de beleggingsportefeuille de volgende posten met een omvang groter dan 2 procent van het balanstotaal aanwezig:

	2022	2021
Staatsobligaties Frankrijk	86.895	108.390
Staatsobligaties Duitsland	44.202	51.442
Staatsobligaties Verenigde Staten	41.747	58.198

In het beleggingsbeleid wordt nadrukkelijk rekening gehouden met het beperken van het concentratierisico door actief te monitoren op het concentratierisico. De solvabiliteitsbuffer voor concentratierisico wordt nihil verondersteld.

S9 Operationeel risico

Operationeel risico is het risico dat door een onjuiste werking van de eigen organisatie fouten niet

tijdig opgemerkt worden. De pensioenwet staat toe dat het operationeel risico op nul wordt gesteld mits er geen sprake is van een verhoogd risico. Aan deze voorwaarde is in 2022 voldaan.

S10 Actief beheer risico

Er worden binnen het standaardmodel geen voorschriften gegeven voor de vaststelling van het vereist vermogen voor actief beheer risico als onderdeel van het standaardmodel. Fondsen moeten in het standaardmodel zelf de omvang van het actief beheer risico adequaat vaststellen. De Nederlandsche Bank (DNB) biedt fondsen echter wel een methode als handreiking voor het maken van deze inschatting. Het fonds maakt gebruik van deze handreiking en past deze alleen toe op beursgenoteerde aandelen en beursgenoteerd vastgoed. Het VEV voor actief beheer wordt derhalve bepaald als het maximale verlies door actief beheer dat met een waarschijnlijkheid van 2,5 procent binnen een jaar kan optreden. Dit verlies kan worden bepaald met behulp van de (ex-ante) tracking-error. In de berekening van de impact van actief beheer op het VEV worden ook de betreffende kosten expliciet meegenomen.

Tactische asset allocatie

Bij de vaststelling van de vereiste dekkinggraad op basis van het strategisch beleggingsbeleid houdt het fonds rekening met het tactisch beheer van de beleggingsportefeuille. Tactisch beheer van de beleggingsportefeuille houdt in dat het fonds een mandaat heeft verstrekt aan de vermogensbeheerder om tactisch beleid te voeren binnen de afgesproken bandbreedtes, met als doel waarde toe te voegen ten opzichte van het rendement op de normportefeuille. Om rekening te houden met de mogelijke gevolgen van tactische afwijkingen, wordt de strategisch vereiste dekkinggraad berekend op basis van de meest risicovolle afwijking binnen de bandbreedtes. Dit is alleen van toepassing op het valuta gedeelte.

Gebeurtenissen na balansdatum

Nieuwe UFR

Sinds 2012 wordt de rentetermijnstructuur (RTS) van DNB voor pensioenfondsen bepaald met behulp van de Ultimate Forward Rate (UFR). In 2022 is door de Commissie Parameters geadviseerd om de UFR-methode aan te passen. Er is geadviseerd om voor looptijden tot 50 jaar uit te gaan van de marktrente en voor langere looptijden te extrapoleren op basis van de marktrente tussen 30 en 50 jaar. DNB heeft besloten het advies van de Commissie Parameters over te nemen met ingang van 2023. Het effect op de dekkinggraad van de overgang op de nieuwe UFR-methodiek is geschat op een daling van de dekkinggraad met 0,6 procentpunt (gebaseerd op de financiële situatie van het fonds ultimo 2022).

Ondertekening van de jaarrekening

Amsterdam, 19 juni 2023

Namens het bestuur,

Mevr. Drs. T. den Arend (Voorzitter)

Mevr. Drs. L.M.L. Frehen AAG

Dhr. Drs. P.J. Kasse AAG

Dhr. W. van Manen (Voorzitter)

Mevr. L. van der Horst

Mevr. E. Sangers MSc RA

Dhr. E. Toes

Dhr. J. Westerbrink

Dhr. Drs. P.N. Wijn

Dhr. T. van Gemert RC RE CISA

Namens de Raad van Toezicht

Dhr. R.A.L. Heijn RBA EPP (Voorzitter)

Dhr. D.J. Vis

Mevr. Mr. A.J.E.M. Vollenbroek

Overige gegevens

Statutaire bestemming van het saldo van baten en lasten

De statuten bevatten geen regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Personeelspensioenfonds APG te Amsterdam is aan Sprenkels & Verschuren B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2022.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaaris ben ik onafhankelijk van Stichting Personeelspensioenfonds APG, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Sprenkels & Verschuren B.V.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 4.290.000.

Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 330.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Het pensioenfonds heeft in 2022 gebruik gemaakt van het 'Besluit toeslagverlening in bijzondere omstandigheden' van 7 juni 2022 (Staatsblad 2022, 211) bij het besluit tot toeslagverlening per 1 september 2022 en 1 januari 2023. Daarbij heeft het pensioenfonds onderbouwd dat is voldaan aan de in het Besluit gestelde voorwaarden.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Personeelspensioenfonds APG is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 21 juni 2023

drs. E.C.P. Op het Veld AAG

verbonden aan Sprenkels & Verschuren B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en de raad van toezicht van Stichting Personeelspensioenfonds APG

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2022

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Personeelspensioenfonds APG per 31 december 2022 en van het saldo van baten en lasten over 2022, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2022 van Stichting Personeelspensioenfonds APG ('de Stichting' of 'het fonds') te Amsterdam gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2022;
- 2 de staat van baten en lasten over 2022;
- 3 het kasstroomoverzicht over 2022; en
- 4 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. De informatie en onze bevindingen ten aanzien van continuïteit, fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving en de kernpunten van onze controle moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Samenvatting

Materialiteit
• Materialiteit van EUR 6,6 miljoen• 0,5% van het pensioenvermogen (beschikbaar vermogen)
Risico's gerelateerd aan fraude & Noclar en continuïteit
• Risico's gerelateerd aan fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving (Noclar): verondersteld risico van doorbreken interne beheersing door het bestuur geïdentificeerd• Risico's gerelateerd aan continuïteit: geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd
Kernpunten
• Waardering van beleggingen voor risico pensioenfonds• Waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds
Oordeel
Goedkeurend

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 6,6 miljoen (2021: EUR 8,5 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen (beschikbaar vermogen) per 31 december 2022 (circa 0,5%). De materialiteit voor de jaarrekening is significant gewijzigd ten opzichte van vorig jaar door een daling van het pensioenvermogen (beschikbaar vermogen) als gevolg van de gestegen rente.

Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de (beleids)dekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het bestuur en de raad van toezicht afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven EUR 330 duizend rapporteren aan het bestuur en

de raad van toezicht alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van de beleggingen en de pensioenadministratie uitbesteed aan respectievelijk APG Asset Management N.V. en APG DWS en Fondsenbedrijf N.V. (hierna gezamenlijk: 'de uitvoeringsorganisatie').

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door APG Asset Management N.V. en informatie over de voorziening pensioenverplichtingen, premiebijdragen, pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door APG DWS en Fondsenbedrijf N.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van de uitvoeringsorganisatie, zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (Standaard 3402 type II-) rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen en het bespreken van de beheersomgeving bij de dienstverlener met vertegenwoordigers van de dienstverlener. Op basis daarvan evalueren wij, en bespreken wij met de andere onafhankelijke accountant, de in de Standaard 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2022 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan de uitvoeringsorganisatie.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants. De uitvoeringsorganisatie heeft op grond van de overeenkomst met de Stichting aan een onafhankelijke accountant opdracht gegeven de klantrapportage waarin begrepen de informatie inzake de beleggingen en beleggingsopbrengsten, voorziening pensioenverplichtingen, premiebijdragen, pensioenuitkeringen en overige financiële posten ten behoeve van de jaarrekening van de Stichting te controleren.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel bij de jaarrekening zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de controlewerkzaamheden van deze accountant. In dit kader hebben wij de accountant schriftelijke instructies gegeven omtrent de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden. De accountant heeft, op onze instructie, de controle uitgevoerd met een materialiteit van EUR 6,6 miljoen en daarbij ook bijzondere aandacht besteed aan de hierna genoemde kernpunten van onze controle.

De accountant heeft zijn bevindingen aan ons gerapporteerd. Wij hebben de rapportage geëvalueerd, de bevindingen met de accountant besproken, het controledossier van de

accountant beoordeeld en aanvullende eigen controlewerkzaamheden uitgevoerd, waaronder werkzaamheden ten aanzien van de aanwezige beheersingsmaatregelen op het niveau van het bestuur.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemergegevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de voorziening pensioenverplichtingen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen verkregen.

Controleaanpak ten aanzien van risico's op fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving

In hoofdstuk 7 Risicobeleid van het bestuursverslag beschrijft het bestuur de procedures ten aanzien van risico's, waaronder de risico's op fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving, en in hoofdstuk 10 Rapportage Compliance Officer beschrijft de Compliance Officer de beheersing met betrekking tot onder andere compliance en integriteit.

In het kader van onze controle hebben wij inzicht verkregen in de Stichting en de bedrijfsomgeving, en hebben wij de opzet en de implementatie beoordeeld en, waar van toepassing, de effectieve werking getoetst van het risicomanagement van de Stichting met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving. Dit betreft tevens de interne beheersmaatregelen die aanwezig zijn bij de externe dienstverleners van de Stichting (zie paragraaf 'Reikwijdte van de controle').

Onze werkzaamheden omvatten onder andere het evalueren van de gedragscode, de klokkenluidersregeling en de procedures van de Stichting om aanwijzingen van mogelijke fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving te onderzoeken. Bovendien hebben wij inlichtingen ter zake ingewonnen bij het bestuur en de raad van toezicht. Wij hebben onder meer de volgende controlewerkzaamheden uitgevoerd:

- inzicht verkrijgen in hoe de Stichting het gebruik van informatietechnologie (IT) beheerst en de invloed daarvan op de jaarrekening, inclusief het risico van cybersecurity-incidenten die een materieel effect hebben op de jaarrekening;
- evaluatie van nevenfuncties van bestuursleden, met speciale aandacht voor procedures en governance met betrekking tot mogelijke belangenconflicten;
- evaluatie van correspondentie met regelgevende en toezichthoudende instanties (inclusief DNB en AFM).

Daarnaast hebben wij werkzaamheden uitgevoerd om inzicht te verkrijgen in de wet- en regelgeving die op de Stichting van toepassing is. Wij hebben de volgende rechtsgebieden geïdentificeerd die de meest waarschijnlijke oorzaak zouden kunnen zijn voor een materieel effect op de jaarrekening:

- Pensioenwet;
- Besluit Financieel toetsingskader pensioenfondsen (Bftp);
- Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).

Wij hebben de risicofactoren voor fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving geëvalueerd om na te gaan of deze factoren duiden op een risico op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening.

Wij beoordelen het veronderstelde frauderisico met betrekking tot de opbrengstverantwoording (waaronder premieopbrengsten, directe beleggingsopbrengsten en

indirecte beleggingsopbrengsten) als niet relevant gezien de aard van de opbrengsten, de aanwezige uitbestedingsrelaties en de beperkte mogelijkheden tot het materieel beïnvloeden van de opbrengstverantwoording.

In overeenstemming met het bovenstaande en met de controlestandaarden hebben wij het volgende risico geïdentificeerd ten aanzien van fraude dat relevant is voor onze controle, inclusief de relevante veronderstelde risico's vastgelegd in de controlestandaarden. Wij hebben hierop als volgt ingespeeld:

Doorbreken van interne beheersing door het bestuur (een verondersteld risico)

Risico:

- Het bestuur is in een unieke positie om fraude te plegen door de mogelijkheid het proces van financiële verslaggeving en resultaten te manipuleren door middel van het doorbreken van de interne beheersing die anderszins effectief lijkt te werken, zoals schattingen gerelateerd aan de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen .

Controleaanpak:

- Wij hebben de opzet en de implementatie geëvalueerd en, waar passend geacht, de werking getoetst van de interne beheersingsmaatregelen die het frauderisico dienen te mitigeren, inclusief de interne beheersingsmaatregelen die aanwezig zijn bij de dienstverleners waaraan de Stichting bedrijfsprocessen heeft uitbesteed.
- Wij hebben een analyse uitgevoerd om te identificeren of er sprake is van (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico. De uitkomst van deze evaluatie is dat wij geen (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico hebben geïdentificeerd.
- Wij hebben significante schattingen alsook oordeelsvormingen en veronderstellingen van het bestuur met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen geëvalueerd. Voor een omschrijving van onze werkzaamheden hieromtrent, verwijzen wij naar het kernpunt met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen.
- Wij hebben elementen van onvoorspelbaarheid in onze controleaanpak opgenomen, zoals aanvullende analyses ten aanzien van handmatige journaalposten gerelateerd aan uitgaande betalingen. De geselecteerde boekingen zijn hierbij getoetst aan de hand van brondocumentatie.

Onze evaluatie van uitgevoerde procedures ten aanzien van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving hebben niet geleid tot een kernpunt van de controle.

Wij hebben onze risico-inschatting en controleaanpak en resultaten gecommuniceerd aan het bestuur en aan de raad van toezicht.

Onze controlewerkzaamheden leidden niet tot aanwijzingen en/of andere redelijke vermoedens van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving die van materieel belang zijn voor onze controle.

Controleaanpak continuïteit

Het bestuur van de Stichting heeft zijn continuïteitsbeoordeling uitgevoerd en geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd. Voorts heeft het bestuur in 2023 geen herstelplan in hoeverre dienen bij De Nederlandsche Bank, zoals toegelicht op pagina 86. Onze procedures om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te beoordelen omvatten onder andere:

- overwegen of de continuïteitsrisicoanalyse door het bestuur alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van de controle kennis hebben;

- overwegen of actuariële ontwikkelingen (inclusief de voorzienbare trend in overlevingskansen) en de ontwikkelingen op financiële markten (inclusief ontwikkeling in de rentetermijnstructuur) aanleiding geven tot een significant continuïteitsrisico;
- analyse van de ontwikkeling van de financiële positie van de Stichting gedurende het boekjaar ten opzichte van wettelijke solvabiliteitseisen op indicatoren die kunnen duiden op continuïteitsrisico's en het evalueren van de toelichting in de jaarrekening hieromtrent.

De resultaten van onze risicobeoordelingsprocedures hebben geen aanleiding gegeven om additionele controlewerkzaamheden op de continuïteitsbeoordeling uit te voeren.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkste waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij aan het bestuur en de raad van toezicht gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Waardering van beleggingen voor risico pensioenfonds

Omschrijving

De beleggingen voor risico pensioenfonds (hierna: 'de beleggingen') vormen een significante post op de balans van de Stichting. De beleggingen van de Stichting bedragen circa 91% van het balanstotaal. Alle beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op reële waarde (marktwaarde).

Uit noot 1 van de toelichting op de jaarrekening blijkt dat de waardering van 8% van de beleggingen is gebaseerd op directe marktnoteringen, van 75% van de beleggingen op afgeleide marktnoteringen, van 8% van de beleggingen op onafhankelijke taxaties en van 9% van de beleggingen op andere modellen en waarderingmethoden. Het bepalen van de marktwaarde voor deze laatste beleggingscategorieën is complex(er) en bevat subjectieve schattingselementen.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van modellen. Gezien de invloed hiervan op de waardering van de beleggingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de (beleids)dekkingsgraad vormde de waardering van de beleggingen een kernpunt van onze controle.

In de toelichting 'Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling' geeft de Stichting de gehanteerde waarderinggrondslagen weer. In noot 1 zijn de gehanteerde waarderingmethoden en belangrijke veronderstellingen voor de waardering van deze beleggingscategorieën uiteengezet.

Het evalueren van de waarderinggrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Wij hebben de volgende werkzaamheden verricht:

- Wij hebben de grondslagen voor de waardering van deze beleggingen alsmede de verdere uitwerking van de waarderinggrondslagen in de jaarrekening van de Stichting getoetst op basis van de wettelijke bepalingen en Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.
- Wij hebben vastgesteld dat de waarderinggrondslagen en waarderingonzekerheid van deze beleggingen toereikend zijn toegelicht in de jaarrekening.

De accountant van de uitvoeringsorganisatie heeft zijn bevindingen met betrekking tot zijn controle van deze beleggingen aan ons gerapporteerd. Wij hebben de rapportage geëvalueerd, de bevindingen met de accountant van de uitvoeringsorganisatie besproken en een review op het controledossier van de accountant verricht. Wij hebben:

- gebruik gemaakt van Standaard 3402 type II-rapportages, en deze geanalyseerd op scoping, eventuele bevindingen en de impact hiervan op de controlewerkzaamheden;
- de gecontroleerde rapportage waarin de beleggingen zijn opgenomen aangesloten met de financiële administratie en de jaarrekening;
- vastgesteld dat voor de beleggingen in direct vastgoed middels een door de Stichting ingeschakelde onafhankelijke vastgoedspecialist de onafhankelijke taxaties zijn onderzocht en hierbij de gehanteerde uitgangspunten zijn getoetst op basis van de uit de markt verkregen gegevens;
- vastgesteld dat de beleggingen gebaseerd op (afgeleide) marktnoteringen onderzocht zijn met gebruikmaking van een waarderingsspecialist. De waarderingsspecialist heeft de gehanteerde waarderingen vergeleken met zelfstandig bepaalde waarderingen op basis van zelfstandig verkregen openbare marktinformatie van onafhankelijke bronnen;
- vastgesteld dat beleggingen, waarvan de waardering is gebaseerd op door externe partijen opgeleverde periodieke schattingen van de waardering, getoetst zijn aan de hand van recente, door andere onafhankelijke accountants, gecontroleerde jaarrekeningen.

Onze observatie

Wij hebben geconstateerd dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en gehanteerde waarderingsmethodieken voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende verslaggevingsregels en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen.

Wij vinden dat de waardering van de beleggingen in de jaarrekening op aanvaardbare wijze is bepaald. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de beleggingen is toereikend.

Waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Omschrijving

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds (hierna: 'de voorziening pensioenverplichtingen') is een significante post op de balans van de Stichting die wordt gewaardeerd op reële waarde (marktwaarde). De waardering van de voorziening pensioenverplichtingen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt met gebruikmaking van de rentetermijnstructuur ultimo boekjaar zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming door het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat

adviseren door actuariel deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de voorziening pensioenverplichtingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad vormt de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen een kernpunt van onze controle.

Het bestuur heeft in de 'Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling' de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de voorziening pensioenverplichtingen opgenomen. Uit de toelichting op pagina 66 blijkt dat schattingswijzigingen hebben plaatsgevonden. In het hoofdstuk 'Beheersing van risico's' is de gevoeligheid van de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor schattingen uiteengezet.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerend actuaris die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerend actuaris over de te volgen aanpak, de aandachtspunten (waaronder de verwerking van indexatiebesluiten, schattingswijzigingen en de kostenvoorziening in relatie tot de inflatie) en de uitkomsten.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerend actuaris. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden van de certificerend actuaris geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het saldo van baten en lasten in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Tevens hebben wij de waarderingsgrondslagen en de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen in de jaarrekening geëvalueerd.

Onze observatie

Wij vinden dat de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen in de jaarrekening op aanvaardbare wijze is bepaald. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de voorziening pensioenverplichtingen is toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben een mindere diepgang dan onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude. Daarbij is het bestuur, onder toezicht van de raad van toezicht, verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en de niet-naleving van wet- en regelgeving en het nemen van maatregelen om de gevolgen, voor zover mogelijk, ongedaan te maken en herhaling te voorkomen.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van de genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de Stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze doelstelling is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een verdere beschrijving van onze verantwoordelijkheden ten aanzien van een jaarrekeningcontrole is te vinden op de website van de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) op: www.nba.nl/NL_algemeen_01

Deze beschrijving is onderdeel van onze controleverklaring.

Utrecht, 21 juni 2023

KPMG Accountants N.V.

P. Smit RA

Bijlage 1

Afkortingen en begrippen

Aanvullingsregeling

Een regeling voor werknemers die al voor 2006 in de regeling deelnemen, aan bepaalde voorwaarden voldoen en vanwege hun leeftijd geen volledig pensioen kunnen opbouwen.

Abtn

Actuariële en bedrijfstechnische nota.

ALM

Asset Liability Management. Dit is een methode waarbij de strategische beleggingsmix afgestemd wordt met de verplichtingenstructuur van het fonds. Hierbij wordt rekening gehouden met het premie- en toeslagenrisico en het risico van onderdekking.

APG DWS / FB

Dit is een afkorting voor de divisies APG Fondsenbedrijf en APG Deelnemers- en Werkgevers services binnen de pensioenuitvoerder APG.

Alternatieve beleggingen (alternative investments)

Alternatieve beleggingen is de verzamelnaam van beleggingsmogelijkheden die gericht zijn op het behalen van een aantrekkelijke verhouding tussen rendement en risico en een beperkte samenhang laten zien met obligatie- en aandelenrendementen. Onder alternatieve beleggingen vallen commodities (grondstoffen), private equity en hedgefondsen.

Belegd vermogen

Dit is de totale waarde van de beleggingen van het fonds.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van twaalf dekkingsgraden van de laatste twaalf maanden.

Beschikbaar eigen vermogen

Dit betreft de Algemene reserve van het fonds. Het beschikbaar eigen vermogen is een onderdeel van het beschikbaar vermogen dat gebruikt wordt om de dekkingsgraad te berekenen.

Beschikbaar vermogen

Dit betreft de som van het totaal van de technische voorzieningen voor risico van het fonds en het beschikbaar eigen vermogen. Dit beschikbaar vermogen wordt gebruikt als teller in de breuk om de dekkingsgraad te berekenen.

CEM

CEM (Cost Effectiveness Measurement Inc.) is een Canadese organisatie die zich toelegt op het meten van kosteneffectiviteit door vergelijkingen te maken van de gegevens van organisaties met normgroepen.

Commodities

Grondstoffen. Dit kunnen grondstoffen van verschillende aard zijn, zoals olie, graan of (edel)metalen.

Deelnemer

Een deelnemer is iemand die pensioen opbouwt in de pensioenregeling van PPF APG.

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad is de verhouding tussen het beschikbaar vermogen en de pensioenverplichtingen. Deze wordt berekend volgens de regels van DNB. De hoogte van de marktrente speelt hierbij een grote rol. Een daling van de marktrente geeft een stijging van de verplichtingen van de toekomstige pensioenen. Bij een stijging van de marktrente dalen deze verplichtingen juist.

DNB

De Nederlandsche Bank.

ECB

De Europese Centrale Bank

Eonia-curve

De Eonia (Euro OverNight Index Average) is het eendaags-renteniveau voor het eurogebied. De Eonia is een rente die veel als referentierente gehanteerd wordt binnen de financiële wereld, bij de handel in derivaten. De Eonia wordt berekend aan de hand van de tarieven die banken rekenen voor eendaagse (overnight) leningen binnen het eurogebied, voor ongedekte leningen aan andere banken.

Financieel Toetsingskader (FTK)

Het Financieel Toetsingskader geeft regels over de wettelijke financiële verplichtingen van pensioenfondsen en is opgenomen in de Pensioenwet.

Gewezen deelnemer

Een gewezen deelnemer is iemand die geen pensioen meer opbouwt (maar geen pensioengerechtigde is) in de pensioenregeling van PPF APG, omdat hij of zij niet meer werkzaam is bij de APG Groep of gelieerde werkgevers, en de deelneming ook niet op een andere wijze heeft voortgezet. Een gewezen deelnemer behoudt wel het recht op de al opgebouwde pensioenaanspraken en ontvangt eventueel een toeslag.

Heritage-portefeuille

Dit zijn beleggingen die niet zijn ondergebracht in een FGR (Beleggingsfonds).

IP-A en IP-B

IP-A: de premie voor het invaliditeitspensioen tot aan het maximum dagloon

IP-B: de premie voor het invaliditeitspensioen boven het maximum dagloon

Marktrente

De marktrente is de rente zoals deze op een bepaald moment op de kapitaalmarkt en de geldmarkt geldt.

Minimaal vereist eigen vermogen (MVEV)

Dit betreft het minimaal vereist eigen vermogen conform de definitie hiervan in de Pensioenwet.

Pensioengrondslag

Het gedeelte van het loon dat de grondslag vormt voor de pensioenopbouw.

Pensioenverplichtingen

De pensioenverplichtingen van een pensioenfonds omvatten de huidige waarde van alle huidige en toekomstige pensioenuitbetalingen, gerekend van 'nu' tot het moment waarop de langstlevende pensioengerechtigde is overleden.

Om de huidige contante waarde van de pensioenverplichtingen te berekenen, gebruikt een pensioenfonds bepaalde grondslagen, zoals de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur en de

levensverwachting.

Performance

Dit is het behaalde resultaat van de beleggingsportefeuille.

PPF APG

Stichting Personeelspensioenfonds APG.

Premiegrondslag

Het gedeelte van het loon dat de grondslag vormt voor de premieberekening.

Private equity

Investerings in niet-beursgenoteerde ondernemingen.

Reële dekkingsgraad

Met ingang van 2015 rapporteert het fonds een reële dekkingsgraad. De reële dekkingsgraad wordt bepaald door de beleidsdekkingsgraad te delen door de TBI-grens, uitgaande van prijsinflatie. Een reële dekkingsgraad van 100 procent betekent dat het fonds de pensioenen naar verwachting in de toekomst volledig met de prijsinflatie kan verhogen.

Rekenrente

Fictief rendementpercentage dat het belegd vermogen in de toekomst wordt geacht op te brengen. Daarmee is rekenrente ook het discontopercentage dat gebruikt wordt om te berekenen hoeveel geld er nu moet zijn om verplichtingen voor toekomstige uitkeringen af te dekken.

Renterisico

Renterisico is het risico dat het financiële resultaat van een pensioenfonds wordt beïnvloed door schommelingen van het rentepercentage. Een daling van het rentepercentage heeft een negatief effect op het resultaat. Een stijging van het rentepercentage heeft een positief effect op het resultaat. Om te voorkomen dat een daling van het rentepercentage grote verliezen tot gevolg heeft, kunnen pensioenfondsen zich hiervoor verzekeren. Dit noemt men ook wel het afdekken van het renterisico.

Rentetermijnstructuur (RTS)

De rentetermijnstructuur (RTS) geeft het verband weer tussen enerzijds de looptijd van een vastrentende belegging en anderzijds de daarop te ontvangen marktrente. De pensioenverplichtingen van het fonds worden berekend op basis van de RTS van risicovrije vastrentende waarden.

Service Level Agreements (SLA)

Afspraken over het niveau van de te leveren dienstverlening tussen PPF APG en de opdrachtnemers.

Solvabiliteit

Verhouding tussen totale bezittingen en schulden.

Standaard 3402

Een rapport voor de certificering van de interne beheersing van de processen in de dienstverlenende organisaties.

Statuten

De grondregels van een instelling. In de statuten van het fonds is de interne structuur omschreven. Er zijn onder andere bepalingen over de bevoegdheden en verplichtingen van het bestuur opgenomen. Ook de wijze van benoeming van de bestuursleden is opgenomen.

SZW

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

TBI-grens

TBI staat voor toekomstbestendige indexatie. De TBI-grens is gelijk aan de dekkingsgraad waarboven de pensioenen, naar verwachting, volledig op basis van de ambitie van het fonds geïndexeerd kunnen worden.

Toeslag

Toeslag is de verhoging van opgebouwde pensioenaanspraken en ingegane pensioenuitkeringen. PPF APG past toeslag toe als de omstandigheden dat toelaten. Dit houdt in dat er geen recht is op toeslag. Het is niet zeker of en in hoeverre er in de aankomende jaren toeslag zal plaatsvinden. Het bestuur neemt hierover jaarlijks een beslissing. Er is geen structurele financiering voor toeslagverlening.

Ultimate Forward Rate (UFR)

De dekkingsgraad en de pensioenverplichtingen van het fonds worden berekend op basis van de rentetermijnstructuur die door DNB wordt bepaald. DNB maakt daarbij gebruik van de Ultimate Forward Rate (UFR). Het hanteren van de UFR houdt in dat voor ver in de toekomst liggende verplichtingen (vanaf twintig jaar) een rentecurve wordt gehanteerd die ten opzichte van de markt is aangepast. Deze rentecurve groeit toe naar de UFR. De hoogte van de UFR is afhankelijk van de gemiddelde rente van de afgelopen tien jaar.

Valutatermijncontract

Een termijncontract waarin twee partijen een verbintenis aangaan tot aankoop of verkoop van deviezen op een latere datum, tegen een koers die wordt vastgelegd bij het sluiten van het contract.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden zijn obligaties, onderhandse leningen en deposito's.

Vereist eigen vermogen

Dit betreft het Vereist eigen vermogen conform de definitie hiervan in de Pensioenwet.

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen (ook wel de pensioenverplichtingen) geeft de contante waarde weer van alle uitstaande pensioenverplichtingen van het fonds aan zijn (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Het is, met andere woorden, het volledige bedrag aan pensioenen dat het fonds nu en in de toekomst moet uitbetalen.

Waardeoverdracht

Het overdragen van de waarde van opgebouwde pensioenaanspraken of pensioenrechten van de ene naar de andere pensioenuitvoerder. Bij wijziging van werkgever bestaat een wettelijk recht op waardeoverdracht.

Bijlage 2

Bestuursleden per 31 december 2022 en (neven)functies

Bestuursleden per 31 december 2022:

Namens de werknemers:

- W. (Wim) van Manen (namens de pensioengerechtigden) (1949)
- L. (Lieke) van der Horst (namens de deelnemers) (1990)
- J. (John) Westerbrink (namens de pensioengerechtigden) (1956)
- Drs. P.J. (Pieter) Kasse AAG (namens de deelnemers) (1969)
- E. Toes (namens de deelnemers) (1986)

Namens de werkgevers:

- Drs. T. (Tinka) den Arend (1975)
- E. (Evelien) Sangers Msc, RA (1973)
- Drs. L.M.L. (Loes) Frehen AAG (1979)
- Drs. P.N. (Peter) Wijn (1958)
- Ing. A.A.M. (Ton) van Gemert RC RE CISA (1964)

Nevenfuncties

Lieke van der Horst

- Senior Portfolio Manager, Commodities
- Member of Editorial Board – Journal of Systematic Investing

Tinka den Arend

- Senior Strategisch beleidsmedewerker APG
- Secretaris landelijke werkgroep Economie Groen Links

Evelien Sangers

- Head of Investment Data & Reporting Services
- Bestuurslid Vereniging van Eigenaren Jardin Ceramique

Emile Toes

- Business Consultant – Beleid, Architectuur en Materie APG

John Westerbrink

- DGA Westerbrink B.V.
- DGA J.W. Management C B.V.
- Voorzitter Golf & Country Club Liemeer + bestuurder Stichting/holding en BV
- Secretaris Claimstichting Pensioen

Loes Frehen

- Actuaris Fondsbediening APG

Peter Wijn

- CIO – Managing Director Multi Asset APG Asset Management
- Adviseur Beleggingscommissie DAS Nederland
- Lid Editorial Board Netspar

Pieter Kasse

- Hoofd ALM APG Asset Management
- Extern adviseur beleggingscommissie PNO Media

Ton van Gemert

- Quality Assurance Officer APG Asset Management
- Corrector cases and theses – University of Tilburg

Wim van Manen

- Geen nevenfuncties

Bijlage 3

Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)

BIJLAGE IV

Model voor de periodieke informatieverstopping voor de financiële producten als bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, eerste alinea, van Verordening (EU) 2020/852

Product benaming: PPF APG Pensioenregeling

Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 45493006PQIQEICPYMJ31

Ecologische en/of sociale kenmerken (E/S kenmerken)

Had dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?

Ja

Nee

Er zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling gedaan:

___%

in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxononomie

in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxononomie

Er zijn duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan:

___%

Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken, en hoewel het geen duurzame beleggingen als doelstelling had, had het een minimumaandeel duurzame beleggingen van

___%

met een milieudoelstelling in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxononomie

met een milieudoelstelling in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxononomie

met een sociale doelstelling

Het product promootte E/S kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen

Duurzame belegging een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstig afbreuk doet aan milieu- of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De **EU Taxonomie** is een classificatie systeem, dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852, waarbij een lijst van **ecologisch duurzame economische activiteiten** is vastgesteld. In de verordening is geen lijst van sociale duurzame economische activiteiten vastgesteld. Duurzame beleggingen met een milieudoelstelling kunnen al dan niet in overeenstemming zijn met de Taxonomie.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

PPF APG heeft gedurende het afgelopen kalenderjaar 2022 (de referentieperiode) verschillende E/S kenmerken gepromoot in de pensioenregeling conform het Beleid Verantwoord Beleggen (BVB). In de referentieperiode is in de pensioenregeling geen duurzame belegging gedaan met een milieudoelstelling of een sociale doelstelling zoals bedoeld in de Taxonomie-verordening.

Hieronder volgt een beschrijving van hoe de pensioenregeling heeft voldaan aan de promotie van E/S kenmerken. Eventuele maatregelen die gedurende de referentieperiode zijn genomen en van invloed zijn op de promotie van E/S kenmerken in toekomstige referentieperiodes worden toegelicht onder de vraag; *Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische*

en/of sociale kenmerken? Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan aanpassing van beleid en engagementactiviteiten.

Uitsluiting controversiële activiteiten

Het uitsluitingsbeleid van PPF APG zorgt ervoor dat de portefeuille geen bedrijven of staatsobligaties van landen bevat welke in controversiële activiteiten betrokken zijn. Het gaat hier om de volgende activiteiten:

- Controversiële wapens;
- Tabak;
- Beleggingen in landen waarvoor een VN-/EU-wapenembargo geldt; en
- Bedrijven die omzet halen uit kolen (steenkool en bruinkool) voor de productie van elektriciteit.

Het belang in de bovenstaande activiteiten was voor 2022 nihil.

Beperken van klimaatverandering

Bij de aandelenbeleggingen wordt gewerkt met een carbon footprint reductietarget. Dit is een target gebaseerd op de baseline in 2015. Ten opzichte van deze baseline wordt een reductie nagestreefd van 40% voor 2025.

Voor de informatie ten aanzien van uitstoot van bedrijven wordt gebruik gemaakt van dataprovider Trucost. Bij de bestaande methode wordt gerapporteerd over het aandeel van PPF in het aandelenkapitaal van de ondernemingen vermenigvuldigd met het tonnage CO₂-emissie van de onderneming. Voor de Carbon Footprint wordt de totale CO₂-emissie gedeeld door het miljoen EUR geïnvesteerd in de betreffende ondernemingen.

Voor de vastgoedportefeuille wordt er gemanaged ten opzichte van het CRREM reductiepad. Daarbij wordt gestreefd naar een portefeuille welke beter gepositioneerd is dan het aangegeven CRREM reductiepad.

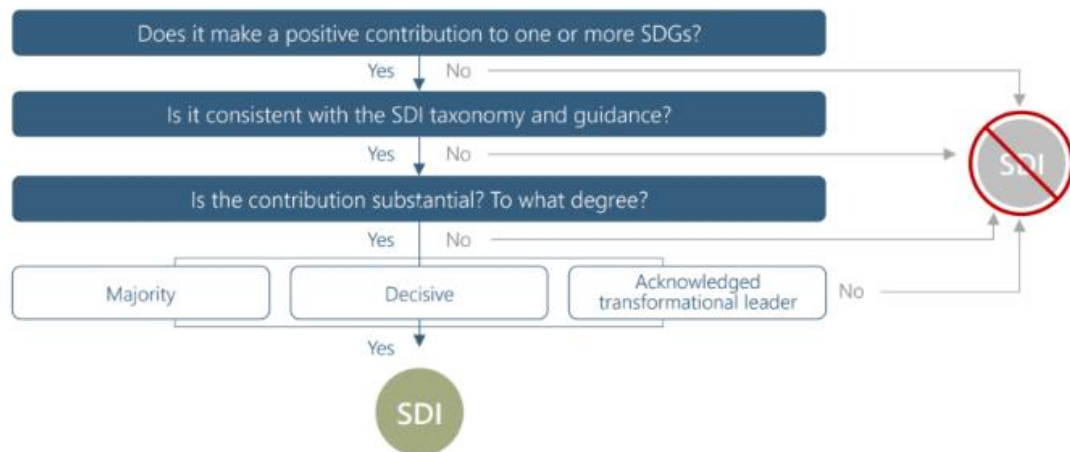
In de toekomst wordt de carbon footprint gemeten en gestuurd door middel van de enterprise value van ondernemingen. Hierdoor worden ook obligaties betrokken bij de reductiedoelstellingen.

Bijdragen aan de VN SDG's

Voor de gehele beleggingsportefeuille wordt een percentage van SDI's gemeten ten opzichte van de totale NAV (Net Asset Value). Het percentage van SDI's ten opzichte van de totale NAV van de portefeuille was per jaareinde 2022: **17.9%**.

Voor het investeren in een SDI worden altijd de risico/rendementsverwachtingen in overweging genomen. Als een SDI dezelfde risico/rendementsverhoudingen heeft als een onderneming zonder de betreffende SDI classificatie, dan geniet de SDI de voorkeur voor de niet-SDI investering. Middels deze afweging per beleggingsbeslissing wordt er gestreefd naar een zo hoog mogelijk percentage SDI's als onderdeel van de gehele portefeuille.

SDI investeringen zijn geclassificeerd op basis van SDI Taxonomy & Guidance. Dit kader is opgezet door APG in samenwerking met andere investeerders, waaronder de andere grote Nederlandse pensioenuitvoerder PGM. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de volgende SDI beslisboom:

“Majority” SDI’s worden vervolgens als 100% SDI gerekend, “Decisive” en “Acknowledged transformational leader” worden als 50% SDI gerekend. Dat houdt in dat of 100% of 50% van de marktwaarde van het belang als SDI wordt gerekend. Dit wordt vervolgens gebruikt om het percentage SDI’s als percentage van de totale investeringen te kunnen berekenen (NAV SDI’s / Totale NAV).

Insluitingsbeleid - Verantwoord ondernemen op het gebied van milieu, mensenrechten en goed bestuur

Beleggingen worden getoetst aan het insluitingsbeleid. Hierbij worden duurzaamheidskarakteristieken van beleggingen gemeten. Als deze karakteristieken niet op het gewenste niveau zijn, dan wordt er “engaged” met de betreffende partij. Door middel van engagement wordt de partij in de juiste richting gestuurd. Engagement duurt tot het moment dat de partij veranderd is van koers en in lijn is met de gewenste duurzaamheidskarakteristieken acteert. Het kan ook voorkomen dat het bedrijf niet in lijn met de duurzaamheidskarakteristieken handelt na engagement, dan vindt desinvestering van de belegging plaats.

Bedrijven worden binnen het insluitingsbeleid geclassificeerd als:

- Koploper;
- Achterblijver; of
- Belofte.

• Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?

Deze sectie moet in samenhang gelezen worden met de vorige vraag waarin een kwalitatieve beschrijving van de E/S kenmerken wordt verschaft. Op basis daarvan stellen wij de volgende beantwoordingstructuur voor:

#	Indicator	Resultaat rapportageperiode
	<i>Uitsluiting controversiële activiteiten</i>	
1	Geen belegging in bedrijven die betrokken zijn bij controversiële activiteiten (kernwapens, clusterbommen, landmijnen, chemische- en biologische wapens) referentiewaarde: 0	Geen beleggingen in portefeuille welke aan de hiernaast genoemde karakteristieken voldoen. Waarde voor 2022: 0 . We verwijzen voor de selectie en uitsluiting van de betreffende bedrijven naar het uitsluitingsbeleid.

Duurzaamheids-indicatoren meten hoe wordt voldaan aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

#	Indicator	Resultaat rapportageperiode
2	Geen belegging in bedrijven die tabaksproducten produceren referentiewaarde: 0	Geen beleggingen in portefeuille die aan de hiernaast genoemde karakteristieken voldoen. Waarde voor 2022: 0 . We verwijzen voor de selectie en uitsluiting van de betreffende bedrijven naar het uitsluitingsbeleid.
3	Geen beleggingen in landen waarvoor een VN-/EU-wapenembargo geldt referentiewaarde: 0	Geen beleggingen in portefeuille die aan de hiernaast genoemde karakteristieken voldoen. Waarde voor 2022: 0 . We verwijzen voor de selectie en uitsluiting van de betreffende bedrijven naar het uitsluitingsbeleid.
4	Geen beleggingen in staatsobligaties van overheden die burgersvrijheden en democratie ernstig beperken. referentiewaarde: 0	Geen beleggingen in portefeuille die aan de hiernaast genoemde karakteristieken voldoen. Waarde voor 2022: 0 . We verwijzen voor de selectie en uitsluiting van de betreffende bedrijven naar het uitsluitingsbeleid.
5	Geen beleggingen in bedrijven die omzet halen uit tabak referentiewaarde: 0	Geen beleggingen in portefeuille die aan de hiernaast genoemde karakteristieken voldoen. Waarde voor 2022: 0 . We verwijzen voor de selectie en uitsluiting van de betreffende bedrijven naar het uitsluitingsbeleid.
	<i>Beperken van klimaatverandering</i>	
6	CO ₂ -reductie van aandelenportefeuille 2025 (peiljaar 2015) referentiewaarde: Absoluut: [x] tCO ₂ e Relatief: [x] tCO ₂ e/ mln EUR	De totale reductie ten opzichte van het peiljaar is: -61.9% Additioneel betekent dit een carbon footprint voor de verschillende producten als volgt: • DME pool: 181.88 tCO₂e/ mln EUR • DME MinVol pool: 236.42 tCO₂e/ mln EUR • RI Index pool: 181.88 tCO₂e/ mln EUR • EME Pool: 424.14 tCO₂e/ mln EUR Het gaat hier om het aantal ton CO ₂ per miljoen EUR geïnvesteerd. Voor aandelen wordt dit gemeten naar het belang in de betreffende onderneming ¹ .
7	CO ₂ -reductie van vastgoedportefeuille (CRREM reductiepad) referentiewaarde: Beter presteren dan het CRREM reductiepad zoals opgenomen in de benchmark van het product.	De portefeuille voldoet aan het CRREM reductiepad, welke is opgenomen in de benchmark van het product.
	<i>Bijdragen aan de VN SDG's</i>	
8	Beleggen in bedrijven die bijdragen aan de VN SDG	Per jaareinde was het percentage SDI's ten opzichte van de totale NAV 17.5% .
	<i>Insluitingsbeleid - Verantwoord ondernemen op het gebied van milieu, mensenrechten en goed bestuur</i>	
9	Koplopers in de aandelen en obligatie portefeuille. Referentiewaarde: 100% van de beleggingen	Middels engagement en portefeuille management wordt een 100% koploper percentage nagestreefd voor de aandelen en obligatie portefeuille. Per jaareinde was het percentage: 62.5% . Met het percentage dat niet wordt geclassificeerd als koploper, wordt engaged.

¹ Als voorbeeld: we hebben een belang van 5% in bedrijf x. Dan wordt 5% van de totale uitstoot van bedrijf x meegenomen in de calculatie.

- ... en in vergelijking tot voorafgaande perioden?

2022 is het eerste jaar waarover op deze wijze verslag wordt gedaan deze vraag is derhalve niet van toepassing in deze referentieperiode.

- **Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?**

Vooralsnog heeft de pensioenregeling alleen E/S kenmerken en heeft geen minimum aandeel in duurzame beleggingen in het kader van SFDR vastgesteld, en ook geen ecologisch duurzame beleggingen. Om te bepalen of een belegging conform SFDR kwalificeert als een “duurzame beleggingen” moet een omvangrijk raamwerk worden opgebouwd, om voor iedere belegging vast te stellen of deze duurzaam is. Dit betekent dat voor iedere belegging moet worden vastgesteld of deze bijdraagt aan een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, daarnaast moet de belegging altijd in een onderneming zijn die praktijken van goed bestuur volgt en mag het geen ernstige afbreuk doen aan bepaalde andere milieudoelstellingen. In 2022 beschikte PPF APG nog niet over een dergelijk raamwerk om beleggingen als “duurzaam” conform SFDR te kwalificeren, maar heeft het wel stappen gezet om tot een dergelijk raamwerk te komen.

Hoe is rekening gehouden met de indicatoren voor ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Dit product heeft rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren, zoals gedefinieerd in de EU regelgeving. Dit betreft ecologische, sociale en werkgelegenheidszaken, eerbiediging van de mensenrechten, en bestrijding van corruptie en van omkoping.

Wij hebben het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers als leidraad gebruikt bij de selectie, engagement en monitoring van onze beleggingen. Hier staat beschreven hoe onze vermogensbeheerder dit doet. Wij verwachten van onze vermogensbeheerder dat zij de portefeuille screenen op de eventuele negatieve impact van beleggingen en vervolgens de meest ernstige impacts prioriteren (op basis van ernst, reikwijdte, onomkeerbaarheid en waarschijnlijkheid). Waar zinvol raadplegen wij externe experts en andere belanghebbenden voor aanvullend onderzoek en perspectief.

De belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggingsbeslissing en op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding van corruptie en omkoping.

Ecologische indicatoren voor ongunstige effecten op de duurzaamheidsfactoren				
Indicator	Parameter	Toelichting	Beleggings-categorie	Uitkomst
PAI 1	Broeikasgas (BKG)-emissies	Scope 1-BKG-emissies	Aandelen en obligaties	De gemiddelde uitstoot voor de aandelen / obligatie portefeuille per 2022 was: 36.932 Ton BKG emissies. Het getal is gemeten op basis van de enterprise value van de onderneming.
		Scope 2-BKG-emissies		

Ecologische indicatoren voor ongunstige effecten op de duurzaamheidsfactoren					
Indicator	Parameter		Toelichting	Beleggings-categorie	Uitkomst
PAI 2	CO ₂ -voetafdruk	CO ₂ -voetafdruk	Op basis van onze CO ₂ -voetafdruk-doelstelling ² meten we hoeveel koolstof wordt uitgestoten door bedrijven waarin dit product investeert en hoeveel hiervan aan deze bedrijven kan worden toegeschreven.	Aandelen en obligaties	De gemiddelde CO ₂ -voetafdruk over 2022 was: 55.7 Ton/mln EUR voor de aandelenportefeuille (ontwikkelde en opkomende markten) samen met de obligatie portefeuille. Het getal is gemeten op basis van de enterprise value van de onderneming.
PAI 4	Blootstelling aan onderneming en actief in de sector fossiele brandstoffen	Aandeel beleggingen in ondernemingen actief in de sector fossiele brandstoffen	Een aantal bedrijven die actief zijn in de fossiele brandstofsector zal worden verkocht op basis van het insluitingsbeleid. Het gaat om energie- en nutsbedrijven die volgens ons achterlopen op het gebied van klimaatverandering. Deze bedrijven zullen worden afgestoten.	Aandelen en obligaties	De blootstelling aan bedrijven actief in de fossiele brandstofsector was gemiddeld (gemiddelde vier kwartalen) voor het jaar: EUR 15,897,717. De fossiele brandstofsector is als volgt gedefinieerd: • Bedrijven welke meer dan 1% van de omzet uit productie of exploratie van fossiele brandstoffen halen; • Bedrijven welke meer dan 20% van de omzet halen uit de fossiele brandstoffen waarde keten. Sommige bedrijven worden uitgesloten uit de bovenstaande definitie en dat zijn de volgende bedrijven: • Meerderheids-SDI's op basis van SDG 7 & 13; • Het bedrijf betreft een utiliteit; • Het bedrijf heeft een "1.5 graden" SBTi korte termijn target; Het bedrijf heeft een "1.5 graden" TPI CO₂ resultaat doel en heeft een TPI Management Quality score van 3 of 4.

² Voor meer informatie over onze voetafdruk doelstellingen, zie ons VB-beleid.

Sociale indicatoren voor ongunstige effecten op de duurzaamheidsfactoren					
Indicator	Parameter		Toelichting	Beleggings-categorie	Uitkomst
PAI 10	Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)	Aandeel beleggingen in ondernemingen die betrokken zijn geweest bij schendingen van de beginstelen van het VN Global Compact of van de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen	Op basis van het insluitingsbeleid kunnen wij alleen beleggen in bedrijven die betrokken zijn bij schendingen van de UNGC-principes of OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen als we ook met deze bedrijven een engagement zijn gestart.	Aandelen en bedrijfsobligaties	In totaal handelen er 77 ondernemingen niet in lijn met de VN Global Compact of de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).
PAI 13	Genderdiversiteit raad van bestuur	Gemiddelde verhouding tussen aantal vrouwelijke en mannelijke leden in de raad van bestuur van ondernemingen waarin is belegd, uitgedrukt als percentage van alle leden in de raad van bestuur	Genderdiversiteit in het bestuur wordt aangepakt via het Stewardshipbeleid en het stembeleid. De gemiddelde verhouding tussen vrouwelijke en mannelijke bestuursleden in bedrijven waarin is belegd van dit product wordt behandeld in ons stemgedrag dat is gebaseerd op onze verwachtingen rond de samenstelling en diversiteit van de raad van bestuur.	Aandelen en bedrijfsobligaties	Bij de aandelenbeleggingen is een aantal stemmen uitgebracht om de genderdiversiteit in de raad van bestuur van bedrijven te verbeteren. Het aantal stemmen was gekoppeld aan de volgende drie aandelenproducten: DME pool: 608 EME pool: 535
PAI 14	Blootstelling aan controversiële wapens (antipersoonsmijnen, clustermunitie, chemische wapens en biologische wapens)	Aandeel beleggingen in ondernemingen die zijn betrokken bij de productie of verkoop van controversiële wapens	Conform ons uitsluitingsbeleid beleggen wij niet in controversiële wapens.	Alle relevante beleggings-categorieën	Op basis van ons uitsluitingsbeleid zijn 57 beleggingen uitgesloten die betrokken zijn bij de productie of verkoop van controversiële wapens.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

De lijst bevat de beleggingen die tijdens de referentieperiode **het grootste deel uitmaken van de beleggingen** van het financiële product.

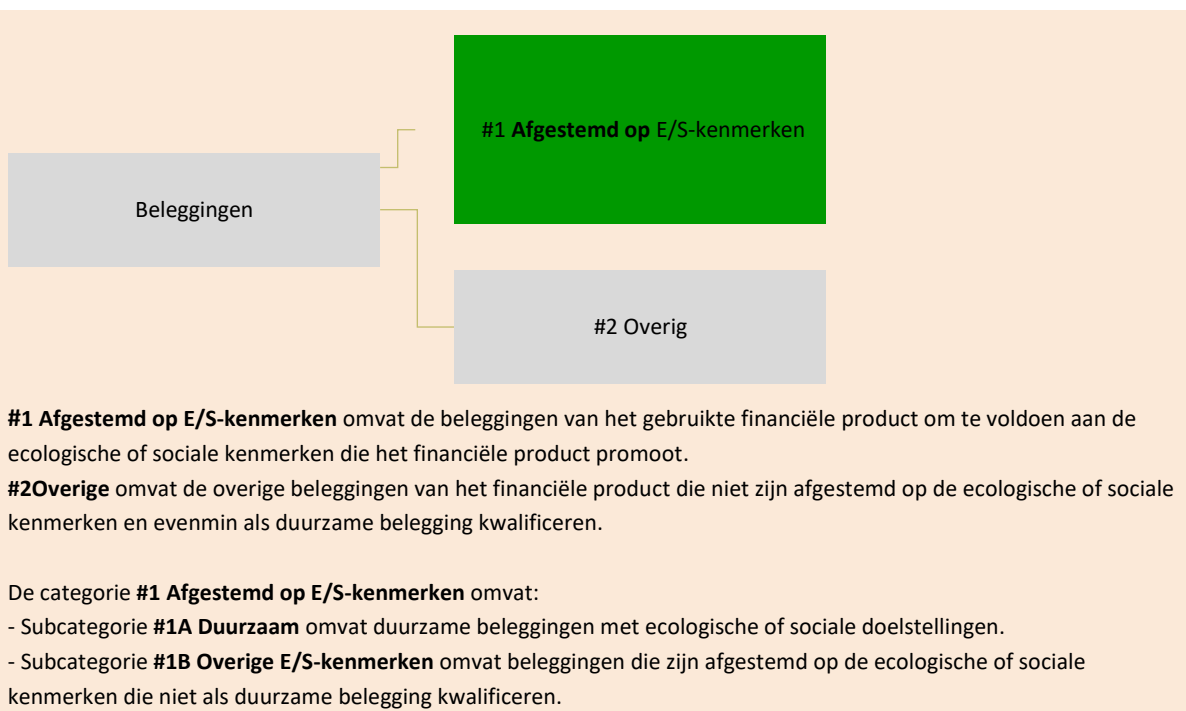
Nr.	Grootste beleggingen	Sector	% activa	Land
1	French Republic	Overheid	3.72%	Frankrijk
2	Federal Republic of Germany	Overheid	1.82%	Duitsland
3	United States of America	Overheid	1.80%	U.S.
4	Italian Republic	Overheid	1.78%	Italië
5	Kingdom of Spain	Overheid	0.91%	Spanje
6	Fannie Mae or Freddie Max	Securitized	0.78%	U.S.
7	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	Overheid	0.73%	V.K.
8	Federal National Mortgage Association	Overheid	0.70%	U.S.
9	Kingdom of Belgium	Overheid	0.52%	België
10	Van Baerlestraat 33a, Amsterdam_PT	Retail	0.52%	Nederland
11	Government National Mortgage Association	Securitized	0.49%	U.S.
12	Apple Inc	Informatietechnologie	0.45%	U.S.
13	Kingdom of The Netherlands	Overheid	0.43%	Nederland
14	Microsoft Corp	Informatietechnologie	0.42%	U.S.
15	Taiwan Semiconductor Manufacturing Co Ltd	Informatietechnologie	0.30%	Taiwan

Wat was het aandeel duurzaamheids-gerelateerde beleggingen?

- **Hoe zag de activa-allocatie eruit?**

Activa allocatie beschrijft het aandeel van investeringen in specifieke activa.

De beleggingen van PPF APG zijn als volgt opgebouwd:

- Beleggingen die E/S karakteristieken promoten: **88%**
- Overige: **12%**

Building block	Building block naam	E/S karakteristiek (gemiddeld)	Gewogen E/S karakteristiek
COM	Commodities	0%	0%
EMD	Emerging Market Debt	100%	4%
EQD	Aandelen Ontwikkelde Markten	99%	20%
EQE	Aandelen Opkomende Markten	100%	7%
FIC	Credits	97%	20%
FIT	Staatsobligaties	100%	14%
ILD	Index Linked Debt	100%	8%
INF	Infrastructuur	61%	3%
OVL	Overlay	0%	0%
PEQ	Private Equity	38%	4%
RE	Vastgoed	67%	7%
Total		69%	88%

• **In welke economische sectoren werd belegd?**

Sector	Gewicht
Basismaterialen	2%
Dagelijkse goederen	3%
Energie	4%
Financiële Instellingen	20%
Gezondheidszorg	4%
Industriële bedrijven	4%
Informatietechnologie	9%
Luxe goederen	5%
Nutsbedrijven	2%
Overheid	27%
Securitized	5%
Telecommunicatie	3%
Transport	2%
Vastgoed	10%

Sectoren zoals bovenstaand benoemd zijn gebaseerd op GICS met daarbij de toevoeging van “Overig”, voor beleggingen welke niet volgens GICS geassocieerd kunnen worden.

In welke mate waren de duurzame beleggingen met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

PPF APG heeft in de pensioenregeling gedurende de referentieperiode 0% duurzame beleggingen gedaan met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-Taxonomie.

Welke beleggingen zijn opgenomen in “#2 Overige”? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

Voor deze pensioenregeling zijn de volgende beleggingen opgenomen in #2 Overige:

- Geldmarktinstrumenten;
- Derivaten;
- ETF's; en
- Hedge Funds.

Daarnaast nog een gedeelte van de beleggingen in:

- Real Estate; en
- Credits.

Voor de beleggingen die behoren tot #2 Overig gelden geen ecologische en/of sociale waarborgen. Deze beleggingen betreffen onder andere derivaten en liquide middelen die uitsluitend gebruikt worden voor efficiënt portefeuillebeheer en voor het beperken van risico's in overeenstemming met de Pensioenwet. Voor #2 Overige bestaan er geen ecologische of sociale minimumwaarborgen.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken?

In 2022 heeft PPF APG het Beleid Verantwoord Beleggen verder aangescherpt. Dit betreft aanscherping van het uitsluitingsbeleid voor staatsobligaties en een nieuwe doelstelling voor de afname van de CO₂-voetafdruk van aandelen en bedrijfsobligaties in 2030. Uit eerder onderzoek (2021) blijkt dat een meerderheid van de deelnemers van PPF APG een ambitieus beleid voor verantwoord beleggen verwacht.

Beleggen in koplopers en beloften

PPF APG houdt bij elke beleggingsbeslissing rekening met rendement, risico, kosten én duurzaamheid. De omgang van bedrijven met milieu, maatschappij en goed bestuur wordt ook wel ESG (environment, social, governance) genoemd.

Bij beleggingen in aandelen en bedrijfsobligaties, noemen we bedrijven die voldoen aan onze ESG-vereisten Koplopers. Bedrijven die niet aan onze vereisten voldoen, noemen we Achterblijvers. Hierin kan alleen worden belegd als er perspectief is op verbetering. Onze vermogensbeheerder APG gaat dan met het bedrijf in gesprek over de verbeteringen die we verwachten en op welke termijn. Bedrijven waarmee zo'n verbetertraject (engagement) loopt, noemen we Beloften. Ook bij alle andere beleggingen, bijvoorbeeld in vastgoed en infrastructuur, worden ESG-vereisten meegenomen in de beleggingsbeslissingen.

Beleggingen die bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen

PPF APG vindt het belangrijk om met haar beleggingen bij te dragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's: Sustainable Development Goals). Deze doelen zijn in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties en richten zich op een betere wereld. Voorbeelden zijn goed onderwijs, betaalbare en duurzame energie en duurzame steden en gemeenschappen. Onze uitvoerder heeft een instrument ontwikkeld om vast te stellen of een belegging bijdraagt aan het realiseren van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen. Beleggingen die hieraan bijdragen, noemen we Sustainable Development Investments (SDI's)³.

PPF wil een steentje bij dragen aan het behalen van de duurzame ontwikkelingsdoelen in 2030 door een groei in deze beleggingen te realiseren. We willen vooral meer beleggen in SDG-7 (Betaalbare en duurzame energie), SDG-11 (Duurzame steden en gemeenschappen) en SDG-13 (Klimaatactie). Tegelijkertijd moeten deze beleggingen – net als alle andere beleggingen – voldoen aan onze eisen op het gebied van risico, rendement en kosten. In het Verslag Verantwoord Beleggen rapporteert PPF APG over het totale vermogen belegd in SDIs.

³ Met Sustainable Development Investments worden niet 'duurzame beleggingen' bedoeld als onder de definitie van SFDR.

Uitsluiten van beleggingen

Bepaalde beleggingen sluit PPF APG bij voorbaat uit. We beleggen niet in bedrijven die betrokken zijn bij de productie van tabak, (belangrijke onderdelen van) kernwapens of wapens die verboden zijn volgens internationale verdragen. waarbij Nederland is aangesloten (antipersoon-landmijnen, clustermunitie, biologische en chemische wapens). Ook beleggen we niet in staatsobligaties van landen waartegen de Europese Unie of de VN-Veiligheidsraad een bindend wapenembargo heeft ingesteld, of staatsobligaties van overheden die burgervrijheden en democratie ernstig beperken. De lijst met uitgesloten bedrijven en staatsobligaties staat op onze website.

Klimaatverandering

Klimaatverandering heeft grote impact op milieu en mens en brengt risico's en kansen met zich mee voor onze beleggingen. Onze deelnemers geven bovendien aan dat zij het tegengaan van klimaatverandering en het bijdragen aan de energietransitie heel belangrijk vinden. PPF APF streeft er daarom naar de beleggingsportefeuille in lijn te brengen met het internationale Klimaatakkoord van Parijs. We willen tijdig inspelen op klimaatrisico's en -kansen in de beleggingsportefeuille. Van de bedrijven waarin we beleggen, verwachten we dat ze goed zicht hebben op de risico's en kansen die voortkomen uit klimaatverandering. Bedrijven die veel CO₂ uitstoten, vragen we maatregelen te nemen om de uitstoot te beperken. PPF APG wil de CO₂-voetafdruk van de beleggingsportefeuille verminderen in lijn met de doelen van het Klimaatakkoord van Parijs. In 2022 was de CO₂-voetafdruk van de aandelenportefeuille 61.9 procent lager dan in 2015.

In 2022 maakte PPF APG een nieuwe, aangescherpte doelstelling bekend voor 2030: een vermindering van de CO₂-voetafdruk voor aandelen én bedrijfsobligaties met 50 procent ten opzichte van 2019.

In 2022 had PPF APG €229 miljoen belegd in SDIs waarvan €167 miljoen belegd in SDG-7 (Betaalbare en duurzame energie), SDG-11 (Duurzame steden en gemeenschappen) en SDG-13 (Klimaatactie). Wij hebben de ambitie om meer te beleggen in klimaatoplossingen.

Uitoefenen aandeelhoudersrechten

PPF APG wil als aandeelhouder haar stem laten horen bij de bedrijven waarin we beleggen. De inhoudelijke uitvoering, dat wil zeggen het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen, laten we over aan onze vermogensbeheerder.

In 2022 heeft APG voor ons gestemd op ruim 4.000 aandeelhoudersvergaderingen. We stemden tegen 49 procent van de beloningsvoorstellen. Dat deden we bijvoorbeeld als de variabele beloning niet passend is voor de geleverde prestatie of de prestatiecriteria onduidelijk zijn. Of omdat de variabele beloning niet deels was gekoppeld aan duurzame doelstellingen. Na afloop maken we op onze website bekend hoe we hebben gestemd.

BIJLAGE IV

Model voor de periodieke informatieverstopping voor de financiële producten als bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, eerste alinea, van Verordening (EU) 2020/852

Product benaming: PPF APG Nettopensioenregeling
Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 45493006PQIQEICPYMJ31

Ecologische en/of sociale kenmerken (E/S kenmerken)

Had dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?

Ja

Nee

Er zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling gedaan: ___%

in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

Er zijn duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan: ___%

Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken, en hoewel het geen duurzame beleggingen als doelstelling had, had het een minimaal aandeel duurzame beleggingen van ___%

met een milieudoelstelling in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

met een milieudoelstelling in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

met een sociale doelstelling

Het product promootte E/S kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen

Duurzame belegging een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstig afbreuk doet aan milieu- of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De EU Taxonomie is een classificatie systeem, dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852, waarbij een lijst van ecologisch duurzame economische activiteiten is vastgesteld. In de verordening is geen lijst van sociale duurzame economische activiteiten vastgesteld. Duurzame beleggingen met een milieudoelstelling kunnen al dan niet in overeenstemming zijn met de Taxonomie.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

PPF APG heeft gedurende het afgelopen kalenderjaar verschillende E/S kenmerken gepromoot in de pensioenregeling conform het Beleid Verantwoord Beleggen (BVB). In de referentieperiode is in de pensioenregeling geen duurzame belegging gedaan met een milieudoelstelling of een sociale doelstelling zoals bedoeld in de Taxonomie-verordening.

Hieronder volgt een beschrijving van hoe de pensioenregeling heeft voldaan aan de promotie van E/S kenmerken. Eventuele maatregelen die gedurende de referentieperiode zijn genomen en van invloed zijn op de promotie van E/S kenmerken in toekomstige referentieperiodes worden toegelicht onder de vraag; *Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische*

en/of sociale kenmerken? Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan aanpassing van beleid en engagementactiviteiten.

Uitsluiting controversiële activiteiten

Het uitsluitingsbeleid van PPF APG zorgt ervoor dat de portefeuille geen bedrijven of staatsobligaties van landen bevat welke in controversiële activiteiten betrokken zijn. Het gaat hier om de volgende activiteiten:

- Controversiële wapens;
- Tabak;
- Beleggingen in landen waarvoor een VN-/EU-wapenembargo geldt; en
- Bedrijven die omzet halen uit kolen (steenkool en bruinkool) voor de productie van elektriciteit.

Het belang in de bovenstaande activiteiten was voor 2022 nihil.

Beperken van klimaatverandering

Bij de aandelenbeleggingen wordt gewerkt met een carbon footprint reductie target. Dit is een target gebaseerd op de baseline in 2015. Ten opzichte van deze baseline wordt een reductie nagestreefd van 40% voor 2025.

Voor de informatie ten aanzien van uitstoot van bedrijven wordt gebruik gemaakt van dataprovider Trucost. Bij de bestaande methode wordt gerapporteerd over het aandeel van PPF in het aandelenkapitaal van de ondernemingen vermenigvuldigd met het tonnage CO₂-emissie van de onderneming. Voor de Carbon Footprint wordt de totale CO₂-emissie gedeeld door het miljoen EUR geïnvesteerd in de betreffende ondernemingen.

Voor de vastgoedportefeuille wordt er gemanaged ten opzichte van het CRREM reductiepad. Daarbij wordt gestreefd naar een portefeuille welke beter gepositioneerd is dan het aangegeven CRREM reductiepad.

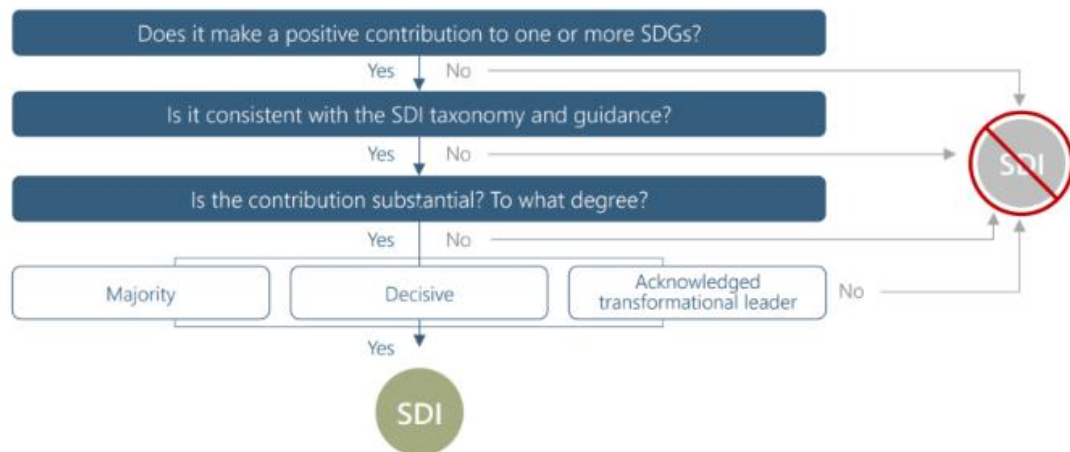
In de toekomst wordt de carbon footprint gemeten en gestuurd door middel van de enterprise value van ondernemingen. Hierdoor worden ook obligaties betrokken bij de reductiedoelstellingen.

Bijdragen aan de VN SDG's

Voor de gehele beleggingsportefeuille wordt een percentage van SDI's gemeten ten opzichte van de totale NAV (Net Asset Value). Het percentage van SDI's ten opzichte van de totale NAV van de portefeuille was per jaareinde 2022: **17.4%**.

Voor het investeren in een SDI worden altijd de risico/rendementsverwachtingen in overweging genomen. Als een SDI dezelfde risico/rendementsverhoudingen heeft als een onderneming zonder de betreffende SDI classificatie, dan geniet de SDI de voorkeur voor de niet-SDI investering. Middels deze afweging per beleggingsbeslissing wordt er gestreefd naar een zo hoog mogelijk percentage SDI's als onderdeel van de gehele portefeuille.

SDI investeringen zijn geclassificeerd op basis van SDI Taxonomy & Guidance. Dit kader is opgezet door APG in samenwerking met andere investeerders, waaronder de andere grote Nederlandse pensioenuitvoerder PGGM. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de volgende SDI beslisboom:

“Majority” SDI’s worden vervolgens als 100% SDI gerekend, “Decisive” en “Acknowledged transformational leader” worden als 50% SDI gerekend. Dat houdt in dat of 100% of 50% van de marktwaarde van het belang als SDI wordt gerekend. Dit wordt vervolgens gebruikt om het percentage SDI’s als percentage van de totale investeringen te kunnen berekenen (NAV SDI’s / Totale NAV).

Insluitingsbeleid – Verantwoord ondernemen op het gebied van milieu, mensenrechten en goed bestuur

Beleggingen worden getoetst aan het insluitingsbeleid. Hierbij worden duurzaamheidskarakteristieken van beleggingen gemeten. Als deze karakteristieken niet op het gewenste niveau zijn, dan wordt er “engaged” met de betreffende partij. Door middel van engagement wordt de partij in de juiste richting gestuurd. Engagement duurt tot het moment dat de partij veranderd is van koers en in lijn is met de gewenste duurzaamheidskarakteristieken acteert. Het kan ook voorkomen dat het bedrijf niet in lijn met de duurzaamheidskarakteristieken handelt na engagement, dan vindt desinvestering van de belegging plaats.

Bedrijven worden binnen het insluitingsbeleid geclassificeerd als:

- Koploper;
- Achterblijver; of
- Belofte.

• **Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?**

Deze sectie moet in samenhang gelezen worden met de vorige vraag waarin een kwalitatieve beschrijving van de E/S kenmerken wordt verschaft. Op basis daarvan stellen wij de volgende beantwoordingstructuur voor:

#	Indicator	Resultaat rapportageperiode
	<i>Uitsluiting controversiële activiteiten</i>	
1	Geen belegging in bedrijven die betrokken zijn bij controversiële activiteiten (kernwapens, clusterbommen, landmijnen, chemische- en biologische wapens) referentiewaarde: 0	Geen beleggingen in portefeuille welke aan hiernaast genoemde karakteristieken voldoen. Waarde voor 2022: 0 . We verwijzen voor de selectie en uitsluiting van de betreffende bedrijven naar het uitsluitingsbeleid.

Duurzaamheids-indicatoren meten hoe de milieu- of sociale kenmerken die door het financiële product worden gepromoot, worden bereikt.

#	Indicator	Resultaat rapportageperiode
2	Geen belegging in bedrijven die tabaksproducten produceren referentiewaarde: 0	Geen beleggingen in portefeuille welke aan hiernaast genoemde karakteristieken voldoen. Waarde voor 2022: 0 . We verwijzen voor de selectie en uitsluiting van de betreffende bedrijven naar het uitsluitingsbeleid.
3	Geen beleggingen in landen waarvoor een VN-/EU-wapenembargo geldt referentiewaarde: 0	Geen beleggingen in portefeuille welke aan hiernaast genoemde karakteristieken voldoen. Waarde voor 2022: 0 . We verwijzen voor de selectie en uitsluiting van de betreffende bedrijven naar het uitsluitingsbeleid.
4	Geen beleggingen in staatsobligaties van overheden die burgervrijheden en democratie ernstig beperken. referentiewaarde: 0	Geen beleggingen in portefeuille welke aan hiernaast genoemde karakteristieken voldoen. Waarde voor 2022: 0 . We verwijzen voor de selectie en uitsluiting van de betreffende bedrijven naar het uitsluitingsbeleid.
5	Geen beleggingen in bedrijven die omzet halen uit tabak referentiewaarde: 0	Geen beleggingen in portefeuille welke aan hiernaast genoemde karakteristieken voldoen. Waarde voor 2022: 0 . We verwijzen voor de selectie en uitsluiting van de betreffende bedrijven naar het uitsluitingsbeleid.
	<i>Beperken van klimaatverandering</i>	
6	CO ₂ -reductie van aandelenportefeuille 2030 (peiljaar 2019) referentiewaarde: Absoluut: [x] tCO ₂ e Relatief: [x] tCO ₂ e/ mln EUR	De totale reductie ten opzichte van het peiljaar is: -56.0% Additioneel betekent dit een carbon footprint voor de verschillende producten als volgt: • DME pool: 181.88 tCO₂e/ mln EUR • EME Pool: 424.14 tCO₂e/ mln EUR Het gaat hier om het aantal ton CO ₂ per miljoen EUR geïnvesteerd. Voor aandelen wordt dit gemeten naar het belang in de betreffende onderneming ¹ .
7	CO ₂ -reductie van vastgoedportefeuille (CRREM reductiepad) referentiewaarde: Beter presteren dan het CRREM reductiepad zoals opgenomen in de benchmark van het product.	De portefeuille voldoet aan het CRREM reductiepad, welke is opgenomen in de benchmark van het product.
	<i>Bijdragen aan de VN SDG's</i>	
8	Beleggen in bedrijven die bijdragen aan de VN SDG Referentiewaarde: beleggingen/AuM portefeuille naar SDG's #7, #8, #11, #12 en #13	Per jaareinde was het percentage SDI's ten opzichte van de totale NAV 17.3% .
	<i>Insluitingsbeleid - Verantwoord ondernemen op het gebied van milieu, mensenrechten en goed bestuur</i>	
9	Koplopers in de aandelen en obligatie portefeuille. Referentiewaarde: 100% van de beleggingen	Middels engagement en portefeuille management wordt een 100% koploper percentage nagestreefd voor de aandelen en obligatie portefeuille. Per jaareinde was het percentage: 79.8% . Met het percentage dat niet wordt geclassificeerd als koploper, wordt engaged.

• **... en in vergelijking tot voorafgaande perioden?**

2022 is het eerste jaar waarover op deze wijze verslag wordt gedaan deze vraag is derhalve niet van toepassing in deze referentieperiode.

¹ Als voorbeeld: we hebben een belang van 5% in bedrijf x. Dan wordt 5% van de totale uitstoot van bedrijf x meegenomen in de calculatie.

- **Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?**

Vooralsnog heeft de pensioenregeling alleen E/S kenmerken en heeft geen minimum aandeel in duurzame beleggingen in het kader van SFDR vastgesteld, en ook geen ecologisch duurzame beleggingen. Om te bepalen of een belegging conform SFDR kwalificeert als een "duurzame beleggingen" moet een omvangrijk raamwerk worden opgebouwd, om voor iedere belegging vast te stellen of deze duurzaam is. Dit betekent dat voor iedere belegging moet worden vastgesteld of deze bijdraagt aan een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, daarnaast moet de belegging altijd in een onderneming zijn die praktijken van goed bestuur volgt en mag het geen ernstige afbreuk doen aan bepaalde andere milieudoelstellingen. In 2022 beschikte PPF APG nog niet over een dergelijk raamwerk om beleggingen als "duurzaam" conform SFDR te kwalificeren, maar heeft het wel stappen gezet om tot een dergelijk raamwerk te komen.

Hoe is rekening gehouden met de indicatoren voor ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Dit product heeft rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren, zoals gedefinieerd in de EU regelgeving. Dit betreft ecologische, sociale en werkgelegenheidszaken, eerbiediging van de mensenrechten, en bestrijding van corruptie en van omkoping.

Wij hebben het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers als leidraad gebruikt bij de selectie, engagement en monitoring van onze beleggingen. Hier staat beschreven hoe onze vermogensbeheerder dit doet. Wij verwachten van onze vermogensbeheerder dat zij de portefeuille screenen op de eventuele negatieve impact van beleggingen en vervolgens de meest ernstige impacts prioriteren (op basis van ernst, reikwijdte, onomkeerbaarheid en waarschijnlijkheid). Waar zinvol raadplegen wij externe experts en andere belanghebbenden voor aanvullend onderzoek en perspectief.

Ecologische indicatoren voor ongunstige effecten op de duurzaamheidsfactoren					
Indicator	Parameter		Toelichting	Beleggings-categorie	Uitkomst
PAI 1	Broeikasgas (BKG)-emissies	Scope 1-BKG-emissies	Scope 1 en 2 emissies van de beleggingen worden gemeten en gemonitord. Scope 3 emissies worden niet gemeten.	Aandelen en obligaties	De gemiddelde uitstoot voor de aandelen / obligatie portefeuille per 2022 was: 35 Ton BKG emissies. Het getal is gemeten op basis van de enterprise value van de onderneming.
		Scope 2-BKG-emissies			

De belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding van corruptie en omkoping.

Ecologische indicatoren voor ongunstige effecten op de duurzaamheidsfactoren					
Indicator	Parameter		Toelichting	Beleggings-categorie	Uitkomst
PAI 2	CO ₂ -voetafdruk	CO ₂ -voetafdruk	Op basis van onze CO ₂ -voetafdrukdoelstelling ² , meten we hoeveel koolstof wordt uitgestoten door bedrijven waarin dit product investeert en hoeveel hiervan aan deze bedrijven kan worden toegeschreven.	Aandelen en obligaties	De gemiddelde CO ₂ -voetafdruk over 2022 was: 51.3 Ton/mln EUR voor de aandelenportefeuille (ontwikkelde en opkomende markten) samen met de obligatie portefeuille. Het getal is gemeten op basis van de enterprise value van de onderneming.
PAI 4	Blootstelling aan onderneming en actief in de sector fossiele brandstoffen	Aandeel beleggingen in onderneming en actief in de sector fossiele brandstoffen	Een aantal bedrijven die actief zijn in de fossiele brandstofsector zal worden verkocht op basis van het insluitingsbeleid. Het gaat om energie- en nutsbedrijven die volgens ons achterlopen op het gebied van klimaatverandering. Deze bedrijven zullen worden afgestoten.	Aandelen en obligaties	De blootstelling aan bedrijven actief in de fossiele brandstofsector was gemiddeld (gemiddelde vier kwartalen) voor het jaar: EUR 22,170. De fossiele brandstofsector is als volgt gedefinieerd: • Bedrijven die meer dan 1% van de omzet uit productie of exploratie van fossiele brandstoffen halen; • Bedrijven die meer dan 20% van de omzet halen uit de fossiele brandstoffen waarde keten. Sommige bedrijven worden uitgesloten uit de bovenstaande definitie en dat zijn de volgende bedrijven: • Meerderheids SDI's op basis van SDG 7 & 13; • Het bedrijf betreft een utiliteit; • Het bedrijf heeft een "1.5 graden" SBTi korte termijn target; Het bedrijf heeft een "1.5 graden" TPI CO₂ resultaat doel en heeft een TPI Management Quality score van 3 of 4.

² Voor meer informatie over onze voetafdruk doelstellingen, zie ons VB-beleid.

Sociale indicatoren voor ongunstige effecten op de duurzaamheidsfactoren					
Indicator	Parameter		Toelichting	Beleggings-categorie	Uitkomst
PAI 10	Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multi-nationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)	Aandeel beleggingen in ondernemingen die betrokken zijn geweest bij schendingen van de beginstelen van het VN Global Compact of van de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen	Op basis van het insluitingsbeleid kunnen wij alleen beleggen in bedrijven die betrokken zijn bij schendingen van de UNGC-principes of OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen als we ook met deze bedrijven een engagement zijn gestart.	Aandelen en bedrijfsobligaties	In totaal handelen er 77 ondernemingen niet in lijn met de VN Global Compact of de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).
PAI 13	Genderdiversiteit raad van bestuur	Gemiddelde verhouding tussen aantal vrouwelijke en mannelijke leden in de raad van bestuur van ondernemingen waarin is belegd, uitgedrukt als percentage van alle leden in de raad van bestuur	Genderdiversiteit in het bestuur wordt aangepakt via het Stewardshipbeleid en het stembeleid. De gemiddelde verhouding tussen vrouwelijke en mannelijke bestuursleden in bedrijven waarin is belegd van dit product wordt behandeld in ons stemgedrag dat is gebaseerd op onze verwachtingen rond de samenstelling en diversiteit van de raad van bestuur	Aandelen en bedrijfsobligaties	Bij de aandelenbeleggingen is een aantal stemmen uitgebracht om de genderdiversiteit in de raad van bestuur van bedrijven te verbeteren. Het aantal stemmen was gekoppeld aan de volgende drie aandelenproducten: DME pool: 608 EME pool: 535
PAI 14	Blootstelling aan controversiële wapens (antipersoonsmijnen, clustermunitie, chemische wapens en biologische wapens)	Aandeel beleggingen in ondernemingen die zijn betrokken bij de productie of verkoop van controversiële wapens	Conform ons uitsluitingsbeleid beleggen wij niet in controversiële wapens.	Alle relevante beleggings-categorieën	Op basis van ons uitsluitingsbeleid zijn 57 beleggingen uitgesloten die betrokken zijn bij de productie of verkoop van controversiële wapens.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

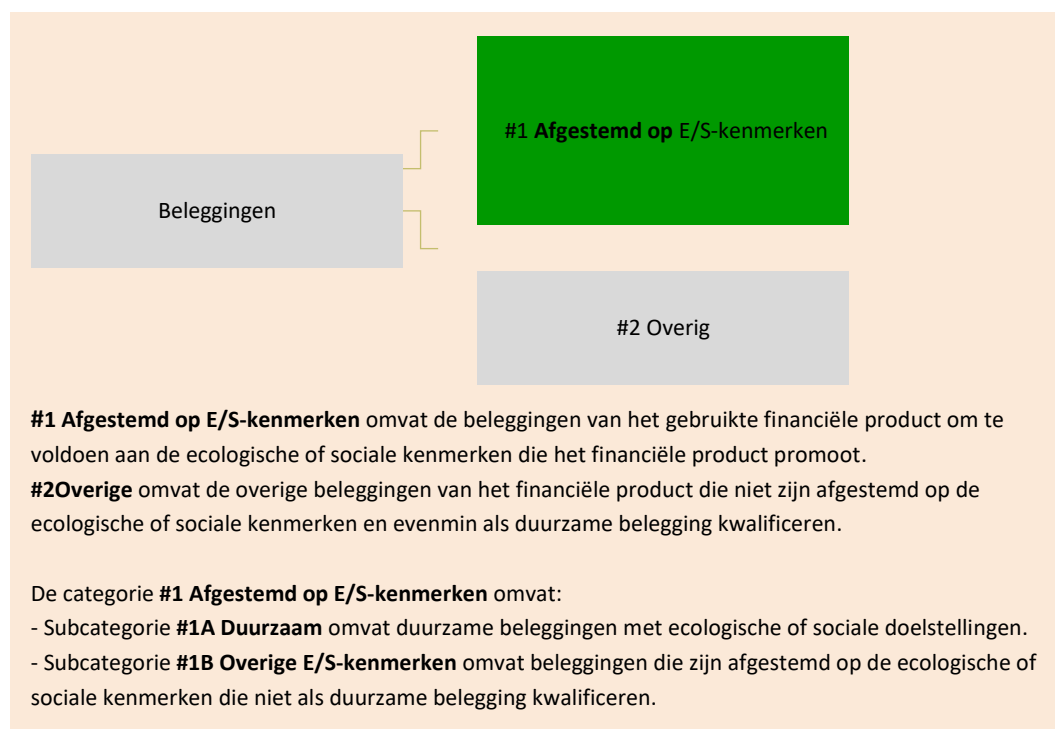
De lijst bevat de beleggingen die tijdens de referentieperiode **het grootste deel uitmaken van de beleggingen** van het financiële product.

Nr.	Grootste beleggingen	Sector	% activa	Land
1	French Republic	Overheid	3.15%	Frankrijk
2	United States of America	Overheid	2.00%	U.S.
3	Italian Republic	Overheid	1.76%	Italië
4	Federal Republic of Germany	Overheid	1.58%	Duitsland
5	Kingdom of Spain	Overheid	0.99%	Spanje
6	Apple Inc	Informatietechnologie	0.87%	U.S.
7	Microsoft Corp	Informatietechnologie	0.82%	U.S.
8	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	Overheid	0.63%	V.K.
9	Taiwan Semiconductor Manufacturing Co Ltd	Informatietechnologie	0.56%	Taiwan
10	Alphabet Inc	Informatietechnologie	0.52%	U.S.
11	Kingdom of The Netherlands	Overheid	0.47%	Nederland
12	Kingdom of Belgium	Overheid	0.46%	België
13	Amazon.com Inc	Informatietechnologie	0.42%	U.S.
14	Tencent Holdings Ltd	Informatietechnologie	0.35%	U.S.
15	Prologis Inc	Vastgoed	0.35%	U.S.

Wat was het aandeel duurzaamheids-gerelateerde beleggingen?

- **Hoe zag de activa-allocatie eruit?**

De beleggingen van PPF APG zijn als volgt opgebouwd:

- Beleggingen die E/S karakteristieken promoten: **92%**
- Overige: **8%**

Building block	Building block naam	E/S karakteristiek	Gewogen E/S
EQD	Aandelen Ontwikkelde Markten	99%	43%
FIT	Staatsobligaties	100%	16%
EQE	Aandelen Opkomende Markten	100%	15%
RE	Vastgoed	68%	7%
ILD	Index Linked Debt	100%	6%
FIC	Credits	100%	6%
COM	Commodities	0%	0%
OVL	Overlay	0%	0%
Total		71%	92%

• **In welke economische sectoren werd belegd?**

Sector	Gewicht
Basismaterialen	3%
Dagelijkse goederen	5%
Energie	2%
Financiële Instellingen	14%
Gezondheidszorg	8%
Industriële bedrijven	6%
Informatietechnologie	14%
Luxe goederen	8%
Nutsbedrijven	2%
Overheid	23%
Securitized	1%
Telecommunicatie	1%
Transport	1%
Vastgoed	12%

Sectoren zoals bovenstaand benoemd zijn gebaseerd op GICS met daarbij de toevoeging van “Overig”, voor beleggingen welke niet volgens GICS geassocieerd kunnen worden.

In welke mate waren de duurzame beleggingen met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

PPF APG heeft in de pensioenregeling gedurende de referentieperiode 0% duurzame beleggingen gedaan met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-Taxonomie.

Welke beleggingen zijn opgenomen in “#2 Overige”? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

Voor deze pensioenregeling zijn de volgende beleggingen opgenomen in #2 Overige:

- Geldmarktinstrumenten;

- Derivatens;
- ETF's; en
- Hedge Funds.

Daarnaast nog een gedeelte van de beleggingen in:

- Real Estate; en
- Credits.

Voor de beleggingen die behoren tot #2 Overig gelden geen ecologische en/of sociale waarborgen. Deze beleggingen betreffen onder andere derivaten en liquide middelen die uitsluitend gebruikt worden voor efficiënt portefeuillebeheer en voor het beperken van risico's in overeenstemming met de Pensioenwet. Voor #2 Overige bestaan er geen ecologische of sociale minimumwaarborgen.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken?

In 2022 heeft PPF APG het Beleid Verantwoord Beleggen verder aangescherpt. Dit betreft aanscherping van het uitsluitingsbeleid voor staatsobligaties en een nieuwe doelstelling voor de afname van de CO₂-voetafdruk van aandelen en bedrijfsobligaties in 2030. Uit eerder onderzoek (2021) blijkt dat een meerderheid van de deelnemers van PPF APG een ambitieus beleid voor verantwoord beleggen verwacht.

Beleggen in koplopers en beloften

PPF APG houdt bij elke beleggingsbeslissing rekening met rendement, risico, kosten én duurzaamheid. De omgang van bedrijven met milieu, maatschappij en goed bestuur wordt ook wel ESG (environment, social, governance) genoemd.

Bij beleggingen in aandelen en bedrijfsobligaties, noemen we bedrijven die voldoen aan onze ESG-vereisten Koplopers. Bedrijven die niet aan onze vereisten voldoen, noemen we Achterblijvers. Hierin kan alleen worden belegd als er perspectief is op verbetering. Onze vermogensbeheerder APG gaat dan met het bedrijf in gesprek over de verbeteringen die we verwachten en op welke termijn. Bedrijven waarmee zo'n verbetertraject (engagement) loopt, noemen we Beloften.

Ook bij alle andere beleggingen, bijvoorbeeld in vastgoed en infrastructuur, worden ESG-vereisten meegenomen in de beleggingsbeslissingen.

Beleggingen die bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen

PPF APG vindt het belangrijk om met haar beleggingen bij te dragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's: Sustainable Development Goals). Deze doelen zijn in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties en richten zich op een betere wereld. Voorbeelden zijn goed onderwijs, betaalbare en duurzame energie en duurzame steden en gemeenschappen.

Onze uitvoerder heeft een instrument ontwikkeld om vast te stellen of een belegging bijdraagt aan het realiseren van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen. Beleggingen die hieraan bijdragen, noemen we Sustainable Development Investments (SDIs)³.

PPF wil een steentje bij dragen aan het behalen van de duurzame ontwikkelingsdoelen in 2030 door een groei in deze beleggingen te realiseren. We willen vooral meer beleggen in SDG-7 (Betaalbare en

³ Met Sustainable Development Investments worden niet 'duurzame beleggingen' bedoeld als onder de definitie van SFDR.

duurzame energie), SDG-11 (Duurzame steden en gemeenschappen) en SDG-13 (Klimaatactie). Tegelijkertijd moeten deze beleggingen – net als alle andere beleggingen - voldoen aan onze eisen op het gebied van risico, rendement en kosten. In het Verslag Verantwoord Beleggen rapporteert PPF APG over het % van het totale vermogen belegd in SDIs.

Uitsluiten van beleggingen

Bepaalde beleggingen sluit PPF APG bij voorbaat uit. We beleggen niet in bedrijven die betrokken zijn bij de productie van tabak, (belangrijke onderdelen van) kernwapens of wapens die verboden zijn volgens internationale verdragen. waarbij Nederland is aangesloten (antipersoon-landmijnen, clustermunitie, biologische en chemische wapens). Ook beleggen we niet in staatsobligaties van landen waartegen de Europese Unie of de VN-Veiligheidsraad een bindend wapenembargo heeft ingesteld, of staatsobligaties van overheden die burgervrijheden en democratie ernstig beperken . De lijst met uitgesloten bedrijven en staatsobligaties staat op onze website.

Klimaatverandering

Klimaatverandering heeft grote impact op milieu en mens en brengt risico's en kansen met zich mee voor onze beleggingen. Onze deelnemers geven bovendien aan dat zij het tegengaan van klimaatverandering en het bijdragen aan de energietransitie heel belangrijk vinden. PPF APF streeft er daarom naar de beleggingsportefeuille in lijn te brengen met het internationale Klimaatakkoord van Parijs.

We willen tijdig inspelen op klimaatrisico's en -kansen in de beleggingsportefeuille. Van de bedrijven waarin we beleggen, verwachten we dat ze goed zicht hebben op de risico's en kansen die voortkomen uit klimaatverandering. Bedrijven die veel CO₂ uitstoten, vragen we maatregelen te nemen om de uitstoot te beperken.

PPF APG wil de CO₂-voetafdruk van de beleggingsportefeuille verminderen in lijn met de doelen van het Klimaatakkoord van Parijs. In 2022 was de CO₂-voetafdruk van de aandelenportefeuille 61.9 procent lager dan in 2015.

In 2022 maakte PPF APG een nieuwe, aangescherpte doelstelling bekend voor 2030: een vermindering van de CO₂-voetafdruk voor aandelen én bedrijfsobligaties met 50 procent ten opzichte van 2019.

Wij hebben de ambitie om meer te beleggen in klimaatoplossingen. In het Verslag Verantwoord Beleggen rapporteert PPF APG hoeveel er precies is belegd in SDG-7 (Betaalbare en duurzame energie), SDG-11 (Duurzame steden en gemeenschappen) en SDG-13 (Klimaatactie).

Uitoefenen aandeelhoudersrechten

PPF APG wil als aandeelhouder haar stem laten horen bij de bedrijven waarin we beleggen. De inhoudelijke uitvoering, dat wil zeggen het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen, laten we over aan onze vermogensbeheerder.

In 2022 heeft APG voor ons gestemd op ruim 4.000 aandeelhoudersvergaderingen. We stemden tegen 49 procent van de beloningsvoorstellen. Dat deden we bijvoorbeeld als de variabele beloning niet passend is voor de geleverde prestatie of de prestatiecriteria onduidelijk zijn. Of omdat de variabele beloning niet deels was gekoppeld aan duurzame doelstellingen. Na afloop maken we op onze website bekend hoe we hebben gestemd.
